

Tvrdá je to reč!

Pavol Strauss: Každému je jasné, že žijeme v dobe veľkých premien a dejinných prechodov. Všetko bude iné. A všetci budú iní. Možno je toto posledným zmyslom doby a jej diania. Z blízkosti ani nemožno postrehnúť kladný zmysel všetkého zdanlivého zla.

Pápež František: Dokážeme uznať, že sa vo svete veci nevyvíjajú dobre, keď existuje toľko roľníkov bez pôdy, mnoho rodín bez obydľia, mnoho pracujúcich bez práv, mnoho ľudí zranených vo svojej dôstojnosti?

Uznávame, že sa veci nevyvíjajú dobre, keď prepuká toľko nezmyselných vojen a v našich štvrtiach narastá bratovražedné násilie?

Dokážeme uznať, že sa veci nevyvíjajú dobre, keď pôda, voda, vzduch a všetky stvorené bytosti sú v neustálom ohrození?

Ak toto dokážeme uznať – potom povedzme bez zábran: **potrebujeme a chceme zmenu.**

Pavol Strauss: Videl som pred sebou cestu tohto sveta; bol to všade iba zhon a surový boj. Tu zháňali hmotné statky z chorobnej túžby a lásky k hmote, k mamone a moci, tam ich zháňali až do vyčerpania z nevyhnutnosti, ale v každom prípade bol to zhon vyčerpávajúci človeka úplne, do ostatného dychu. A človek ostal prázdny, nešťastný. Videl som úžasnú sociálnu nespravodlivosť, vykorisťovanie človeka človekom, pričom stroj, ktorý mal slúžiť ľuďom na zdokonalenie výrobkov, na šetrenie ľudských síl a zvyšovanie životnej úrovne, slúžil jeho majiteľovi na to, aby ním držal v šachu robotníka. Videl som, ako vy všetci, že na jednej polovici zeme hladovali milióny, a na druhej pálili potraviny alebo ich hádzali do mora, aby sa udržali a zvyšovali ceny. Videl som, ako musia talenty umierať v sociálnej biede, ak ich náhoda nevynesie, lebo tejto spoločnosti nejde a nešlo o dobrý výkon, ale o dobrý zárobok, ktorý sa z neho dá vyťažiť. Videl som všelijaké formy triedneho boja, boj o chlieb a boj o miesta, boj o prvenstvo a boj o trhy, boj národov, boj rás, boj jednotlivcov a más, boj, boj a všade a stále boj, hmýrenie a morálku pralesa. Videl som, že v tomto svete každý myslí, že musí druhého zničiť, aby sám obstál.

Jozef Tóth: Žalm 36

Nenapraví sa tento svet,
kým sa nebude správať
podľa Tvojho vzoru.
Nerastie pšenica do zeme,
ale zo zeme.
A vtáci nelietajú pod vodou
a ryby vo vzduchu.
Všetko má svoje poslanie:
hlava, ruky, srdce i nohy.
A všetko spolu súhlasí.
Len človek, táto koruna,
koruna trňová,
visí v stvorenstve za vlasy!
Toľko jám sme už vyhlbili
a koľko jatiek stavali!
A vždy sme všetci pochopili,

že nie je to správne,
až keď sme sa do nich dostali.

Ponechaj, Pane, hviezdy, slnká,
moria i mliečne cesty, oblohy
a pod nás skrotiť, napraviť život
a z hlavy nás postav na nohy!
Naolejuj naše mozgy,
prečisti srdcia sklerózy
a svedomie nám preper mydlom,
lebo náramne už zapácha,
nech nám už viac nehrozí!
A potom daj aspoň na čas,
nech nám tu vládnu opice
a bude tu viac pokoja, menej vrážd
a farizejstva
a prestanú znieť veľkej pýchy
prederavené poľnice.

Pavol Strauss: Naša doba sa zdá viac dobou prelomu, keď sa v mukách a útrapách končí jedno storočie a rodí sa nové. Nestane sa to tak, ako keď sa spustí železná roleta na obchode – dnes prestalo staré storočie, zajtra sa začne nové. Staré a nové zásady a hodnoty ešte dlho zotrávajú vedľa seba a proti sebe. Je úlohou mladých duchom ujať sa nového a uviesť ho do života. Je akoby koniec novoveku, lebo jeho ideový základ, mechanistická veda a jej adekvátne myslenie, dokonávajú. Proces redukcie bytia človeka v jeho vnútorných danostiach i v živote okolo neho sa dovŕšil. Je to posledná fáza procesu odpadu človeka od Boha a uzavretia sa do seba. Tým, že sa vymkol z veľkého súvisu, z jedine primeranej jednoty, začal sa v ňom rozkladný proces drobenia, štiepenia a umenšovania, ktorý ho priviedol na okraj možností bytia.

Evanjelium podľa Jána: ...Keď to počuli jeho učeníci, mnohí z nich povedali: „Tvrdá je to reč! Kto to môže počúvať?!“ Ježiš vedel sám od seba, že jeho učeníci na to šomrú, a opýtal sa ich: „Toto vás pohoršuje? A čo až uvidíte Syna človeka vystupovať ta, kde bol predtým? Duch oživuje, telo nič neosoží. Slová, ktoré som vám povedal, sú duch a život.“ Vtedy ho mnohí z jeho učeníkov opustili a viac s ním nechodili. Ježiš povedal Dvanástim: „Aj vy chcete odísť?“ Odpovedal mu Šimon Peter: „Pane, a ku komu by sme išli? Ty máš slová večného života. A my sme uverili a spoznali, že ty si Boží Svätý.“ (Jn 6,60-63;66-69)

Človek pre všetkých?

Milí Naši,
isto si každý z nás spomenie na „náhodné spojenie udalostí“, s ktorými sa v živote čas-

tejšie či menej často bez nášho vedomého úsilia stretávame. Ich súčasné objavenie akoby nemalo zjavnú príčinu, no práve ich charakter v nás budí zrejmy dojem súvislosti a súčasne tajomstva. Pýtame sa, prečo práve a prečo teraz, čo to znamená. Kto z nás sa nestretol so situáciou, keď myslíme na niekoho či niečo a ono sa to zakrátko stane či objaví. „Ja o vlku a vlk za humny.“ Alebo stretneme náhodne na druhom konci sveta niekoho, koho sme už roky nevideli a rozhodne tam ani nemohli očakávať. Švajčiarsky psychiater a hlbinný psychológ, filozof, mysliteľ C.G Jung je autorom pojmu „synchronicita“ - pre zmysluplnú nekauzálnu koincidenčiu dvoch či viac udalostí. Takáto synchronicita sa mi stala v piatok 25.9.2015. Dcére Katke sa narodilo dlho očakávané, vytúžené, vymodlené prvé dieťaťko chlapec Christian. V rovnaký deň tvorca, správca a administrátor našej webovej stránky Tomáš Dzurov umiestnil na ňu kompletne Zobrazené literárne a mysliteľské diela Pavla Straussa. Opäť čin, o ktorom sme dlho snívali ako o ideále pre poznanie a šírenie myšlienok tohto výnimočného človeka. Hoci sme mali jeho prvé tri zväzky v elektronickej podobe k dispozícii už po ich vydaní v roku 2009, tie ostatné sme získali iba nedávno a rozhodli sa uverejniť ich spolu na novej stránke, ktorú sme otvorili až v auguste t. r. Po knižnom vydaní Straussovho diela v rokoch 2009 až 2012 zverejňuje sa takto kompletne dielo Pavla Straussa aj prostredníctvom internetu. Jeho diela síce vychádzali jednotlivo knižne po dobu 70 rokov, no teraz sú všetky naraz spolu prakticky v okamžiku na celom svete prístupné.

Zaskočený spomínanou časovou zhodou, no predovšetkým naplnený týmito dvomi životnými udalosťami s vďakou a pokorou som si kládol viacero otázok. Jednou z nich je, čo by povedal samotný Pavol Strauss na toto svoje totálne verejné sprístupnenie. Človek plný múdrej skromnosti a pokory, introvertný mystik, sa zrazu z „človeka pre nikoho“, ako sa sám označil, stáva „človekom pre všetkých“. Každá jeho myšlienka je teraz prístupná pre každého, kto sa túži zahĺbiť, osviežiť či poučiť v ktoromkoľvek čase a kdekoľvek na svete. Potešil by sa? Či nahneval, že až toto a takto si nepredstavoval? Či by zostal ľahostajný? Nevieme, no isté je, že väčšina jeho diel dlho ča-

kala na vydanie, že ho to trápilo, no našťastie neodradilo od písania. Cítil svoje písanie ako službu, silnú vnútornú potrebu sprostredkovať nám „čo sa k nemu dostávalo“. Napadajú mi tu jeho vlastné slová k svojej tvorbe: „Každý živý prameň si raz nájde cestu na denné svetlo, nech vyvierá z akejkoľvek hĺbky.“

Čím dlhšie sa dotýkame jeho života i diela, tým pevnejšie sme presvedčení, že takto je to najlepšie. Preberáme po ňom jeho rolu „služobníka“ a cítime zodpovednosť a priamo povinnosť ďalej odhaľovať, šíriť a sprostredkovať jeho ľudský a mysliteľský odkaz. Práve v zmysle tohto poslania sme obnovili našu webovú stránku, ktorá po rokoch existencie začína naplňať vehementnejšie svoju rolu. Sme preto veľmi vďační študentovi Katolíckej univerzity, seminaristovi zo Spišskej kapituly Tomášovi Dzurovovi, že nám nezištne a aktívne pomáha s webstránkou. Zobrazené diela sú vystavené len na čítanie, bez možnosti sťahovania, kopírovania či vyberania alebo zmeny textu. Pokračovať budeme v takomto zverejňovaní aj našich kompletných Listov PS a súčasne i v triedení príspevkov v nich podľa ich charakteru a obsahu. Osobitne dáme na stránku i niektoré samostatne vydané diela. Vďaka pánovi Karolovi Kubíkovi, vydavateľovi piatich Straussových diel včítane *Človek pre nikoho*, uverejníme čoskoro aj *Úsmev nad úsmevom* (z roku 1992), ktorý odôvodnene nebol pojatý do Zobrazených diel...Som veľmi vďačný pánovi Kubíkovi, že nám veľkoryso a rád daroval v elektronickej podobe celú svoju schránku venovanú Pavlovi Straussovi vrátane všetkých diel, ktoré sám vydal. V budúcich Listoch y PS budeme sa osobitne venovať darom od pána Kubíka i jemu samotnému.

Aktuálnosť myšlienok Pavla Straussa nás vždy zasahovala, stále sa nám pripomína a objavujeme súvislosti a paralely so súčasným smerovaním a dianím. Posledne nám aktuálnosť Straussovho odkazu pripomenul pápež František svojou encyklikou *Laudato si'* /“Buď pochválený“/ venovanou starostlivosti o „spoločný dom“. Rozoberá v nej tému starostlivosti o životné prostredie z viacerých uhlov pohľadu. Kritický pohľad pápeža na svet riadený partikulárnymi finančnými a technologickými záujmami sa stretáva so Straussovým presvedčením: „No toto všetko je následkom zvrátenej hierarchie hodnôt. Na najvyššom piedestáli stupnic sú peniaze a moc ako posledné hodnoty. Hneď za nimi sú prostriedky ako k nim dôjsť.“ Na jednej strane sme svedkami neutíchajúceho tempa technologického pokroku, na strane druhej prehlbujú-

cej sa diferenciacie medzi bohatstvom a chudobou. Bohatí sa stávajú bohatšími a chudobní chudobnejú ďalej. Relatívne či absolútne. Preto sa prirodzene pýtame, či sa stáva náš svet s pokročilejšími technológiami lepším? A prečo nie? Čo máme urobiť, aby bol? Ako nám pomáhajú naše západné kresťanské hodnoty k lepšiemu svetu? Sú aj neuskutočňované hodnoty pravými hodnotami, alebo len nedosiahnutým ideálom?

Keď premýšľame nad svetom i nad našimi vlastnými životmi v ňom, nedá nám, aby sme sa neporovnávali s druhými, hlavne s tými z nášho pohľadu úspešnejšími a často v našom domnení i šťastnejšími. V tejto súvislosti mi napadá, kam zaradiť život nášho priateľa, spolupracovníka, prorockého mysliteľa straussovského typu, básnika, gréckokatolíckeho kňaza Jozefa Tótha. V tomto roku sa dožil vzácneho jubilea 90 rokov. Pri plnej mentálnej sile. Koľko múdrych, obdivných a láskavých slov venoval aj našim prostredníctvom Pavlovi Straussovi! Pritom jeho život bol nesmierne ťažký, a to nielen preto, že strávil ako politický väzeň viery mnoho rokov vo vojenských táboroch nútených prác PTP. Vďaka sile viery sa statočne preniesol ponad všetky prikorá až do svojej deväťdesiatky. Dnes mu tu venujeme viacero príspevkov, okrem iných i prekladateľa jeho diela do taliančiny, Enza Passeriniho.

Venujeme sa tu i pripomenutiu nedávno zosnulého rodinného priateľa Straussovcov Vendelína Lacu, právnik a tajne vysväteného kňaza. Vzácnu spomienku na neho napísal Jozef Strauss.

Julo Rybák pripravil vo svojej nedávno vydanom knihe *Posledný rok s Pavlom Straussom* reláciu, ktorá odznela v Rádiu Lumen. Skrátený podklad pre túto reláciu tu tiež uverejňujeme.

Milí naši priatelia a čitatelia! Toto vydanie je na rozdiel od predchádzajúcich dvojčísel o niečo kratšie, preto „len“ Listy PS 27. Urychlili sme prípravu, aby sme to mohli vytláčiť do nášho pravidelného Valného zhromaždenia 10.10. 2015. Budúce číslo vydáme do marca 2016.

Teším sa s Vami,

S úctou Váš Jozef Šišila

Vedieť všetko prijať, všetky skrivodlivosti a pokorenia, všetky opustenosti i od najbližších a priateľov je vari to, čo sv. Pavol opisuje ako pokrstenie do Ježišovej smrti. To všetko sa tam môže stratiť a priblížiť nás aj Jeho vzkrieseniu.

Pavol Strauss

Tvrdá je to reč! (pokračovanie)

Pavol Strauss

Svetový smútok

Toto sa nám zatiaľ podarilo: Zvolať svetový kongres na spoločné oplakávanie hlúpej a zločinnej spoločnej cesty na zničenie planéty. To sú spoločné, ale falošné lamentácie nad všetkými neuskutočnenými zvrhlosťami odbožšteného sveta od severu na juh a od východu na západ. Od generácií pod heslom: *Hlupáci a zločinci celého sveta, spojte sa.*

Najmúdrejší sú najbohatší a najhlúpejší najchudobnejší. A naopak. Nik nevymyslel rakovinu, ale zúčastnia sa na nej všetci... A hostina záhuby je všetkými frekventovaná. I bez vstupeniek.

No toto všetko je následok zvrátenia hierarchie hodnôt. Na najvyššom piedestáli stupníc sú peniaze a moc ako posledné hodnoty. Hneď za nimi sú prostriedky, ako k nim dôjsť. Faloš, úplatkárstvo, rôzne druhy a stupne násilia, kúpené klamstvá, až po vraždy duší a tiel. Sexualita ako výmenná hodnota. Mafie ako náhrada rodinných vzťahov. Dedičné vzťahy hriechov.

A tak je všetko do seba vpletené. Nejedno ohnivko nám pripomína svoj vznik v reťazci duchovných hodnôt.

Keď na seba narážajú materiálne determinanty a ich viac i menej škodlivé dôsledky, vynoria sa vždy otáznice momenty na hranici rentujúci sa možnosti a ich ekvivalentov – okolo nepostrehnuteľných v oblasti etickej a duchovnej. My sme zatiaľ veľmi hanbliví zločinci. Nemôžeme sa sami sebe priznať, akí sme neúprimní, aké sú pravé príčiny a úzadia vojenských podnikaní. Vo svete, kde je všetko úžitkovo determinované, leží utrpenie a bolesť, život i smrť vedľa seba, či budeme hynúť na zlyhanie dýchania a činnosti srdca, či zhoríme alebo sa atomárne rozšpíme.

Podvodníkom a politickým kšeftárom je vcelku ľahostajné, či zahynie ročne päť a či šesť miliónov detí vo svete na nedostatok vody, zdravej vody, kým majú páni kvalitné trúcky. Tento poblúdený svet, prechorený premrštenou obživou, si ani nevie predstaviť, že sú na svete celé národy na okraji hladu. Nevie si ani len predstaviť, kedy môže nastať stav, že bude vzduch nedýchatelný a skrátenej dych nás urobí cyanotickými s modrými perami.

Svet je prechorený nedostatkom fantázie i v tých hrozivých negatívnych reláciách. Nevie si odvyknúť od zdravých lesov (zatiaľ), od krásy kvetov a detských očí. O kráse prírody, o ohrozených zvieratách a ich druhoch sa menej hovorí ako o množstve peňazí, čo by to stálo, a kto by to mal financovať. To sú tie srdcia sveta, ktoré sú pripútané viac k peniazom ako k ohrozeniam života na tejto planéte.

Určite žijú na svete medzi nami múdrejšie a cennejšie hlavy vedcov, mysliteľov a umelcov, ktorí majú väčšiu hodnotu ako súčet všetkých – korunovaných i nekorunovaných – hláv štátov sveta a ich politických exponentov. Čo už bude mať za cenu pár rezolúcií podpísaných ako tzv. zábrana ohrozenia života v dobe, v ktorej nie sme schopní zastaviť vraždenie duší i tiel ako neprirodzené následky nenávisti a chamtivosti národov, ktoré sú tiež len nezodpovedné následky ničenia prírody a životného prostredia s prírodou zžitých národov.

Raz sa to bude súdiť s možnosťou odškodnenia? Ale či je ten súd už zakotvený v našich srdciach alebo ponad naše srdcia? Nielen cez apokalypsu to predvídame. V každom, i v tom najkrutejšom srdci to zablyskne, dobrovoľne v podvedomí.

Všetko v niečo vyústi. Všetko má svoj koniec. Len sú životné pozície, ktoré s tým nerátajú.

Kto nemá prorockého ducha, nemôže sa inšpirovať nemohúcnosťou srdca a myslí, ktoré majú pred sebou voľbu moci, aby zastavili ničivú šmýkačku smerom do údolia smrti a zabúdajú na žalmy s tmnou perspektívou.

Aj biblické dejepisectvo sa dotýka problémov ekologických katastrof. Zrejme, kým svet stojí, je trvale na ich okrajoch, lenže v terajšej dobe je biblická pamäť veľmi zahmlená.

Hlbším zmyslom tej svetovej konferencie by vari malo byť jej podstatné oživenie. Lenže také tóny by pourážali tie otupené a z módy vyšle perceptive duševné orgány. Preto sa zdá najprímernejšie vydať sa napospas zajtrajším prozretelnostným zásahom.

Pápež František

Slabosť reakcií

54. Za zmienku stojí slabosť medzinárodnej politickej reakcie. Podriadenosť politiky technológii a financiám sa prejavuje v neúspechu svetových samitov o životom prostredí. Existuje príliš veľa partikulárnych záujmov a ekonomický záujem veľmi ľahko preváži nad spoločným dobrom a zmanipuluje informácie tak, aby neboli zmanené jeho plány. V tomto smere *Dokument z Aparecidy* žiada, aby „v zásahoch do prírodných zdrojov neprevážovali záujmy ekonomických skupín, ktoré iracionálne ničia zdroje života“. Spojenectvo medzi ekonomikou a technológiou odsunie bokom všetko, čo nie je súčasťou ich bezprostredných záujmov. Očakávať tak možno iba povrchné verejné vyhlásenia, izolované filantropické činy a snahy prejavíť citlivosť voči životnému prostrediu. V skutočnosti však akýkoľvek pokus spoločenských organizácií o zmenu vecí sa bude vnímať ako vyrušovanie vyvolané romantickými rojkami alebo ako prekážka, ktorej sa treba vyhnúť.

56. Ekonomické sily medzitým pokračujú v ospravedlňovaní aktuálneho svetového systému, kde prevláda špekulácia a snaha o finančný zisk, a sú naklonené ignorovať každý kontext a vplyv na ľudskú dôstojnosť a životné prostredie. Ukazuje sa, že zhoršovanie životného prostredia a ľudský a etický úpadok sú vnútorne spojené. Mnohí povedia, že si nie sú vedomí toho, že by konali nemorálne skutky, pretože neustála rozptýlenosť nás oberá o odvahu všimnúť si realitu ohrozeného a konečného sveta. Preto je dnes „všetko krehké, ako napríklad životné prostredie, bezbranné voči záujmom zbožšteného trhu, ktoré sa menia na absolútny zákon“.

59. Zároveň sa vzráha akási povrchná alebo zdanlivá ekológia, ktorá posilňuje otupenosť a ľahkomyselnú nezodpovednosť. Ako je to neraz v dobách hlbokých kríz, ktoré si vyžadujú odvážne rozhodnutia, sme pokúšaní myslieť si, že to, čo sa deje, nie je isté. Ak sa pozeráme povrchno a nevnímate si niektoré viditeľné znamenia znečistenia a úpadku, zdá sa, že to nie je také vážne a že planéta by mohla zostať ešte dlho v súčasnom stave. Tento únikový postoj nám slúži na zachovanie našich životných štýlov, našej produkcie a spotreby. Je to spôsob, akým sa zariaďuje človek, ktorý živí svoje sebadeštruktívne neresti; snaží sa ich nevidieť, bojuje za ich neuznanie, odkladá dôležité rozhodnutia a tvári sa, ako by sa nič nedialo.

169. Pokiaľ ide o starostlivosť o biologickú diverzitu a dezertifikáciu, dosiahnutý pokrok bol oveľa menší. Čo sa týka klimatických zmien, pokrok je žalostne skromný. Znižovanie objemu skleníko-

vých plynov si vyžaduje poctivosť, odvahy a zodpovednosť najmä zo strany najmocnejších a najviac znečisťujúcich krajín. Konferencia Spojených národov o udržateľnom rozvoji nazvaná Rio+20 (Rio de Janeiro 2012) vydala obsiahlu, ale neúčinnú záverečnú deklaráciu. Medzinárodné dohody nemôžu významne uspieť v dôsledku postoja krajín, ktoré uprednostňujú svoje národné záujmy pred globálnym spoločným dobrom. Tí, ktorí ponese dôsledky toho, čo sa pokúšame zamaskovať, si spomenú na tento nedostatok svedomia a zodpovednosti. Počas prípravy tejto encykliky dosiahla diskusia osobitnú intenzitu. My veriaci nemôžeme neprosiť Boha za pozitívny vývoj súčasných diskusií, aby budúce generácie nemuseli trpieť dôsledkami nerozvážneho odkladania.

(Z encykliky Laudato si', str. 35-39; 103.)

Pavol Országh Hviezdoslav

Keď mi v procese prípravy nasledujúcej rozpravy (str. 6-10) prišla do rúk Hviezdoslavova báseň „Ó, prečo som nie víchrom...“, z ktorej tu uverejňujeme len prvú časť, hneď som mal pred očami pápeža Františka, ktorý by asi tiež chcel byť oným „víchrom“, „morom“ či „sopkou“, aby v nás vyburcoval chuť a odvalu **zmeniť globálny systém**, tú „luzu diabolskú“, ktorá nivočí všetko živé na zemi.

Ó, prečo som nie víchrom,
nie búrou hroznou, náramnou!
Jak zmaštil by som razom čelo! Siet'
žil ma ňom zhluzil v hnevu spuchliny,
obrvy stiahol, skránkami zasinel,
zbrnavel v obličaji, zblýskal zrakmi,
za bleskom zhrmel kliatbou rachotnou,
vo všetkých článkoch schvel sa zimnične,
zdychčaný schvátil čierny oblak, pomsty
to na seba plášť! Rozpál perute
naširoko i priam ich stúčil zas
v klin bodavý, vdol strelil nečakanou
nehodou, bičom spráskol tisícero –
strapcovej káry ponad onen trh,
kde šalba reč i tovar, miera, váha,
a vtrhol valným prúdom nešťastia,
kométy metlou vtrielil žeravou
tam medzi tlupy čachrujúcich lotrov,
klamárov drzých, denných zlodejov!
Sprevracal svätokupčie stoly ich,
ich pokrivačné šiatre strhal, modly
trón rozkotal! – Im v štice vrepil sa
paznechty supa, na zem poválil
cudzopasníkov, do ich vantrubov
z mozolov čestnej práce vytučených
zavrtal smršťou! Scupkal ľadovcom
po lebkách smilstvom-vilstvom vyplzlých,
lže jazyky im zmiatol bábel'sky,
dych sírou otrávil – a otrasúc
múrami stavby do koreňov, v nejž
snemujú hrešiak, krivdiac kramária,
ju zrumil celú, a tak pohrobil
v jej vlastný pelech luzu diabol'skú...

Cyril Vasil'

Bolesti dnešného Slovenska

Drahá Panna Mária, prichádzane zložiť k tvojim nohám, pod kríž tvojho Syna, naše osobné i spoločné bolesti, naše obavy i túžby...

Prvou je strata nadšenia, radosti a životného optimizmu

Cítíme sa unavení z každodennej jednotvárnosti života, z rutiny, z nudy, zo strachu o budúcnosť, z pocitu bezmocnosti. Už vlastne ani nevieme, čo by mohlo pozdvihnúť tú našu „blbú náladu“, ktorá sa šíri ako mor a otravuje vzduch, ktorý dennodenne dýchame. Starší si šomrú: „Hádám to už nejako prežijeme“. „Celý život sa driem – a čo z toho mám?“ – hundre stredná generácia. Mladí – pokiaľ nechcú podlahnúť apatii pred obrazovkou počítača či televízora, alebo sa neuspokoja s povrchnými a falošnými životabudičmi kedysi slávnej trojice sex-drogy-rokenrol – tak si neraz hovoria: „Podme kamsi preč z tejto krajiny, možno inde to bude inak a lepšie“.

Prečo? Aj preto, lebo zamestnanie a bývanie, tieto dva veľké životné otázky, doliehajú ako nočná mora či ako balvany najmä na mladých ľudí, ktorí by si radi založili rodinu a ktorí sa pri svojom štarte do života cítia osamotení, nedostatočne podporovaní a nemienia sa uspokojiť nejakými odrobinkami ľúbivých benefitov reklamne rozdelených zo spoločnej kasy, keď vidia, že chyba účinná a komplexná spoločenská podpora mladej generácie.

Ale viac ako ekonomika a jej problémy, ktoré stále boli a budú, dolieha na všetkých **strata dôvery, nadšenia a optimizmu**. Navonok sa bavíme, ba podľa ponuky televíznych zábavných programov by sme sa mohli v podstate „uzabávať k smrti“ – a napriek tomu sme stále smutnejší, bezradnejší, apatickejší. Pesimisti hovoria, že už nemôže byť horšie, a optimisti tvrdia, že veru horšie byť ešte môže a istotne aj bude.

Panna Mária, ty, ktorá si v litániách vzývaná ako Príčina našej radosti a Útecha zarmútených, pomôž nám nájsť znovu radosť zo života.

Ďakujeme Ti za to, že nám poukazuješ na svojho Syna, ako na najhlbší dôvod našej radosti prekonávajúcej všetky každodenné ťažkosti – veď On nám aj dnes hovorí (Lk 12, 23-32): „*Nebudte ustarostení o život, čo budete jesť, ani o telo, čo si oblečiete. Veď život je viac ako jedlo a telo viac ako odev... Nebudte ustarostení! Veď toto všetko zháňajú ľudia tohto sveta. Váš Otec predsa vie, že toto potrebujete. Ale hľadajte jeho kráľovstvo a toto dostanete navyše. Neboj sa, maličké stádo, lebo Vášmu Otcovi sa zapáčilo dať vám kráľovstvo.*“

(Úryvok z homílie v Šaštíne, 15. septembra 2015.)

P. O. Hviezdoslav

Ach, nevoľa! ach, doby plné trudu... (úryvok)

Si Bohom ešte vždy, Boh mocný, živý,
a vidíš nepatrné stebľa kyvy,
a čuješ, ako muška vzduchom šumí;
či šplachotá sa zbičované more,
či duša stonie – všetko očuť hore;
si spravdivý, však i trpelivý,
vieš hovieť, nie jak človek krátkej sily;
no toho neprečkáš, by pyšných hrivy
sa dotýkali tvojej povaly;
tu ukážeš, že teba skúšali,
i šliapneš rohaté im na rozumy
a zdrtíš ich čo biedne žúžaly!
Hej, nespíš; čítaš neprávnosti vlny,
len preto tvojej brvi nemé dumy,
bo zbieraš v kalich, jak sa súdbou plní;
i prídeš, sudca prísny, v skorej chvíli...
A naše ženy,
len slnko vzošlo trudnej po sobote,
priletia s heslom: „Kameň odvalený!
Ó podte, muži bolesti, ó, podte –
sme vykúpení!“

Treba si uvedomiť, že človek, Adam, pôvodného stavu, sa rozpadol na ľudstvo, a tým rozpadom je zákon smrti. Máme predtuchu, že prichádza k vrcholu ovädnutia týchto „kvetov zla“. Už možno očakávať len Božiu jar, lebo „Boh je ten istý, ktorý spôsobuje všetko vo všetkých“ (1 Kor. 12, 6).

(Pavol Strauss)

Pavol Strauss

Od strachu k nádeji

Strach je mohutným faktorom formovania života. Všetky životy sú akoby v zmenenej perspektíve, za závojom strachu. Podľa zemepisnej situácie je vždy iné objektom strachu: odliadnuc od priamej vitálnej ohrozenosti chorobou alebo vojnovou katastrofou, ide o strach o kariéru a postup, strach o hmotné zabezpečenie v starobe alebo v chorobe, strach o miesto, strach, že sa niekomu nebudeme páčiť, a strach zo žiarlivosti, strach z koristníctva hmotného alebo politického, strach pred ľuďmi zhora, strach pred ľuďmi zdola. A každý má strach z budúcnosti. Rakovina strachu rozožiera srdcia ľudí: rakovina podlosti, neúprimnosti, nelútosťivosti, bezcitnosti, vypočítavosti, sebeckosti, udavačstva, pokrytectva, sebalásky, kritickosti a všetkých atakďalej-hnusností, ktorých sú ľudia schopní, ale i rakovina zo všetkých pomysliteľných raketových, nukleárnych, chemických a bakteriologických možných budúcností.

A predsa je ľudská myseľ a srdce kľúčom ku všetkým, i optimálnym riešeniam, hospodárskym, sociálnym i sociologickým. Svet sa mení. Aj jeho možnosti. A najiluzórnejšie riešenia a zblíženia sú neraz na dosah ruky.

+

Kde môže byť všetko možné, môže byť všetko možné. Nič a všetko sa pomestia rovnako ako kvapky rosy na dne ruže i v slze dojčaťa. Čo prekáža dimenziám, aby sa uplatnili v srdci človeka?

Žiť možno. Ale ako? Od smelosti po obeť, od samovraždy po obeť, od egoizmu po obeť, od extrémneho epiku-reizmu po obeť. Všetko je vždy možné, pretože sme. A všetko je možné, pretože je všetko množné. Od úzkosti po heroizmus, od chlipnosti po čistotu, od požívačnoscťi po askézu. Hranicou všetkého je sila našej vôle, nášho rozhodnutia, nášho heroizmu, našej zbabelosti, našej vitality, našej letargie, našej tuposti, našich rozletov. **Jedinou odvahou je – rozhodnúť sa.** Veď život je taký fantastický, členitý, povzbudivý, drvivý, plný výziev, možností, rozletov a dráždení, ale i plný temna v ľuďoch aj okolo nich, plný prelesti, plný oduševnenia, ale i strohosti, plný jasu ale i slz, plný snových vidín, ale i pádov a katastrof, plný mladického rozmachu, ale i vyčerpanosti a rozbitých hláv a nádejí, rozbitých plánov a zošúverených ponúk talentov. Živá a životná rozsiahla antológia rozbehov a pádov. A všetko až po konečné príbuzenské objavené puto so smrťou. Všetko zrýchlený pád. Všetko poznačené konečnosťou. Všetko vlastne len vystrojené na cestu za tou veľkou neznámou, všetko túžiace odhaliť jej taje, všetko ako zastreté oko stále sa obnovujúceho poznania.

(Úryvky z knihy Život je len jeden, str. 42; 100-101.)

Vasilij Vasiljevič Rozanov

Legenda o Velkom inkvizítovi F. M. Dostojevského

(úryvok)

...V tom spočíva tajomstvo mravného prerodu, ktorý Kristus uskutočňuje v každom z nás, kto sa k nemu obráti celým srdcom. Niet iného slova ako „svetlo“ „radosť“, „nadšenie“, ktorým by bolo možné označiť zvláštny stav, ktorý pociťujú skutoční kresťania. Preto považuje Cirkev sklúčenosť za taký ťažký hriech, lebo je vonkajším znakom vzdialenia sa od Boha, a nech si ústa človeka, ktorý tejto sklúčenosti podľahol, hovoria, čo chcú, jeho srdce má k Bohu ďaleko. Preto sú pre skutočného kresťana aj pre spoločnosť ľudí, žijúcich po kresťansky, všetky straty a vonkajšie prehry nie ničím iným, ako je zavýjanie vetra pre tých, čo obývajú pevný, dobre vykúrený a osvetlený dom.

Kresťanská spoločnosť je nesmrteľná, nezničiteľná natoľko a do tých čias, nakoľko a dokým zostáva kresťanskou. A naopak: prvkami rozkladu je prestúpený každý život, ktorý sa raz už bol stal kresťanským, ale potom sa obrátil k iným zdrojom bytia a života. Napriek všetkým vonkajším úspechom, napriek všetkej zdanlivej moci je plný závanov smrti, ktoré vtlačajú nezmazateľnú pečať každému individuálnemu intelektu a každému jednotlivému svedomiu.

Na Dostojevského Legendu o Inkvizítovi možno vo vzťahu k dejinám hľadieť ako na mohutný a veľký odraz tohto zvláštneho ducha. Z toho potom pramení všetok ten smútok, celá tá nepreniknuteľná chmára, do ktorej toto dielo halí celý život. Keby malo pravdu, človek by už nemohol ďalej žiť, nezvyšilo by mu nič iného ako vyniesť nad sebou tento prísny rozsudok a zomrieť. Práve takým zúfalstvom sa Legenda aj končí. Možno si predstaviť tú hrôzu, ktorá sa zmocní ľudstva, až si ono usporiada život v mene nejakej vyššej pravdy – a potom sa náhle dozvie, že za základ poriadku, ktorým sa spravuje, mu poslúžil klam, a že sa tak stalo preto, lebo zachrániť sa je treba, a pritom nevedno ako. Napokon taký zmysel majú posledné slová, ktoré sa inkvizítovi hodlá predniesť Kristovi v deň posledného súdu: „Súd ma, ak môžeš, a ak máš k tomu odvahu.“ Tu vládne príšera a zúfalstvo, šero nepoznaného. „Čím som ja na tejto zemi? A čím je vlastne táto zem

sama, a k čomu je dobré všetko, čo robím ja aj ostatní ľudia?“ To sú otázky, ktoré zaznievajú k nám z Dostojevského Legendy. A to je tiež obsiahnuté aj v jej závere, kde na Aljošove slová „Tvoj inkvizítovi jednoducho neverí v Boha“ brat Ivan odpovedá: „Konečne si sa to dovtipil.“

Tým je dané historické pozadie Legendy. Už uplynulo viac ako dve storočia (dnes viac ako tri! – J.R.), čo Spasiteľov veľký odkaz „**Hľadajte najprv Kráľovstvo Božie a všetko ostatné vám bude pridané**“ naplňuje európske ľudstvo práve NAOPAK (podč. J.R.), hoci sa pritom naďalej označuje za kresťanské. Nie je ďalej možné ani správne zakrývať si, že základom toho je tajné a nahlas nevysslovené spochybnenie toho, že ten odkaz má božskú podobu. Bohu sa predsa verí, Boh sa slepo poslúcha. Nič z toho sa tu však nenachádza: záujmy štátu či dokonca úspechy vied a umení, alebo nakoniec aj prosté zvyšovanie produktivity – tomu všetkému sa dáva v našom živote prednosť, a nikoho nenapadne postaviť proti tomu niečo iné.

Všetko, čo je v živote nad tým: náboženstvo, mravnosť, ľudské svedomie – to všetko sa v mene týchto záujmov, ktoré sú pre ľudstvo uznávané za najvyššie, prispôsobuje, odstavuje nabok a zahrabáva pod zem. Všetky veľké úspechy, ktoré boli dosiahnuté vo sfére vonkajšej kultúry, vyplývajú z tejto zmeny. Pozornosť k všetkému vonkajškovému, aká nemá v dejinách obdoby, sa prirodzene prehĺbila a upresnila, nasledovali objavy, aké predtým nebolo vôbec možné predvídať, na svet prišli vynálezy, ktoré právom vyvolávajú údiv aj u vynálezcov samotných. To všetko je až príliš vysvetliteľné a príliš pochopiteľné; všetko sa to dalo predpokladať už pred dvoma (dnes pred tromi) storočiami. Nemenej pochopiteľná je však i ďalšia vec, ktorá je s tým nerozlučne spojená: postupné zatemnenie a nakoniec aj strata vyššieho zmyslu života.

(Podľa českého prekladu Ladislava Zadražila v knihe Velký inkvizitor, Velehrad 2000, preložil J. R.)

Tvrdá je to reč!

Julo Rybák

Pavol Strauss a pápež František o sociálnej spravodlivosti

Nie som ani profesionálny filozof a sociológ, ani nič z toho, čo napíšem, nie je napísané tak tuho pritlačeným perom, akoby to chcelo byť tvrdením, a dokonca apodiktickým. – Som obyčajný chodec medzi mnohými pešiakmi na preplnených chodníkoch terajšieho života, zodpovedajúcich zemepisnej šírke a dĺžke strednej, k východu patriacej Európy. A čo napíšem, hodno maximálne hodnotiť ako apersu, bez nároku na dáku záväznú hodnovernosť.

(Pavol Strauss)

To, o čom sa tu chcem podeliť s čitateľmi, sa začalo – ako to neraz býva – celkom „nevinne“: zvedavosťou, čím si ma dnes ráno Pavol Strauss osloví. Prvý zväzok jeho Zobraných literárnych a mysliteľských diel sa mi sám otvoril na str. 278, kde je záznam v Tesnej bráne spred 65 rokov (13.9.1950): „Revolučné dianie v našom storočí má priveľký a ďalekosiahly význam, než aby sa mohlo primitívne akceptovať alebo odmietnuť...“

Táto Straussova „minieseja“ sa mi najskôr prihovarila k práve čítanej Tatiane Michajlovne Goričevovej („Obnovenčestve, ekumenizme i 'politgramotnosti' verujušičich“).

Tatiana hovorí o Rusku ako o krajinu „najstrádateľnejšieho Pravoslavia, najdramatickejšieho Pravoslavia na svete“. Podľa nej nie náhodou dalo Rusko svetu dva mimoriadne typy svätcov: „strastoterpco“ (mučeníkov, martýrov) a „jurodivých“. „Samými prvými svätcami sa v Rusku stali kniežatá Boris a Gleb, ktorých hrdinstvo spočívalo v tom, že pokorne prijali smrť dokonca aj z ruky vraha.“ To ma hneď prenieslo k spomínanému Straussovi: „Už mnoho spoločenských skupín trpelo, už mnohé národy strašne trpeli, ale vždy reagovali nenávisťou, živili svoju trpezlivosť radostným vychutnávaním raz možnej pomsty. – Zmysel utrpenia kresťanského sveta možno vidieť iba v tom, že raz dozrie k takej veľkosti vo svojich kňazských, rehoľných a laických reprezentantoch, že na utrpenie skutočne vnútorné bude reagovať láskou, odpúšťaním a modlitbou. Že vo svojich prenasledovateľoch a katoch do ostatnej chvíle bude vidieť duše, ktorým treba pomôcť, aby i ony došli k výdobytkom Kristovho vykúpenia.“

Odbočím. O nejaký čas ma taká istá ranná „zvedavosť“ zaviedla k inému Straussovmu textu, s ktorým sa tu ešte stretne („Prečo som sa stal katolíkom“) – a ten sa Tatiane Goričevovej prihovára ešte adresnejšie: „Katolicizmus musí obstáť pred každou brutalitou živo-

ta, a nie tak, že by sa jej čelilo rovnakou surovosťou. Nie, (v Zobraných...dielach I-66 vypadla táto veľmi dôležitá čiarka! – J.R.) *oplývaniu a zbití, krvavení, ubídení a opovrhovaní musíme vždycky zachovať Ježišov postoj, ktorý sa modlil za svojich katov. Ináč nepremôžeme tajomstvo zla a ľudskej zloby. Milovať, keby sme si mysleli, že už musíme začať nenávidieť, odpúšťať, keby sme už skoro odsudzovali. Lásku dávať i vlastnému katovi. Lebo keď nestačí naša láska na to, aby milovala človeka, ako že postačí na milovanie večného Boha?“*

Vráťme sa však k začiatku. Zakrátko nato ma Strauss od Tatiany Goričevovej preniesol k pápežovi Františkovi. Už takým výrokom: „Žijeme len preto, aby sa zajtra a napozajtra životnejšie a životahodnejšie žilo!“

Pavol Strauss už pred 65 rokmi procky (a ako naliehavo!) hovorí o „obrovských premenách“, ktoré sa po viac ako pol storočí odohrávajú teraz pred našimi očami:

„Revolučné dianie v našom storočí má priveľký a ďalekosiahly význam, než aby sa mohlo primitívne akceptovať alebo odmietať. Sú to obrovské premeny, siahajúce od svojich metafyzických opodstatnení do najintímnejšieho kútika nášho materiálneho života. – Na šikmej dráhe vykúpenia sa rúti svet (!) za svojím metafyzickým určením.“

(V tom jednom slove **rúti** je oboje: -aj sa rúti starý svet; -aj nový sa rúti vpred za svojím metafyzickým určením.)

„Urýchlená bilancia našich čias je dôkazom, ak sa to môže povedať, **netrpezlivosti Absolútna**“ (Strauss).

Straussova „netrpezlivosť Absolútna“ mi nedá pokoj:

- To Absolútno nemohlo čakať, kým jeden pápež zomrie a nastúpi druhý?

- To Absolútno ženie (priamo „rúti“) pápeža Františka do toľkých prelomových (áno, revolučných!) zásahov, lebo „MNOHO sa musí dohoniť“ (Strauss)?

(V Zobraných...dielach I – 278 je chybné: Možno namiesto mnoho; v pôvodnom vydaní Tesnej brány je **mnoho**.)

- To netrpezlivé Absolútno dalo Straussovmu prorockému duchu pred 65 rokmi vytyčiť, že musíme byť pripravení na OBROVSKÉ PREMENY, ktoré majú metafyzický pôvod (metafyzickú „predohru“) – a zasiahnu náš dnes aktuálny život až do najmenších podrobností?...

Závrtné! Preto sme svedkami „toľkých zlomov, toľkých bôľov, nepochopiteľne bôľných osudov a tvrdostí voči čistým a dobrým“ (Strauss) – lebo „**mnoho sa musí dohoniť**“ – aj pre ten zameškaný čas, ktorý uplynul od 13.9.1950!*

* * *

My dnes – aj v cirkevnom živote – hľadáme riešenie dnešnej krízovej situácie v tom, že sa snažíme („sic môžeme“) prekonať „vražnosť a úpadok duševný“ našich občanov a našich veriacich. (Spomeňme si na esej Pavla Straussa „Ustaté kresťanstvo či ustatí kresťania“ v knihe Život je len jeden s. 38-45.)

Ale nemýlime sa? Neutekáme od toho, čo je prvoradé (v zmysle poradia) k druhoradému? Nenechávame prejsť (po toľkých rokoch!) mimo uší to, na čo nás už vtedy upozorňoval Pavol Strauss? - „Mýli sa ten, kto si myslí, že sa to všetko (ono „revolučné dianie“, ony „obrovské premeny“ – J.R.) stáva s cieľom určitého majetkového presunu alebo pre dajaké tie sociálne prílepenia; mýli sa ten, kto vo všetkých ťažkostiach vidí iba ten zmysel, aby rýchlo prešli (píše sa rok 1950! – J.R.) a aby sa zas dostal k svojmu veľkostatku alebo k svojej banke, alebo k svojmu mlynu, alebo aspoň k plotu.“

Toto niekedy na Slovensku odznelo? – Neuveriteľné!

Tento predchodca pápeža Františka pred 65 rokmi vidí iné poradie naliehavosti: „Sociálna nespravodlivosť musí zmiznúť, aby sa mohla úprimne začať likvidovať neúprosým spôsobom vražnosť a úpadok duševný. Musíme pochopiť, že zmysel pre výučbu spevu nastáva u človeka chorého na tuberkulózu hlasiviek, až keď mu ich vyliečime. Darmo mu ukážeme najkrajšie platne Carusove. Je rozdiel medzi dobrovoľnou askézou z lásky k Bohu a medzi askézou z prinútenia spôsobenou **asociálnym spoločenským zriadením, lahostajným k blížnemu**“ (podč. J.R.).

(Chcel by som vidieť tvár pápeža Františka, keby mu toto niekto ako posolstvo jedného Slováka z polovice minulého storočia podsunul pod ruky.)

Toto je iný tón, ako sme to videli v úvode pri Tatiane Goričevovej...

* * *

Tento Strauss človeka priam vyženie(!), aby sa navrátil k prejavu pápeža Františka na stretnutí so stúpenkami alternatívnej ekonomiky v Bolívii 10. júla 2015. (Už ten názov: „**Globálny sociálno-ekonomický systém útočí na Ježišov plán!**“)

Pápež mi potvrdil moje dávne tušenie, že žiadna (aj globálna) zmena vo svete nenastane skôr, ak u ľudí nepríde k onomu „zvracivému reflexu“; kým sa celou dušou i telom neprenikneme pocitom: DOSŤ! Dosť bolo! – Preto kladie prítomným otázky:

Dokážeme uznať, že sa vo svete veci nevyvíjajú dobre, keď existuje toľko roľníkov bez pôdy, mnoho rodín bez obydlia, mnoho pracujúcich bez práv, mnoho ľudí zranených vo svojej dôstojnosti?

Uznávame, že sa veci nevyvíjajú dobre, keď prepuká toľko nezmyselných vojen a v našich štvrtiach narastá bratovražedné násilie?

*Dokážeme uznať, že sa veci nevyvíjajú dobre, keď pôda, voda, vzduch a všetky stvorené bytosti sú v neustálom ohrození? Ak toto dokážeme uznať – a znova: celou dušou i telom, každou bunkou – potom povedzme bez bázne: **Potrebujeme a chceme zmenu.***

Akú zmenu? Zmenu, čo prekoná sociálnu nespravodlivosť, ktorá „musí zmiznúť, aby sa mohla úprimne (teda účinne, nie formálne! – J.R.) likvidovať neúprosným spôsobom (!!!) vlačnosť a úpadok duševný“ (Strauss). Lebo tie dve veci navzájom súvisia: globálny systém, ktorý plodí to, čo sme práve vymenovali, a vlačnosť a úpadok duševný človeka a sveta, ktorý v našej dobe vrcholí.

+ + +

Priznám sa, Otec František, že mi vlasy dupkom vstávali, keď som vo Vašom prejave čítal:

„...Sme skutočne schopní rozpoznať, že tieto ničivé skutočnosti zodpovedajú určitému systému, ktorý nadobudol globálny rozsah?

Dokážeme rozpoznať, že tento systém zaviedol logiku zisku za každú cenu, bez toho, že by myslel na sociálnu exklúziu alebo zničenie prírody?

Dokážeme uznať, že tento systém tým, že nezodpovedne urýchľuje rytmy produkcie a zavádza v priemysle a v poľnohospodárstve metódy, ktoré v mene „produktivity“ poškodzujú Matku Zem, nepretržite upiera bratom elementárne ekonomické, sociálne, kultúrne práva?

Dokážeme uznať, že tento systém útočí na Ježišov plán, útočí na jeho dobrú zvesť?

Ale súčasne sa musím priznať, že mi rovnako vstávali vlasy dupkom, keď mi po tieto dni (po dlhánskom čase, skoro štyri desaťročia!) prišiel znova do rúk znamenitý harvardský prejav Alexandra Solženicyna. Mal som pocit, akoby všetko podstatné bolo už tam, alebo akoby Solženicynove závery pri pohľade na dnešnú modernú dobu *priamo ústili* do snažení pápeža Františka. – Odcitujme si – pre zaujímavosť – aspoň záver roziahlejšieho Solženicynovho prejavu.

„...Ak nás aj minie vojnová záhuba, náš život však nevyhnutne zmení svoju podobu, aby nezahynul sám od seba. Nevyhneme sa tomu, aby sme nezrevidovali fundamentálne definície ľudského života a ľudskej spoločnosti:

Skutočne je človek nado všetko, a nieto nad ním Vyššieho Ducha?

Naozaj je správne, že sa život človeka a konanie spoločnosti určuje predovšetkým materiálnoú expanziou?

Je prípustné rozvíjať túto materiálnoú expanziu na úkor nášho celistvého vnútorného života?

Svet sa dnes priblížil ak aj nie k záhube, ale k takému historickému obratu, ktorý sa rovná obratu od Stredoveku k Renesancii. Tento obrat bude vyžadovať od nás také duchovné vzplanutie, taký zdvih na novú výšku výhľadu, na novú úroveň života, pri ktorej náš fyzický život nebude podliehať kliatbe ako v Stredoveku, ale súčasne ani náš duchovný život nebude pošliapaný ako v Novoveku.

Tento zdvih pripomína výstup na ďalší antropologický stupeň. A pre nikoho na Zemi už nezostalo iného východiska ako – nahor.“

Pri tom Solženicynovom „nahor“ si Straussov čitateľ nemôže nespomenúť na jeho výrok (ešte 30 rokov pred Solženicynom): „*Dejiny sú arénou, po ktorej pobeľhával človek ako zúrivá, krvavená šelma. No Krotiteľ ju vohnal do klietky, odkiaľ je už len jedna otvorená cesta, a tá vedie úzkou ohnivou bránou do slobody a milosti Božej.*“ A na inom mieste: „*Boh všetky cesty zatarasí a zostane len zvislý smer.*“

A Solženicynovmu „zrevidovaniu fundamentálnych definícií ľudského života a ľudskej spoločnosti“ zas priamo zodpovedá pasáž z encykliky pápeža Františka Laudato si', kde sa hovorí:

„194. Aby vznikli nové modely pokroku, potrebujeme zmeniť „globálny

rozvojový model“, čo si vyžaduje zodpovedne uvažovať „nad významom ekonomiky a jej cieľoch, aby sa napravili jej dysfunkcie a deformácie“. Nestačí kompromisne zmierovať starostlivosť o prírodu s finančným ziskom alebo ochranu životného prostredia s pokrokom. Kompromisné riešenie tejto veci iba nepatrne oddiali pohromu. Jednoducho tu ide o novú definíciu pokroku. Technologický a ekonomický rozvoj, ktorý nerobí svet lepším a kvalitu života integrálne nezlepšuje, nemožno považovať za pokrok...“

Vôbec sa žiada poznamenať, že Alexander Solženicyn a pápež František možno majú viac spoločné, ako by sa na prvý pohľad zdalo. Nepodujali sa obaja na rovnaký zápas so svetovým človeka zotročujúcim (a pritom sa za humánneho vydávajúcim) spoločenským SYSTÉMOM? („*Odohráva sa – fyzický, duchovný, kozmický! – boj za našu planétu*“, „*duší ju svetové zlo*“ – Solženicyn.) Obaja pritom vychádzajú – čo je veľmi dôležité – z jedného a toho istého kresťanského základu...

Nakoniec: nepovedal Pavol Strauss dávno pred Solženicynom, že „*obom (kapitalizmu i socializmu – J. R.) je smrť a vzkriesenie ľahostajné, a preto budú nakoniec zahodené do toho istého koša metafyzických smetí*“? (6. 4. 1947).

+ + +

Onomu spomínanému „systému“ pápeža Františka sa Pavol Strauss postavil zoči-voči hneď pri vstupe do slovenského „mediálneho priestoru“. V eseji „Prečo som sa stal katolíkom“ napísal slová, ktoré sme citovali na prvej strane tohto čísla Lístov PS („*Videl som pred sebou cestu tohto sveta...*“); odkazujeme na ne čitateľov.

Odbočím. Keď ste, Pavol Strauss i pápež František, začali hovoriť o „zhone a surovom boji tohto sveta“, nedá mi, aby som Vám „neprivolať na pomoc“ ešte staršieho svedka, Pavla Országha Hviezdoslava. On – ako tridsaťročný – v svojej rozsiahlej skladbe **Oblaky** (1879) použil „prirodzených spútnikov“ našej planéty, oblaky a obláčky, aby sa ich „povypytoval“, čo vidia na svojej púti okolo Zeme. A jeden z nich, ktorý sa rozhodol zistiť, ako to vyzerá „po rínkoch veľkomesta“, svedčí:

Tu zhon a dav, tu prúd a vír, tu zvučno i rachotno. Jak veľký rozdiel to!

Ten roj tak ťažko sledovať – tak ťažko mu vyhnúť a ho zastať. Lež ja preda zopár z včiel dolapil. I pýtam sa:

Čo takým chvatom, stojte, povedzte!?

Ste včielky, badám – za akými kvietky...?

„Čas drahy“ – rečú – „nezastavuj; však

maj, keď chceš, odpoveď: povestná firma
v tú chvíľu – bankrot! Kto by sa bol
pozadal!?

Solidnosť samá a garancia!
A predsa všetko v dym – i naše zmenky!
Ó, nešťastie – to decko dôvery!
Že veriteľom náhlo, uznáš...“ A šli;
a „podvod! ó klam! faloš...“ volali.
Tu tlupa druhá zas. Nuž a vy kam?
„Výpredaj zbožia, tovarov tam lacný;
nuž náhlo nám – čím skorej kupovať...“
A bežali. Za nimi opäť hajno
jak krahulčie, bo samý svár a škrek.
Kam, krkavci? zavolám. „Aj, pokoj daj!
Aj, papiere dnes naše – papierom
na obálky! Aj, burza! Aj, daj pokoj!
My siali zisk – a stratou žatva nám!
Kam odpelať... kde hlúpy...? Aj,
pokoj daj...“

A s vreskom odišli. Lež prišli druzí;
tí vlasy rvú si, – „kľate akcie!
ani len šata z nich...!“ bedákajú;
a nárek ich chrám temno násobí...
I koľkokol'vek som ich postretal:
ten samý chťič, tá vášeň, tie spruhy
vo vnútra dielni. Všetko sa to ženie
za mamonou, za ziskom – v žhavé peklo.
To nelíha pre nepokoj; a jestli
aj ulahne: len mrzko brloží...
Ja neuzrel tam panenského líca;
ja nevidel tam čistej duše v oku;
ja nepočul tam slova úprimnosti;
a túhy nezbadal som po nebi...
To Sodoma! –

Na tomto mieste som chcel Hviezdoslava prerušiť, ale vidím, že jeho oblak sa dotýka páve toho SYSTÉMU, na ktorý naráža pápež František. Čítajme:

– Ha! Skvostný koč z paláca
sa vykotútil; prchké parypy
ho nesú prez ulice v rýchlom letu,
že bedač tam nejednu zdlávil.
Čože je nudzák? Skalou pod koleso,
na ňomž sa šinie – decko šťasteny...
„Hoj, sláva mu!“ zvolali hrtany
pouličníkov, ba tried veškerých.
„Hoj, sláva mu! On vzor nám,
on zrkadlom!

On príklad: Jak vytvoríť z ničoho
rad palácov, bohatstvo, pohodlie!...
On, čo lukulsky jedá, sladko pije!
On, čo sa šatí až z troch kráľovství
tohoto sveta! On, čo vzduchom lieta –
a keď ulahne: hodváb šepce mu
báj orientu... On! Milionár!
Oj, vzhliadni k nám! Len jeden okamih
zhoď zbožňovateľom, vrž sluhom
nízkym...
Hoj, sláva ti, milionáru!...“ volali
tak dlho – až kým kočiar nezmizol.
Ja spýtam sa tichého človečika,
čo sa pod stĺpy chrámu uchýlil:
kto ten pán tam, čo práve odrachotil?

„Poviem ti, ale ticho; neprezrad...
Ten pán, to boháč, Krézus, zlatý kráľ;
a zbohatnul – po cestách veľmi tajných,
ba zjavných tiež, bo peniaz oči slepí
a hluší sluch... nuž boháč
jedným slovom!“

A ostatné mi – v ucho pošeptal.
Nuž zdelím vám, čo možno...
Ten povoz tam,
to zápraž bohatierov moderných –
tých, čo vysali pot pospolitosti,
čo včielky z kvetín med, nie! čo pijavky
krv srdečnú a zlatú skludiac žeň,
bez prekážok, bez hrádze, všemožne:
na zotročených pleciach národov
vybudovali čarné svoje zámky...
+ + +

Zmena globálneho systému. Pavol Strauss neraz opakoval, že keď chceš zmeniť svet, zmeň najprv seba sám, ktorý si čiastkou sveta... Aj v spomínanej eseji „Prečo som sa stal katolíkom“ hovorí: „Mnohí vedia, že svet je chorý. Aj ja som to bolestne pociťoval a taktó som rozmýšľal: Základom a bunkou sveta je človek; všetko, čo sa robí, robí človek; a všetko, čo sa robí, robí sa pre človeka. Obnovovatelia sveta, tvorcovia dejín sa oňho starajú len natolko, nakoľko ho môžu použiť, využiť a zneužiť. – Menia sa politické a hospodárske systémy, menia sa štátne hranice, menia sa metódy vedenia vojny, mení sa technika; nové vlády a nadvlády, nové stroje, nové tanky, nové aeroplány, nové lode, nové strely – všetko sa mení, všetko je nové, len človek ostal taký, aký bol v predkultúrnom čase: je stále dravým, surovým, sebeckým, neľútostným, zlým tvorom.“

Všetky vonkajšie pokusy o obnovu sveta a zlepšenie pomerov sú teda fantasmagóriami, kým sa človek systematicky nezačne zlepšovať. A o to sa systematicky stará len svätá cirkev pomocou spytovania svedomia a svojich sviatostí, pokánia a eucharistie.“

Tak ako, Pavol Strauss a pápež František, nedochádza pri tom dôraze na zmenu globálneho systému k rozporu? - Hoci v encyklike pápeža Františka nájdeme aj také slová: „219. Na vyriešenie takej zložitej situácie, ktorej čelí súčasný svet, však nestačí, že každý bude lepší. Jednotlivci môžu stratiť schopnosť a slobodu premáhať logiku účelového uvažovania a napokon podľahnúť konzumizmu bez etiky, sociálneho a ekologického ctenia. Na sociálne problémy sa odpovedá komunitnými sieťami, nielen jednoduchým súčtom individuálnych dober: „Nesmierne požiadavky, ktoré toto dielo prináša, nebude možné vyriešiť iba individuálnou iniciatívou ani spoluprácou individualis-

ticky vychovaných jedincov. Bude potrebná koncentrácia a jednotný postup“ (Romano Guardini). Ekologická konverzia, nevyhnutná na vytvorenie dynamizmu trvalej zmeny, je aj komunitnou konverziou.“

V tejto chvíli sa mi znova prihovorela Tatiana Goričevová, ale už inou svojou prácou: „SVIATYJE ŽIVOTNYJE“. Publikovala ju na prahu 3. tisícročia ako „jeden z prvých pokusov o pravoslávnu ekológiu“. (Zaujímavé bude porovnať ju s ekologickou encyklikou pápeža Františka.)

Tatiana Goričevová nám umožní pochopiť, čo sa tak radikálne v svete zmenilo, že sa musia zmeniť aj akcenty dôrazu v našom pôsobení. Hneď v úvode „priviedla na scénu“ Podobenstvo o milosrdnom Samaritánovi“ (Lk 10,30-37), ktoré sa nám ďalej pridá pri našom uvažovaní. Ukazuje sa, že oná „radikálna zmena“ nastala v predstave o tom, **kto je môj bližný...**

„Kto je môj bližný?“ – pýta sa Tatiana G. a pokračuje: „Mnohí povedia, že sú to moje deti, moji priatelia, moji spolupracovníci“. Ale „táto naša krátkozrakosť nás priviedla k apokalyptickej situácii, keď sme prestali byť „pánmi“ tejto Zeme. Skôr sa podobáme na jej zbojníkov. **Naša Zem** zažíva osud človeka z podobenstva, ktorého „ozbĳjali, doráňali, nechali ho polomŕtveho a odišli“ (Lk 10,30).“

Podľa Goričevovej „Ježiš Kristus chápal svoj prikaz lásky ináč. Keď sa ho opýtali „Kto je môj bližný“ hneď začal hovoriť o tom, **kto najviac trpí** (podč. JR). „Istý človek zostupoval z Jeruzalema do Jericha a padol do rúk zbojníkov...- Dnes by sa milosrdný Samaritán náhlil na pomoc zemi, zvieratám, vzduchu, stromom. To sú naši blížni, ktorých sme my doráňali a ozbĳjali.“

„**Naša matka Zem je dnes medzi mnohými vylúčenými, ktorí volajú k nebu o pomoc. Zem, naša matka, je jednou z vyradených**“ (František).

„53. Tieto situácie vyvolávajú u sestry zeme stony, ktoré sa pripájajú k stonu opustených tohto sveta a s nárekom od nás žiadajú zmenu kurzu. Nikdy sme s naším spoločným domovom nezaobchádzali tak zle a neurážali sme ho tak, ako posledné dve storočia. Sme však povolani stať sa nástrojmi Boha Otca, aby naša planéta bola taká, o akej sníval pri jej stvorení, a zodpovedala jeho projektu pokoja, krásy a plnosti...“ (Laudato si', s. 35).

Nedá mi na tomto mieste neprerušit' niť našej úvahy, aby som Tatiane G. aj autorovi encykliky „Laudato si“ neodcitol val pasáž z Hájnikovej ženy, majúc na pa-

mäti jeho (Františkov) výrok, že „Pôda, voda, hory – to všetko je Božím pohladením“. Hviezdoslav do nej vložil takú priepastnú hĺbku svojho bólu a rozhorčenia nad drancovanou a zrádzanou Matkou Zemou, že sa mu v tom ozaj vyrovná len pápež František:

Ba – pustne, mizne, hynie
napospol všetko! Nebadať
navôkol nikde, že by obrat –
Jak bolo včera, tak je dnes.
Deň v zorách sa už odsúdil;
a budúcnosť? – Nech ide žobrať!
Ach, prevrat, vývrat, závrat, obrat...
Lež, hahó! – Kam som zabľúdil?
Klbečko – kde ho pohľadať?
Kdes' musel som ho upustiť,
kdes' v húšti abo na čistine –
I schlpila sa piesne niť –
vlnením dlhým skrz a prez
a osýpajúc rozmotala
od jedle k jedli, k bralu z brala
a z grúňov až po nebokryt...
Vec neslýchaná jak-ťa živ...
No nečudo i žiaden div!
Veď naraz počujem vám les,
počujem v horovitej diali –
var' šumieť ako inokedy,
keď každou vetvou vánok sedí
a v ihličine preberá
jak v strunách čarotajných husiel?
I horkýž -horký, nie vera!
Ja čul vám – ťažký jeho kles!
I stýpnul som a dumal musel.
Či čuli ste už padať les?
Videli kedy, jak sa valí,
videli pád a čuli ston!
Ó, to zjav hrôzy neskonálny,
to v rozštiepení sviatku zvon,
to nárek čo ti uberá
dych, v tlkot srdca prieči hate,
to dusot, ktorý ducha mätie!
**To...! Ó, ty ľúte, kruté plemä,
i rúcho zvliekaš z matky-zeme!?**
Posledných chceš ju zbaviť krás,
z temena drahý kmášeš vlas?
Ó, keď tak víchor ostrý zhudie,
jak zimomravieť, krahnúť bude!
Keď leják zhučí, sšušťi dážd:
jak márne hľadať bude plášť,
svoj plášť, plášť tkaný v brde-čude;
i slnko keď o Jáne vzplanie:
nebude jedlicovej dlane...
A s vtačou čo si počne jarom,
kam umiesti ju osiralú?
Čo zrobí s božím rosy darom?
Či ponúkne ním mŕtvu skalú?
Pramene vyschnú: tie jej oči,
ret zmĺkne spevný, zvätsie hrud';
zornička inej do úboči
sa presťahuje, na perut'
zaberúc všetky noci skvosty,
nejeden slávy diadém,
i postel' z bielych svitu hmlí,
v nejž, ach, tak sladunko sa sníva –

Perlové, hľa, už zberá mosty,
skiaď v posvit rudé liala víno;
nie, v kút ten spustlý, zholený
ni hviezdka sa viac nepodíva...
- **Čo stváraš, hohó! ledačino?**
- zavolám – ustaň, prestaň, hneď
ni ívera viac, lebo keď –
Či nevieš, jak ti vzácnou hora?
Či nedáva ti v lete chlad,
nezvykla v zime zahrievať,
nevanie zdravím na ťa zhora?
Čos' prišiel rozľútený sem?
A tvoja rola, keď sa dovie,
v čas žízne ozaj čo ti povie,
žeš' horských mračien strhal lem?...
Však ďaleko sú od ľútosti.
Nadarmo vzdychá, tesklí zem:
tnú, rúbu ďalej bez milosti;
hluk horou duní – počujem...
I duma zajala ma ťažká,
akýsi pocit bolestný,
stiaď to ten odchyl vo piesni;
z tej hory, čo tam strmohlav
sa rúti: žitia nášho stav
čo obraz vzlietnul v farbách dneška,
i rozvinul sa široko
a popred obzor rozkrídlený,
rán tisíc kreslic v rozjatrení,
mi stanul duše pred oko.
Do tých, hľa, strastí do divadla
duch zhrúžil sa mi strápený
a celá bôlna vnikla hrud';
v tej dume čiernych videní
mi nitka spevu poupadla.
Vraj kôrovec, vraj lykožrút –
vraj prales – Známe sú tie heslá,
pod nimiž v zlomkrk hreší sa!
Nejedna hora-mladica
už posaváď im v obeť klesla;
nejedna klesla – stratou vesla,
tam mladá, hybká stáby panňa,
hja, lykožrúta na nej hana...
Hach, nestačia viac hony, dvory:
v tom zmysel – hajde tedy v hory!
Na hory rediká sa plen,
tam zajedá sa, ryje, borí,
až prehryzie sa – po hrebeň,
kde už len vetchá, lysá skala;
hor' skala, dolu bütly peň
a vprostred biedy priehlbeň –
by loď sa naskrz stroskotala.
Tie holé rebrá bŕd a brala,
ich vrásky, rany, okyptenie,
kostruby vôkol Kykymory:
to prápor, ale čiernej zory;
to stĺpy, z ktorých deň po deň
ďaleko čítať odsúdenie!
**To známka v pravde neskonálá:
že svet ten v hrobný vchádza tieň,
je chorý, chorý, veľmi chorý...**

***

Vráťme sa k našej prerušenej úvahe. Pri upriamení pozornosti na zmenu globálneho systému by sa podľa onoho

podobenstva mohlo zdať, že sa vlastne podobáme tomu kňazovi a levitovi z podobenstva: popri doráňanom človeku prejdeme nevšímavo (a v meste možno oznámime na políciu, že tam na ceste ktosi leží, nech ta vyšlú pomoc a nech zistia páchatel'ov)...

Podľa mňa sa naša situácia a situácia v onom podobenstve líši zásadne v tom, že naši páchatelia neodišli, nevyparili sa, zanechajúc tu svoju obeť; že sme očitými svedkami toho, ako v globálnom rozsahu v zúrivom záchvate nevinné obeť zraňujú a zbíjajú... A naša voľba spočíva v tom, či ich necháme spokojne odísť, aby v svojich výčinoch kdekoľvek beztriestne pokračovali, a ujmeme sa ich obeť – alebo sme ZODPOVEDNÍ urobiť jedno aj druhé: tým, čo „najviac trpia pomôcť“ (Goričevová), ale súčasne pracovať aj na zmene SYSTÉMU, ktorý drancuje túto planétu a dláždi všetkým ju obývajúcim cestu k záhube.

Tu chceš či nechceš zabudneš na Tolstého „Neprotivenie sa zlu násilím“ a prikloniš sa k Hviezdoslavovi, ktorý by chcel byť víchrom, morom, sopkou, aby vdrúzil „tam medzi tlupy čachrujúcich lotrov, klamárov drzých, denných zlodejov“, aby „spoprevracal svätokupčie stoly ich“ a ten „MODLY TRÓN rozkotal“! (Teda aj trón MODLY SYSTÉMU, ktorý vládne tomuto svetu.)

Úplne sa sem prosí príklad zo situácie migrantov, ktorí húfne ťahajú do Európy... Pri tej príležitosti stojí za to zoznámiť sa s pohľadom na tento jav Milana Gläsera z českej sekcie Vatikánskeho rozhlasu (16.8.2015), ktorý v súhlase s našou úvahou hovorí: „Kresťanská povinnosť pomáhať človeku, ktorý sa ocitl v nouzi, nijak nebráni racionálnemu pohľadu na fenomén zvýšeného prílivu imigrantů na starý kontinent“, a teda na ten SYSTÉM, ktorý tento pohyb iniciuje a organizuje. Potom nás neprekvapí, keď zistíme, že „za ekonomickými dôvodmi se...s veľkou pravdepodobnosťou skrývajú ciele jiné, geopolitické, jak se dnes říká, tedy to, co se označuje jako global governance, ale zavání spíše dokonalým a proto také posledním totalitním režimem lidských dějin“ (Gläser).

***

Áno, o to ide: o kresťanský ideál a o dôstojnosť človeka na Boží obraz stvoreného. My síce to slovo dôstojnosť človeka vyslovujeme pohotovo súhlasne – ale aká ZÁVRATNÁ PRIEPASŤ dnešného človeka a spoločnosť od nej delí, nemáme ani poňatia. A nečudo: veď sme generácia za generáciou totálne podrobení tejto prefíkanej mašinérii Prefíkanca nad

prefikancov! Muselo by nás (nejaká sila) dačo vytrhnúť z tohto marasu, v ktorom sme po uši, aby sme sa mohli ZDESIŤ nad tým, v čom sme to žili a žijeme. Museli by sme sa dopracovať k „pohľadu zvonka“, aby sme pocítili ZÁVRAT nad tým, ako ľudstvo s vervou pili konár pod sebou. Ako hovorí pápež František: „Ak by niekto zvonka pozoroval planetárnu spoločnosť, bol by prekvapený správaním, ktoré sa niekedy javí **priam samovražedné.**“

Kde však nájsť takýto pohľad? – Neuveríte, ale pri našich úvahách sme sa už s takým pohľadom stretli – pri Hviezdoslavových OBLAKOCH. Naozaj, veď ony tamhore žijú mimo nás, a čo sa naskytá ich pohľadu, je oslobodené od všetkého, čo nám zahaľuje zrak...

A čo je zvlášť závažné: tá holá pravda o situácii na zemi vyvoláva v nich DES takých rozmerov, akého sme my tu nie schopní, a súčasne takú trýznivú bolesť v srdci nad pozemským utrpením a takú prudkú túžbu nešťastníkom pomôcť, akú „redukovaný človek a redukovaný ustatý a duchovne dýchavičný kresťan so scvrknutými, ba až nadobro zatrofovanými prírodnými cestami do hlbších etáží svojej bytnosti“ (všetko výrazy P. Straussa) nedokáže zo seba vyžmýkať.

„A predsa je ľudská myseľ a srdce kľúčom ku všetkým, i optimálnym riešeniam, hospodárskym, sociálnym i sociologickým“ – hovorí Strauss v súzvuuku s pápežom Františkom.

- Ale však to nie Oblaky - to Pavol Országh sám takto vidí svet, - mohol by mi niekto dobrosrdečne namietnuť. – VEĎ O TO PRÁVE IDE! Že sa v ľudskej spoločnosti vždy nájdú vyvolené prorocké osobnosti (či v prítomnosti, či v minulosti – všetko jedno: lebo večne živí!), ktorí obdržali DAR VIDIEŤ, PREVIDIEŤ DO PODSTÁT, preto aj nekompromisne SVEDČIŤ a VYSTRÍHAŤ („Beda!“).

Zastavme sa s bážňou nad vyznaním jedného z nich: Jozefa Tótha (Žalm 84, úryvok):

*Zaplavil si nás bohatstvom,
krásou a poznaním
a pretrel si mi či,
lebo som bol slepý ako moji bratia,
no dnes vstúpil si do atómu mojej mysle
a do mojej duše,
a temnoty sa tratia!*

*Ja vidím, Pane!
Počúvaj, celý svet: Ja vidím!
Aký to zázrak!
Ach, ty požehnaná slepota,
prekliata sestra svetla!*

*Moja duša sa v tomto zázraku
s celým svetom
a s Tebou, Pane, stretla!
Darmo sa temno a nevera voči Tebe
do môjho vnútra drali,
moje vidiace oči a srdce
všetko zlo vyzmetali.
A preto si s Dávidom, Tvojím pevcem,
spievam a staviam katedrály!*

Rozdiel medzi našim zrakom a videním týchto veľduchov výstižne zachytil Pavol Strauss v eseji Experimentálny život (v knihe Život je len jeden): „Zrak a videnie je funkcia nášho vnútra, a máme ju vyvrátenú na **fasádovú stranu** nášho bytia. No tieto tykadlá večnosti sú pôvodne uspořobené **na svety vnútra**, a boli znehodnotené na zúžené **vonkajšie** horizonty a tým vysilené pre vnútorný vid. Ak tieto duchovné reality akceptujeme, **strašne sme zdegenerovali**, že ich tak ťažko vnímame“ (všade podč. J. R.).

Ale keď je to tak (a nie inak!), potom na prelome tisícročí spočívajúca naša spásna nádej v tom, aby sme sa odvrátili (ODVRAT) od falošných prorokov, mudrákov a výtečníkov, ktorými Zlosyn zaplienil túto Zem, a upreli zraky (PRÍVRAT) jedným smerom: k tým veľkým POSLOM, ktorých nám Duch Svätý tak štedro posielal a posielal. Hviezdoslav:

*Chceš odo mňa
viac? Viac? Tak povýš na činiteľa
ma svojej vôle; na proroka pomaz
ma slova svojho; za mudrca
ustanov svojej pravdy; umenia
mi svojho daj byť šťastným
výkonníkom!...
Jak sa ti líbi, so mnou nakladaj:
a ja som tvoj meč, jazyk, lúč, tieň, zvuk,
všenaštroj v pravici - ač najslabší
Tvoj vyzývateľ...*

Alebo sa nám zdá, že „nadsadené“ vízie prorokov sú slabé voči tvrdej realite? Čo sa dá robiť? „Kto sa topí (a my sa topíme, pravda, pápež František!), i slamky sa chytá.“ Loďka tvrdých istôt Novoveku stroskotala. A takáto „slamka“, ako nás presviedča Hviezdoslav, môže byť tým „lanom“, čo nás na Noemovom korábe vovedie do nádejného prístavu NOVÉHO SVETA:

*I nepustím toto vlákno slabé,
a predsa lano, túto v mori slamu,
a predsa pevnú i nad úlom trámu;
nech iný v kráme všednosti sa hrabe:
Ja za tým vláknom triafam
v portál chrámu,
s tou slamou plujem v prístav - na korábe.*

Teda naši proroci, medzi ktorými je – v prvom rade – aj Pavol Strauss. Dochádza k nám za tých posledných 70 rokov náležite jeho hlas? Nie je aj on oprávnený zopakovať slová otrasného, priam biblického PONOSU, akými sa obrátil k tomuto národu pred viac ako storočím (v skladbe „Ponos“, 1898) Pavol Országh?

*Sám Sládkovič raz zalkal
tlumenými vzdychy
- jak bol veľký genij, tak i skromný, tichý -
on sám tak: Slovenský, ach, poet
slávy nemá...*

*A prečo?
Preto: bo vy skala hluchonemá,
bez srdca, iskry ducha! - Jalové ste hrudy,
z nichž Orfej sám či Lumír*

*bylky nevyľúdi!
Čeliadka bezumá, len vystrojené lalky,
i samomodly k tomu, fetišské kės' špalky,
a hliveč-živorač hoc, predsa veličiny!...
Nuž kde by vážili tam niečo ducha činy!?*

*Jak by tam hodváb mysle našiel akú cenu,
hoc mana z neba v horič neprekysla blenu?
Vám vzdajší chlieb všetkým;
všetko iné plevy -*

*I teraz heros pravý v práci -
v prúdoch Nevy
až sinej zhliada sa tieň veľký, trepotavý:
tak vysoko nám zdvihol, drží prápor Slávy,
ta vysoko! - A vy čo? Nechže si tam tréma;
až ustane, ho zloží... Iste, pred očima
vám sklesne s ním, ó, troska!...*

*Pite tedy, jedzte:
v tom vaša snaha celá, rozkoš -
Ale vedzte:
„nie samým chlebom...“ prikaz ešte
vždycky platí,
a beda národu, čo onen zápal zlatý
zotiera z neba svojho
v ľahkomysle vznete! -
I budte si, jak chcete; zmlknem tiež.*

*No, viete:
čo zbudne vám - nech zbudne! -
keď raz poet zmlkol:
Sahara s hyén krochkom, Sibír
s vytím vlkov!*

„Čo zbudne nám, keď raz poet – a teda prorok! – zmlkol...“ –

„Tvrdá je to reč!“, Pavol Országh i Pavol Strauss. Ale asi nevyhnutná, aby vstúpila do svedomia nás, „ustatých kresťanov“.

Lebo „čas, bratia a sestry, zdá sa, že čas sa blíži koncu; nestačilo, že bojujeme medzi sebou, ale došli sme k tomu, že sme sa rozzúrili proti vlastnému domu“ (pápež František).

Lebo „hodiny Božej trpezlivosti ukazujú päť minút po polnoci. Kohúty večných výhľadov sa zobúdzajú, aby zobúdzali“ (Pavol Strauss).

Martin Kolečák

Prechod cez Červené more

(Ex 14, 21 – 31), Lumen, 21. 7. 2105

Drahi bratia a sestry!
V egyptskom múzeu v Káhire sa v jednom rohu vypína náhrobný kameň z čierneho bazaltu, objavený v roku 1895, do ktorého Mernephtah, syn slávneho Ramsesa II., snáď faraóna, ktorý utláčal Izrael,

nechal vyryť tieto slová: „Zničený je Izrael, už je bez semena“. Je to najstaršia zmienka mena Izraela, ktoré bolo spomenuté práve v rámci konfliktu medzi faraónom a vyvoleným národom. V Biblii nachádzame inú mienku, počuli sme ju v prvom čítaní (porov. Ex 14, 21 – 31). Tam sa exodus, odchod z Egypta, oslavuje. Ak si však podrobnejšie preštudujeme biblické texty, zbadáme, že nešlo len o jednu udalosť. V skutočnosti udalosti odchodu izraelského národa z Egypta boli, podľa bádateľov, omnoho komplexnejšie a rozdelené do širokého časového obdobia. V samotnej štrnástej kapitole, ktorá opisuje slávny prechod Hebrejov cez Červené more, nachádzame aspoň dva rozdielne hromadné odchody. Bádatelia nazvali prvý exodus „útek“ a druhý „vyhnanie“.

Prvý bol čisto jednoduchým vyhnaním z egyptského územia, teda omnoho menej oslavný odchod, ktorý sa uskutočnil cez „morskú cestu“. Tá viedla z Egypta pozdĺž pobrežia Stredozemného mora do zasľubenej zeme, potom do Damasku a odtiaľ do Mezopotámie.

Druhý exodus je, naopak, skutočným útekom, a práve tento prevažuje v biblickom rozprávaní a v tradícii. A keďže sa nemohol uskutočniť „morskou cestou“, ktorá bola posiatá faraónovými vojenskými jednotkami, ktoré by zablokovali utekajúcich, Izraeliti zabočili k Sinajskému polostrovu.

Tu sa dajú pochopiť udalosti, ktoré sa právom zapísali medzi základné spomienky izraelského národa. Je dosť ťažké načrtnúť trasu tejto cesty, keďže aj o nevyhnutnom prechode cez oblasť delty Nílu (pri tomto druhom exode) nachádzame v biblickom texte dve rozdielne verzie. Prvá, staršia, je snáď viac historická. Tá hovorí o prechode cez „Trstinové more“ (ako hovorí originálny hebrejský text). Trstinové more bolo močaristou, bahnitou oblasťou pásma slaných jazier na východ od delty Nílu. Tieto močiare boli napojené na Červené more. Pre prechod bol priaznivý morský odliv a silný vietor, ktorý dul celú noc a vysušil mnohé brody a široké oblasti a odstránil vodu. Biblia o tom hovorí: „Mojžiš však vystrel ruku nad more a Pán ho celú noc prudkým vý-

chodným vetrom rozháňal a more vysušil“ (porov. Ex 14, 21). Izraelitom sa podarilo teda prejsť, zatiaľ čo Egypťania utonuli v prílive vôd, zapríčinenom snáď aj morským prílivom, keďže močiare boli napojené na Červené more. Biblia hovorí: „Keď teda faraónove kone s vozmi a záprahmi vošli do mora, Pán dal morským vodám privaliť sa na nich, kým Izraeliti prešli stredom mora po suchu“ (Ex 15, 19).

Dosť odlišná je neskoršia verzia, pripísaná takzvanej „kňazskej tradícii“ (6. storočie pred Kristom), ktorá je dominantná v aktuálnom biblickom rozprávaní. Ona ponúka triumfálny opis odchodu z Egypta. Keď Izraeliti prechádzajú Červeným morom, morská voda tvorí múr po ich pravici a ľavici (porov. Ex 14, 22). Americký režisér Cecil B. De Mille (*Sesil d mil*) vo svojom slávnom filme *Desatoro prikázani* z roku 1956 (takmer štyri hodiny premietania!) použil zábery Niagarských vodopádov, z ktorých po vhodnom zostrihaní vznikli dve vodné steny, a tak nainscenoval senzačný prechod Izraelitov Červeným morom. Tento obraz, ktorý vládol v celej histórii umenia, sa hlboko vryl do fantázie divákov.

Táto „kňazská tradícia“ v skutočnosti ponúka symbolický opis, v ktorom prevažuje náboženská, teologická interpretácia tejto udalosti. Celý opis predstavuje epifániu Boha, čiže je zameraný na to, aby sa pochopilo Božie pôsobenie v dejinách. Mojžiš rozprestiera znak svojej zázračnej moci, svoju palicu, a Hebreji triumfálne pochodujú v procesii medzi dvoma múrmi vody, ktoré sú v Biblii znakom chaosu a zla. Boh osloboditeľ skrotil tieto vody, ktoré sú pripravené rozpútať svoje pustošivé ničenie na faraónovom vojsku. Utláčatelia zahynú v týchto vodách, ktoré sa tak stali nástrojom Božieho súdu nad nimi.

V tomto slobodnom opise vychádza najavo hlboký zmysel exodu. Boh sa zjavuje ako ochranca utláčaných, vífaziac nad silou zla stelesnenou v mori a v utláčateľoch. Z hrobu mora vychádza nový, oslobodený a vykúpený Izrael a zomiera v ňom strojca jeho utrpenia. Je ľahké pochopiť kresťanskú interpretáciu tejto udalosti, ktorá vysvetľuje na jej pozadí udalosť krstu, kedy človek, otrok hriechu, vstupuje do krstného prameňa a vychádza z neho oslobodený a zachránený Božou milosťou.

V pätnástej kapitole potom nachádzame slávnostnú Mojžišovu pieseň (Ex 15, 1 – 18), hymnus o Bohu osloboditeľovi, ktorého poetická syntéza je v refréne, ktorý spievala jeho sestra Mária sprevádzaná bu-

bienkami a tancami: „Spievajte Pánovi, lebo je veľmi vznešený! Koňa i pohoniča hodil do mora“ (Ex 15, 21). Je to poetické jadro opisujúce hlavnú udalosť biblickej histórie: vyslobodenie izraelského národa z faraónovho otroctva. Z tohto základného jadra, ktoré je podobné malému Krédu na oslavu Boha záchrancu a osloboditeľa, sa odvíja Mojžišov hymnus, ktorý sa však ukazuje ako liturgická pieseň, ktorú spievali v chráme na Sione (v Jeruzaleme). V skutočnosti cieľ, ktorý dosiahnu putujúci Hebreji, nie je v tomto hymne púšť a ani prisľúbená zem, ale vrch Sion: „Voviedol si ich a osadil si ich na svojom vlastnom vrchu, na mieste, ktoré si prichystal za bývanie sebe, Pane, vo svätyni, ktorej základy kládli tvoje ruky“ (Ex 15, 17). Sme teda v Jeruzaleme, v hlavnom meste Hebrejov, ktoré sa ním stane dve storočia po vyslobodení z Egypta, teda od kráľa Dávida, a v chráme, ktorý postaví jeho syn Šalamún na vrchu Sion.

V centre „Mojžišovej piesne“ sa objavuje silný vojenský obraz, ktorému dominuje mohutná postava Boha bojovníka, najvyššieho Pána celého vesmíru: „Pán je bojovník, Pán je jeho meno“ (Ex 15, 3). Proti faraónovmu vojsku on dvíha svoju pravicu: „Tvoja pravica, Pane, čo vynikáš mocou, tvoja pravica, Pane, nepriateľa zasiahla“ (Ex 15, 6). Pán používa kozmické sily, čiže štít prirodzených síl, ktoré stvoril: „Dychom tvojho rozhorčenia nahromadili sa vody, prúdy ako hrádza stáli, nakopili sa vprostred mora vlny. [...] Zadul si svojím vetrom: pokrylo ich more, potopili sa sťa olovo vo vodách búrlivých“ (Ex 15, 8. 10).

Je ľahké pochopiť, že konkrétna historická udalosť takto transponovaná do hymnu sa stáva oslavou Božieho konania v dejinách ľudstva. Boh vstupuje do ľudských dejín kvôli ochrane utláčaných a ochrane slobody. Rakúsky filozof Martin Buber (1978 – 1965) napísal vo svojom diele *Gog a Magog*: „Boh je Bohom slobody. On, ktorý vlastní všetku moc, aby ma mohol prinútiť, nenúti ma. On mi dal účasť na svojej slobode.“

V udalosti exodu sa prejavila aj Mojžišova sila, ktorá spočívala v odovzdaní sa do Božej ochrany. Zveriť sa Bohu však neznamená pasivitu. Ľud reptal. Mojžiš presvedčia ľud, pobáda ho, aby napriek strachu a vzdoru kráčať vpred a dôveroval Bohu. Vzdor často zháša nádej a „zarmucuje“ Duha Svätého – ako by povedal apoštol Pavol. Zveriť sa Bohu neznamená, že za všetko je zodpovedný Boh, ale znamená kráčať vo vedomí, že Boh nás nikdy nenechá samých, že jeho láska je verná, a že nás oslobodí z rúk utláčateľov. Neveríme preto, že sme všetko dosiahli, ale veríme preto, lebo vieme, že on sa o nás postará. Veriaci vie spoznať znaky Božej ochrany.

Lekár, konvertita zo židovstva Pavol Strauss sa počas Druhej svetovej vojny niekoľkokrát ocitol v nebezpečenstve smrti. Vždy sa v týchto situáciách zveroval s dôverou do Božej ochrany a opätovne si uvedomoval, ako ho Boh ochraňuje.

Spomenieme len jednu príhodu z obdobia, keď ho istý čas jeho známi ukrývali v kláštore v Trnave. Bolo to asi v štvrtom roku vojny. Po zavraždení dvoch nemeckých dôstojníkov nastala doba razií. Strauss poznamenáva: „Tu zrazu pribehol priateľ a vyjachtal, že je razia, že sú ulice hermeticky uzavreté. Čo teraz? V tom došiel iný priateľ, kňaz, a hovorí pokojne: «Nebojme sa, dajme všetko na Boha. Poď mi miništrovať, ešte som necelebroval, a obetujeme Obetu za tvoju záchranu.» Nikdy som neprežil slová stupňovej modlitby zo žalmu: «Quia tu es, Deus, fortitudo mea. Quare me reppulisti, et quare tristis incedo, dum affligit me inimicus?» [„Veď ty, Bože, si moje útočisko. Prečo si ma odohňal a prečo mám chodiť smutný, keď ma sužuje nepriateľ?“ (Ž 43, 2)] tak ako vtedy. Boli sme čoraz pokojnejší, sústredenejší. Len čo sme došli do sakristie, naplnení novým pokojom, dôverou, objavil sa priateľ lekár a zobral ma do vojenskej nemocnice. Bezstarostná cigareta a rozhovor na ulici rozptýlili u nemeckých stráží na ulici akékoľvek podozrenie, takže sme bez legitimovania prešli ulicami a zakotvili v bezpečí vojenského nemocničného pachu. Také jednoduché a reálne je dielo Providencie!“

Básnik môže opísať túto situáciu obrazmi, v ktorých bude hovoriť, ako bol Strauss vyvedený z tlamy levovej, ako ho Boh ochránil v časoch búrky a zúrenia nacistickej ideológie. Áno, Boh ochraňuje svojich verných a nakoniec ich ochráni pred pekelnými mocnosťami a vovedie ich do blaženosti nebeského kráľovstva.

Nielen faraón, ale mnohí mocnári sa v histórii ľudstva snažili a snažia obrať ľudí o slobodu a vieru v pravého Boha a nanútiť im svoju ideológiu. Počas histórie Cirkvi bola viera v pravého Boha a pravého Vykupiteľa konfrontovaná s rôznymi ideológiami. Pápež Benedikt XVI. hovorí, že prvou ideológiou, s ktorou sa stretli kresťania, bola ideológia Rímskej ríše. Tá sa usilovala totálne ovládnuť ľudskú osobu prostredníctvom kultu imperátora. Politicko-vojensko-ekonomickú moc povýšila na exkluzívnu všemoc, ktorú v Apokalypse svätý Ján vykreslil ako draka, beštii vystupujúcu z mora, ktorá sa snaží pohltiť všetkých. Kolkí kresťania sú aj dnes prenasledovaní vo svete, aj v Európe, no hlavne v kon-

fliktných oblastiach Sýrie a Iraku, pretože sa odmietajú vzdať pravej viery.

Pavol Strauss zaujal nekompromisný postoj voči ideológiám. Poukázal na ich dôsledky. Píše: „*Jestvují velké psychické a morálne epidémie, ba pandémie, ktoré idú svetom a v rozličných časoch a u rozličných národov od antiky po dnešok zaplietajú svet do kríz a katastrof.*“

Rímska moc a jej ideológia už neexistujú. Padli aj veľké ideológie dvadsiateho storočia (fašizmus, nacizmus a komunizmus), ktoré majú na svedomí státisíce nevinných ľudských životov. Na čele ideologicky ovládaných štátov nestáli čestní politici, ale, ako podotkol kardinál Ratzinger, banda lotrov. Dnes sú to nové ideológie, ktoré ohrozujú veriacich. Ide o ideológiu úspechu, blahobytu, ktorá hovorí, že Boh je iba fikciou, ktorá nás iba zbytočne oberá o čas a berie nám chuť do života. Vraj sa netreba ním zaoberať. Každý vraj sa má sám usilovať, aby pochopil život do takej miery, ako môže. Ide o veľké pokušenie zaobísť sa bez Boha. V poslednom období sa zvlášť šíri ideológia rodovej rovnosti, ktorá je zhubnejšia ako ideológia nacizmu a komunizmu, a ktorú aj na Slovensku v týchto posledných rokoch presadzujú tí, čo majú moc do všetkých oblastí života spoločnosti, od detských jaslí až po dôchodcov a na jej propagáciu vyčleňujú nemalé prostriedky.

Cirkev tak ako odsúdila komunizmus hneď v jeho začiatku, tak odsudzuje v začiatku aj ideológiu rodovej rovnosti. Voľakto sa pýtal: Ako je možné, že toľkí intelektuáli podporovali dlhé roky komunizmus, keď Cirkev už na jeho začiatku predpovedala jeho zhubné následky? (Dnes už vieme o desaťtisícoch nevinných ľudí, ktorých väznili, mučili a zabíjali.) Rovnako sa môžeme pýtať: Ako je možné, že toľkí intelektuáli podporujú ideológiu rodovej rovnosti, ktorej zhubné následky sa čím ďalej tým viac budú prejavovať? Svätý Otec František povedal, že sa začal boj proti totalite ideológie rodovej rovnosti. Uvedomuje si, že je to zápas na dlhé trate. Aj táto ideológia padne.

Boh je Pánom dejín. Aj teraz si ochráni tých, čo sa k nemu s dôverou utiekajú. Modlime sa za všetkých šíriteľov ideológií a za tých, ktorí im podľahnú, aby sa obrátili, kým je čas, aby nedopadli podobne ako Egypťania. Modlime sa aj za nás samých, aby sme ostali verní pravému Bohu aj uprostred rozbúrených vôd tohto sveta. Amen.

Pavol Országh Hviezdoslav:

Sme ako národ kedys 'Izraela na púšti v ceste k zemi Kanaánu. Trampotíme sa, pot nám cítkom z čela vtom prší, noha mnohú zdviha ranu; no suchopárna diaľ len prie sa smelá, a prápor náš už polu rozrhanú má, a niet vodcu, nieto hlásateľa, čo narazil by smeru ku poznaniu. Hej, i my mali svojho Mojžiša, čo faraónskych súžieb zo sluje nás vymanil a k pastvám zátíšia, kde volnosť, výslň, rosa, zlatý kvet, jak dobrý pastier privrátil svoj statok, nutkajúc: Nono, zbieraj, trhaj, zžínaj; tak zásoba sa blaha hotuje... No zaznel vyšší povelena hlas: i musel hor' na Sinaj – Stiaď, pravda, zostúpil bol zas, prinesúc odkaz boží s sebou, a čistil odpadlictva kvas; vtom avšak povel zaznel druhý raz, jak hrany kvil v púšť príletel: i musel rušať znova na vrch Néboh, čuť Hospodina prípoved. Kol štítu skrúžil ihneď Azrael; on predsa teší sa a raduje: bo aspoň v diali vidí slávy cieľ a budúcnosti môž' zrieť na zvelatok, i poznal, Boh jak s ľudom jeho mieni; lež my?... My sirotč! V krdli prach a zmätok, ďaleko ešte k zemi Kanaánu, ba ďalej nežli bolo naposled, a Mojžiša nám neni, neni, neni...

Hoj, ktorým srdce tuchou pracuje a máte neba dar: ó, sypte mannu a živým prúdom haste ducha smäd, až... príde Jozue!

Svet sa zmetá v nevysloviteľnej kríze. I náš slovenský svet. Všetko je spochybnené, všetky hodnoty viery, citu, rozumu. Všetko je zneistené, hodnota slušnosti, čistoty a istoty istôt...

Svet vyzerá ako Bohom opustený. Tolko zla, tolko prelievania krvi a stály refrén z kalvárie: Prečo si ma opustil? Už verím, že po Bohu je Diabol najmocnejší duch. Obdivuhodné eskapády naprieč svetom, naprieč všetkým zločinom a zlosynom, napospap daný svet všade! Faloš, úskoky, nepravda, rozstriedkaný jed, všade hriech, terorizmus, záplava AIDS - u, absolútny úbytok lásky.

Čo by bolo, keby nebolo pána Ježiša? Absolútne zúfalstvo!

(Pavol Strauss)

Pavol Strauss a Konstantin N. Leontjev o láske k Cirkvi

Pavol Strauss: List mladej konvertitke (25.10.1948) (úryvok)

...Žíte spolu s cirkevným rokom, a odhalia sa Vám neskonale poklady večnej múdrosti a poézie. Spoznajte životy svätých, učte sa od nich. Uvidíte, že niet väčších hrdinov nad tých, čo zvíťazili nad vnútorným nepriateľom.

A konečne Vás prosím, naučte sa milovať a poslúchať detinskou oddanosťou a poslušnosťou Matku Cirkev, ktorej údom tajomného tela sa stanete s Božou pomocou. Ako na každom živom organizme a strome, aj na nej sú choré orgány a suché konáre. To svedčí len o jej živote a mladosti, že ju zlé nezničí, ale že sa ho postupne zbavuje. Hľadte predovšetkým na jej večnú hlavu, ktorou je Kristus, a na jej srdce, ktorým je Mária. Nehľadte na ľudí a na kňazov príliš kriticky, modlite sa radšej za nich. Snažte sa nevidieť len katolíkov, ale katolicizmus.

A nakoniec Vám chcem povedať, že kľúč k všetkému je láska. Kto má lásku, má všetko, múdrosť i moc. (Zobrané literárne a mysliteľské diela I., s. 222.)

Konstantin Nikolajevič Leontjev: Z knihy Naši noví kresťané (úryvok)

Miluješ-li Církev, viš, čím se jí tak říkajíc zavděčit. Jak se však zavděčit lidstvu, když všichni jeho příslušníci jsou nejen ve vzájemném nesouladu, ale ani je navždy sladit nelze?... Tento věčný nesoulad však není nikterak na překážku onomu tíhnutí k jednotvárnosti ve sféře idejí, výchovy a mravů, které dnes všude kolem sebe vidíme. Shodná práva a shodná výchova pouze nivelizují ambice, aniž by zmírnily protikladnost zájmů, a tím jen zvyšují pravděpodobnost střetu.

Milovat Církev, jak je to pochopitelné!

Milovat však moderní Evropu, která dokonce i doma tak krutě pronásleduje římskou Církev (Církev navzdory všemu velikou a apoštolskou, nehledě na všechny hluboké dogmatické rozdíly, které nás navzájem dělí), to je zkrátka hřích!

Proč naše společnost ani naše bezideová literatura neprojeví žádný soucit s Piem IX., kardinálem Ledochovským či

západním mníštvem, které je v dnešní době všude tak pronásledováno? Zde máte případ, kdy se mohly spojit jak city křesťanské, tak i umělecké a liberální.

Neboť na jedné straně katolíci jsou dnes jediní představitelé křesťanství na Západě (krásně o tom píše tentýž Ťutčev, který tak chválil nezměrnou odevzdanost ruského lidu), na druhé pak pravá, živá a bezprostřední humánnost se nemůže omezovat jen na dělníka či raněného vojáka. Člověk, který zastává vysoký úřad a je uražen a pronásledován davem, poražený vojevůdce jako Benedek či osmanský paša, ti všichni mohou v srdcích nezkažených jednostrannými demokratickými „sentimenty“ vzbuzovat velice živý soucit a úctu.

Navíc v papeži i Ledochovském je samozřejmě obsaženo daleko více poezie než v sprostém řadovém západním dělníkovi.

Domnívám se, že kdyby Puškin žil déle, postavil by se na stranu papeže a Ledochovského, dokonce i na stranu Dona Carlose...

Revoluční současnost postupně přetváří k obrazu svému všechnu tu starou, poetickou a různorodou Evropu, k níž náš básník pociťoval ani ne tak cit mravní sympatie, ale cit umělecký, až panteistický.

Vzpomínám si na jeden odporný výjev z jakési ilustrace, tuším, že jsem je viděl v Gartenlaube. Pokojná venkovská krajina, keře, v dále je vidět háj, u hájku stojí skromný kostelík (katolický). V popředí barvotisku kráčí procesí; zbožné stařenky, sedláci se smeknutými klobouky; v gestech a tvářích se zračí tatáž „pokora“, která nás tak dojíhá na našem prostém člověku. V čele procesí jdou vesničtí kněží s korouhvemi. Tito dobří, „před Kristem pokorní“ lidé nemohou dojít k Jeho chrámu. Na kolejích se z jakéhosi důvodu zastavil vlak a závory jsou spuštěny. Musejí buď dlouho čekat, nebo jít zdoluhavou oklikou. Přímo do tváře kněžím lhostejně zírá opřen o zábradlí vagonu jakýsi vousáč v železničářské blůze.

Barvotisk byl zřejmě míněn jako škodolibý výsměch...

Ach, jak jsem v té chvíli nenáviděl onoho klidného, ba dokonce krásného vousáče! A jak se mi chce nyní, v odpověď na podivné zvolání p. Dostojevského

ho: „Ó, národy Evropy ani netuší, jak jsou nám drahé!“ – jak se mi chce zvolat, ne však jménem celého Ruska, ale daleko skromněji jménem svým a jménem několika málo stejně smýšlejících lidí: „Ó, jak tě nenávidíme, moderní Evropo, za to, že jsi u sebe zahubila vše veliké, překrásné a svaté a teď to ničíš i u nás, nešťastných, svým nakažlivým dechem!...“

Je-li taková nenávisť „hřích“, jsem připraven setrvat navěky v tomto hříchu, který sa rodí z lásky k Cirkvi... Pravím „k Cirkvi“, a třeba i katolické, neboť kdybych nebyl pravoslavný, přál bych si být raději věřícím katolíkem, než eudaimonistou a liberál-demokratem!!! Ne, to by bylo příliš ohavné!!! (Z knihy Velký inkvizitor, Velehrad 2000.)

Pápež František: Laudato si' (úryvok)

75. Nemôžeme zastávať spiritualitu, ktorá zabúda na všemohúceho Boha Stvoriteľa. Tak by sme sa napokon klaňali mocnostiam tohto sveta alebo sa stavali na miesto Pána až tak, že by sme si nárokovali neobmedzené šliapať po realite, ktorú stvoril. Najlepším spôsobom, ako postaviť človeka na jeho miesto a ukončiť jeho nárok byť absolútnym vládcom zeme, je vrátiť sa k predstaveniu postavy Otca, Stvoriteľa a jediného Pána sveta, pretože inak bude mať človek vždy tendenciu vnucovať realite svoje zákony a svoje záujmy.

229. Musíme znova precítiť, že sa navzájom potrebujeme, že máme zodpovednosť jedni za druhých a za svet, že stojíme za to byť dobrí a poctiví. Už príliš dlho sme zotrvali v morálnom úpadku, vysmievali sme sa etike, добрote, viere, poctivosti, a nadišiel čas uznať, že táto veselá povrchnosť nám málo prospela. Ničenie všetkých základov spoločenského života nás postaví jedných proti druhým, aby sme bránili svoje záujmy, vyvolá nové formy násilia a krutosti a zabráni rozvoju opravdivej kultúry starostlivosti o životné prostredie.

„...Osobitne vás chcem však pozvať k službe ujímať sa krehkosti vašich bratov. Nezanedbajte ich pre plány, ktoré sa môžu javiť lákavé, ale ktoré strácajú záujem o tvár toho, kto žije vedľa vás. Nezabúdajme na dobrú novinu dneška: veľkosť ľudu, národa, veľkosť človeka je vždy založená na tom, ako slúži najslabším. V tomto nachádzame jeden z plodov opravdivej ľudskosti. Kto nežije pre službu, neslúži životu“ (Pápež František v homílii v Havane 20. sept. '15).

K 90. narodeninám Mons. Jozefa Tótha

Vďaka pútnika

Z prejavu **Mons. Jozefa Tótha** pri oslave jeho 90. narodenín na prešovskej Gréckokatolíckej bohosloveckej fakulte 26. 3. 2015.

Ako som sa vlastne dostal tu ja? No, zavolali ste ma! Mňa človeka extra muro, ktorý celý život žil mimo normálu, normálu sveta, ale bytostne precízne podľa normálu eter-

nálneho, tvorivého zákona všetkého bytia! A preto som sa neuchádzal o nič iné ako o dar chápania života podľa absolútneho univerzálneho poriadku vesmíru a rovnako aj človeka. A preto, i keď som bol extra muro, bol som v strede epicentra. Preto ďakujem zo srdca, že ste aj takýchto jedincov evidovali.

Toto moje confessio – vyznanie je vyznaním pre mnohých, ktorí nestratili zmysel pre dobro, pravdu a krásu a rešpektujú násobilku – mať sa rád – milovať! Nielen seba – všetkých i svet. Je to harmónia dokonalosti.

Umenie je dar vidieť svet v jeho úžasnej harmónii dobra, pravdy a krásy. A krásou sa velebí a uchvacuje esencia dobra a pravdy. Je to radiácia, vibrácia, žiarenie, ktoré uschopňuje prezentovať zmyslovo: písmom, slovom, výtvarníctvom a hudbou harmóniu sveta, okúzľuje, ale aj otupuje esenciu človeka. Zo Slova vzniklo všetko dobré už na prapočiatku. Poslaním slova je aj dnes: urobiť svet lepším, a to iba tak, že zlepšíme človeka.

Vystriedali sa v histórii tisícky modelov, ale niečo sa zlepšilo, ale zásadná otázka: dobra, pravdy a lásky stále klesá. A slovo má v tom svoj strašný podiel. Kým rozum, exaktné vedy pracujú precízne podľa vzorov zákonov prírody, pri-nášajú úžasné hodnoty a dobro, ľudské vzťahy, ktoré sa menia a falzifikujú, zneužívajú tieto výsledky rozumového sveta a robia svet takým, akým je! Krajná bieda a krajné mamonárstvo prekvitá, a slová, v ktorých sú ako násobilka zafixované ľudské vzťahy, sa považujú za prežitok, za tmársky a náboženský mýtus. Situácia sveta je však taká, že musí nastúpiť rádioaktívne žiarenie, a to predovšetkým v slove, v písme, v dielach tvorcov, aby

neboli aranžérmi a novinárskymi reportérmi, ale analytickými umelcami a transformátormi nového, normálneho sveta. A i keď sa kresťanstvo berie ako antikvárna pozostalosť, život a svet dokazuje, že kresťanstvo nie je len náboženstvo, ale najoptimistickejší ľudský, antropologický model, ktorý je schopný zachrániť tento morálne, ekonomicky a ľudsky rozvrátený svet.

Chestertonovo proroctvo platí: „Kresťanstvo ešte nežilo a má dosť síl, aby moderný svet rozvarilo na kašu.“

Rádioaktívne žiarenie slova

Jozef Tóth Žalm 12

Čože je dnes slovo, Pane,
len šifra, prázdny znak,
jak opadané lístie vo vetre,
čo stratilo život,
vrak!

Sú to tie isté litery,
tie vety, ten istý zvuk,
lež napchaté sú rozličným obsahom,
je to len pliev a burín zhhluk.

Už nechápe otec syna,
brat brata a človek človeka.

Stratilo sa kúzlo a pravda
a krása slova odveká!

Hovorí sa „a“ a je to „b“.

A môže to byť hocičo.

A tak sa rodia nezmysly, inakosť a rozpory.

Kto tento rébus a tajničku
pri vlnobití žitia otvorí?

Kto vyrieši pravý význam litery
a odhalí dušu Tvojho i nášho slova?

A kto sa pod jeho strechu
v záplave bahna schová?

Len Tvoje slovo, Pane,

je a vždy bolo isté

a jeho obsah a tvary vždy

a vždy boli čisté
a spievali a tryskali jak čisté pramene
a volali nás a volajú všetkých tu žijúcich,
volali nás vždy po mene.

Pavol Strauss. Raz zmĺknu i slová. Ako-by ich ani nebolo. Veď všetky boli chcené i nechcené. Všetky boli prvé i posledné. Slová vytúchnu, ale pretrvávajú, naplnia sa novým, doteraz nepoznaným významom. Lebo čo bolo na počiatku, bolo i na konci. Čo raz vošlo do bytia, môže sa zmeniť, ale pretrváva navždy.

Spisovatelia, majstri slova a oživení múdrosťou by mali byť v prvom rade. Nie čakári slova, fantázie a dramatických zápletiok s naivným vyústením, násilím a brutalitou, ale hlásateľmi dobra, pravdy a krásy.

Moje výpovede o svete i o človeku i o Slove, ktoré sa stalo Telom, aby mohlo ukázať silu a vážnosť slova, sa rodili v tomto životnom okruhu. A čím so mnou bolo horšie, tým viac som sa od-dával Slovu a slovu, ktoré je hlasom Bo-žím. „*Nebo a zem pomínú, ale moje slová nepomínú.*“ Kresťanstvo nie je mýtus. Je to základný kameň, kódex všetkých kódexov opravdivého ľudského života!

Nielen v srdci bývajú bloky, i v moz-gu sa vyskytujú. Prevodový systém medzi vnemom a výrazovými mechanizmami môže zlyhať a duša ostane prázdna. Ale i vtedy sa môže slovo emancipovať od svojich zlovestných auspícií a zneužíva-ní. Opadnú skoro neviditeľné prepážky a malé obmedzené priestory pre slovo a ono vyletí, ako fénix, do oblastí nevída-ných vzťahov a súvzťažností.

Príde deň, keď sa slovo bude môcť voľne pohybovať, keď bude treba vynájsť nad novou scenériou vo svete ducha, bude sa spájať a oplodňovať do tých čias tabuizovanými rečovými a pojmovými oblasťami, vyňatými do spojov a sledov predstavových, do tých čias kanonizova-ných.

Vynovený svet predstav, spojov a premostení bude základom novej, čer-stvej poézie. Kľetkové oslnenie slovom zdupká vesmírnym ozónom.

Len aby všetko nevyšlo na zmar.

Bolo by potrebné skoncentrovať celú svoju silu, aby bol pohľad, ktorý sprostredkuje slovo, lupou, ktorá pribli-žuje všetko, čoho sa dotkneme, všetko, čo okom a zmyslami uchopíme, aby sa zintenzívnili ako žeravý lúč pravdivosti, čo všetko presvetlí nezabudnuteľným prienikom. Denne nový zrod všetkých hodnôt, nové zaradenie, nové prežívanie. Svet môže denne zažiť novým svetlom nášho vnútra. Keď je smrť premožená, žije všetko a stále v žiarivejších dimenzi-ách. Pred tvárou Božou sa všetko mení. A tomu sme stále vystavení.

Sú poetické duše, v ktorých ešte hučí vznik sveta. Nemusel to byť zrejmy vý-buch. Na to stačilo stvoriteľské slovo.

A to sa v nich stále ozýva. Kričí to z nich z každej krásnej kvetiny. Je v nich huriavk vznešeného ticha.

Mons. Milan Lach SJ:**Otec Tóth, tak sme ho volali...**

Mons. Jozef Tóth, ktorého 90 rokov života sme si nedávno pripomenuli, je veľkým človekom Slovenska i gréckokatolíckej cirkvi, ktorého veľkosť osobnosti i jeho literárnej a teologickej tvorby sme ešte nedocenili.

Je to ohromná škoda. Čím dosiahol svoju veľkosť? Svojím postojom a úctou k Pravde, Dobru, Kráse a Láske, ktoré hľadal po celý svoj život a nadchýnal nimi aj svojich poslucháčov teológie; či tých tajných počas komunizmu, alebo po roku 1989 už aj verejne na akademickom poli. Bol svedkom veľkých a búrlivých spoločenských a politických zmien 20. storočia. Práve kvôli týmto súvislostiam jeho život nabral dramatické smerovanie - práve preto, že chcel byť kňazom, v službe Božieho slova. Mal som tú milosť ho spoznať a zažiť počas mojich teologických štúdií ako pedagóga a prodekana vtedajšej Gréckokatolíckej bohosloveckej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Prešove v rokoch 1992 – 1995.

Bol mojím profesorom fundamentálnej teológie a porovnávacej vedy náboženskej. Medzi študentami bol pojmom. Nie preto, že by bol postrachom, ale pre svoj otcovský prístup, ba k nám v tom čase, už aj pre prístup starého otca k svojim vnukom. Čo ma oslovovalo ako mladého študenta bolo azda to, že prednášal bez nejakých skript či písomných poznámok. Hovoril z hlavy. Jeho teológia nebola pre nás súborom informácií, ale to bola životná skúsenosť so živým Bohom. Obsah svojho teologického výkladu mal prežiť: svojím životom v táboroch PTP, v podzemnej cirkvi, a ako sám hovorí, na najlepšej univerzite, akú mohol dosiahnuť. Vo väzení – ako politický väzeň. Hoci si pri mene neuvádzal žiadne akademické tituly (on o ne ani nestál), formulovanie jeho teologických téz bolo pre nás, študentov teológie, ničím úchvatným. Vtedy som ešte ako študent mnohému, čo hovoril na prednáškach Mons. Jozef Tóth, nerozumel, hoci ani dnes mnohému nerozumiem.

Po skoro 20 rokoch som sa s ním stretol opäť už nie ako mladý študent teológie, ale ako biskup. V mojich očiach rovnaký na vzhľad aj po toľkých rokoch, ale s ešte viac hlbšími očami upretými na Krista a jeho Radostnú zvesť. Je pre mňa priam poctou ho počúvať u neho v jeho byte. Už len byť pri ňom je úchvatné. Vyžaruje z neho dobrota a pokora. Jeho pohľady na súčasnú cirkev, svet a spoločnosť! Na to, aký postoj majú mať kňazi a biskupi k ľuďom! Toto potrebujeme počuť. Neustále.

Pri našom prvom stretnutí po mnohých rokoch ako jednu z prvých viet povedal: „Tykajme si. Veď v Kristovi sme

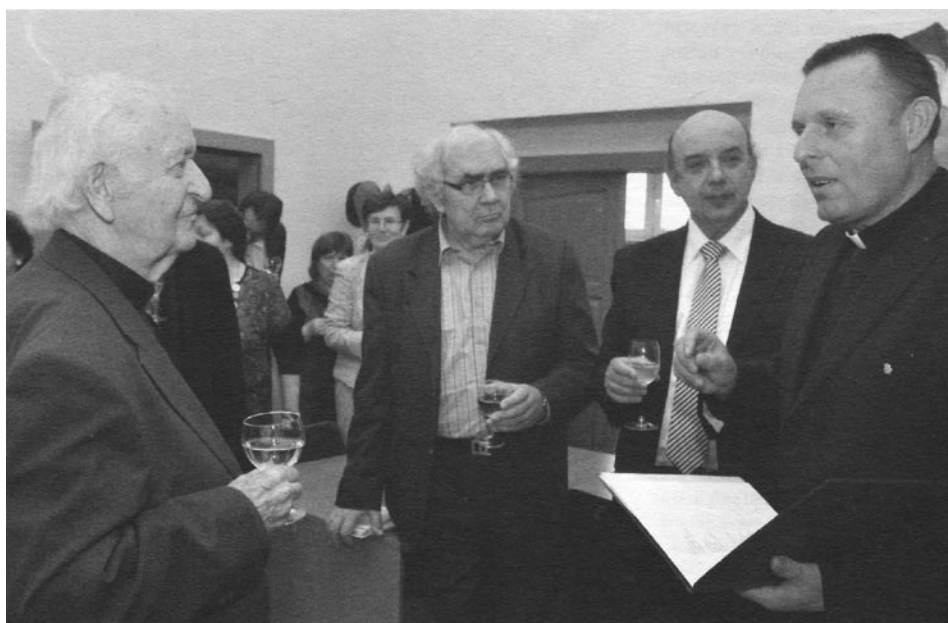
si bratia.“ Nedalo sa odmietnuť. Jožko je taký. Je to boží muž. Keď mi - keď som sa stal biskupom – začal hovoriť o tom, že vo mne pokračuje apoštolská postupnosť, že „Ty si *apostolicus*“ behal mi mráz po chrbte. Jeho slová znejú ako slová starca Simeona, ktorý hovorí svoje *Nyni odpuščajesi – Teraz prepustiš*. Videl som jeho radosť zo mňa, že jeden z jeho študentov teológie je biskupom. Mňa táto jeho radosť teší i zaväzuje, aby som životné poslanstvo kňaza, teológa, básnika, spisovateľa a pedagóga Jožka Tótha, s ktorým sa skrížili aj moje životné cesty, vedel odovzdávať tým, ktorí hľadajú Pravdu, Krásu a Dobro v Evanjeliu Ježiša Krista.

Pavol Országh Hviezdoslav

*Lež buďsi akokoľvek –
mojeho života živel bude preds’
vždy väziť v básnictve!
To nie je moja, ale Božia vec;
veď či môže’ voliť v daroch ktorý človek,
keď počína sa v matky žití,
môže-li riecť: chcem to, chci, Bože, i ty,
čo najlepšieho máš, nu, dajsi mne?
A zľato,
hľa, nasleduje rozumne:
že ani ja nemôžem naskrz za to,
čo daril mi Boh údelom.
Ach, vskutku, nie šťastie, vehlas, zlato...
A predsa, kto má toto nech si ho má,
nešomrem, ani nezávidím,
čím vládne, dľa toho sa rídím,*

*som sebe dost, som, jak sa vraví, doma;
svit spokojenstva hrá mi čelom
čo mieru hviezda vzošlá k večeru...
Ba jestliže bych po umretí
zas putovať mal v tieto zemské svety
a dobrý Otec nebies k výberu
by tenraz darov sklad mi rozložil:
i vtedy, hejveru,
bez všetkých nesnáz, zištných myšlienok
ten istučký duše plamienok,
dnes aký ho mám a skrz smrť bych
stratil,
ten jedine bych schvátil
a znova vo hruď svoju uložil!*

*Poviete: žiadosť, sýtosť skrovná, planá –
ja ale vravím: živý prúd a mana,
ja viem, že tak je – Bohu hosiana!*

• Pavol Ondřík prednáša svoje básnické laudácie jubilantovi Jozefovi Tóthovi v mene Pavla Országha Hviezdoslava.
Zľava: kňaz a básnik Jozef Tóth, sólista opery František Balún, básnik Teodor Križka, kňaz - básnik Pavol Ondřík.

Žalmy Jozefa Tótha a encyklika „Laudato si“ pápeža Františka

Keď som pred 6 rokmi pri príležitosti odovzdania ceny vydavateľstva Verbum v krátkom príhovore predstavoval Mons. Jozefa Tótha, medziiným som uviedol:

„Tóthovo prorocké slovo sa ozýva k nám na prelome tisícročí v čase najväčšieho úpadku, najväčšej degradácie, najväčšej krízy slova. (Dnešné slová; vy „uvláčené a upotrebované, / vy použité prezuvky!“ - M. Rúfus: Prísny chlieb). A preto čím je varujúcejšie, horúcejšie, vášnivejšie, tým viac sa nesie *ponad nás* – bez toho, aby nás preoralo, aby nás zgruntu premenilo. Pripomína mi to slová veršika:

Stresce si nás, Spravodlivý, stresce; dostane nás medzi mlat a nákovu. –

Kadekomu uveríme na slovo, len prorokom sa nám veriť nechce.

Lebo treba so všetkým dôrazom povedať, čo si dnes napodiv akoby nik nevedomuje: súčasnej globálnej, celoplaneťnej finančno-hospodárskej kríze predchádzala dávno-dávno **kríza ducha, kríza morálna**, ktorá sa tak lapidárne preukazuje v kríze slova.

Prežívame práve unikátny historický moment, keď nad planétou plesol bič hlásajúci „KONEC LEGRACE“ (Carlo Carretto by doplnil: „Konečne!“) – keď všetci nie rozumovani, ale na vlastnej koži pocítim, že s týmto svetom je čosi nie v poriadku. A zároveň sme svedkami horúčkovitej snahy mocných tohto sveta vytvoriť nový hospodársky svetový poriadok - snahy, ktorá možno túto krízu preklenie, aby čo nevidieť dozrela v krízu ešte väčšiu.

Hovorím, o tom podrobnejšie preto, aby nám bolo jasné, že je tu **pravý čas** pre Tóthovo prorocké slovo, čo zaväzuje nie tak jeho ako skôr nás, ako máme toto slovo vniesť do vedomia národa – napríklad aj dávno sa pýtajúcim vydaním Tóthovho Zobraného diela.

Veď len porovnajme všetky tie rokovania na najvyšších úrovniach z posledných dní – ako dosiahnuť vlastnými silami a opatreniami nápravu tohto hospodárskeho systému – **bez jedinej zmienky o náprave človeka**, na ktorého to nielen dopadá, ale z ktorého to aj pochádza – napríklad so slovami Tóthovho 36. žalmu (čitateľ ho tu nájde na prvej strane), ktorý obsahuje výzvu k Hospodínovi, aby nás prišiel „skrotiť, napraviť život / a z hlavy postaviť na nohy“.

Napraviť nie „finančno-hospodársky systém“, ale ŽIVOT, a pritom nielen dáko poopraviť, ale **postaviť z hlavy na nohy!**

Porovnajme si k tomuto textu spred 6 rokov slová pápeža Františka v encyklike Laudato si:

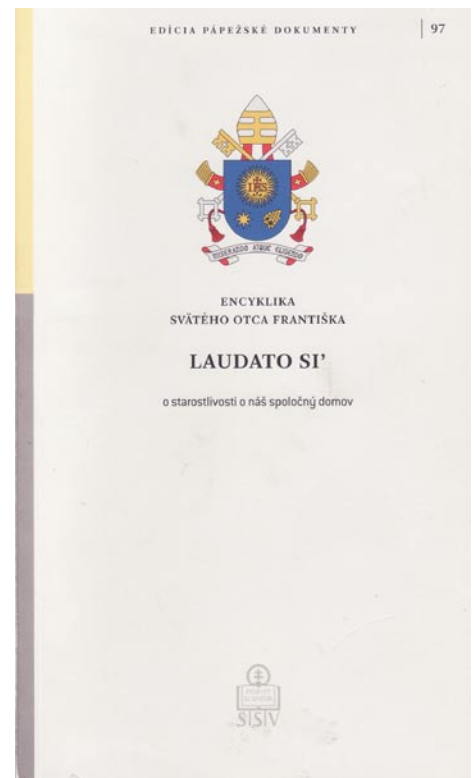
189. Politika sa nesmie podriaďovať ekonomike, ktorá sa zas nesmie podriaďovať technokratickému diktátu a paradigme výkonnosti. Vzhľadom na spoločné dobro dnes nevyhnutne potrebujeme, aby cestou dialógu politika a ekonomika rozhodne slúžili životu, zvlášť ľudskému životu. Záchrana bánk za každú cenu na úkor populácie bez rozhodného odhodlania reformovať celý systém opäť potvrdzuje absolútnu nadvládu finančnictva, ktoré nemá budúcnosť a ktoré po dlhých, nákladných a zdanlivých úpravách môže plodiť iba nové krízy. Finančná kríza v rokoch 2007 – 2008 bola príležitosťou na rozvoj novej ekonomiky, pozornejšej na etické princípy a na novú reguláciu špekulatívnych finančných činností a virtuálneho bohatstva. Neprišla však reakcia, ktorá by viedla k prehodnoteniu zastaraných kritérií, ktoré naďalej vládnu svetu. Výroba nie je vždy racionálna a často sa spája s premenlivými ekonomickými činiteľmi, ktoré pripisujú produktom hodnotu nezodpovedajúcu ich reálnej hodnote. To často spôsobuje nadprodukciiu niektorých tovarov, čo má nežiadúci vplyv na životné prostredie, a zároveň poškodzuje mnohé regionálne ekonomiky. Finančná bublina je zvyčajme aj produktívnu bublinou. Skrátka sa neprístupuje k rozhodujúcemu riešeniu reálnej ekonomiky, umožňujúcej diverzifikáciu a skvalitnenie produkcie, adekvátne fungovanie podnikov, rozvoj malých a stredných podnikov vytvárajúcich zamestnanosť atď.

Na Tóthov 36. žalm som si okamžite spomenul, keď mi prišla do rúk výzva pápeža Františka k ZMENE „globálneho sociálneho-ekonomického systému, ktorý útočí na Ježišov plán“ (ktorej sa podrobnejšie venujeme na inom mieste tohto čísla). Preto som sa hneď rozhodol umiestniť ho na 1. stranu.

Potom sa mi prišlo zoznámiť s encyklikou Laudato si', a pri jej čítaní ma jednu chvíľu napadlo preveriť si, či sa (okrem žalmu 36) nenájde súvis aj medzi inými Tóthovými žalmami a kapitolkami Františkovej encykliky. Stačilo sa náhodne začítať, a čakalo ma prekvapenie za prekvapením. Nebudem uvádzať príklady. Upozorňujem len, že sa vynorila takáto priam „radiačná“ (aby sme použili Tóthov výraz) téma: **Žalmy Jozefa Tótha a encyklika Laudato si' pápeža Františka.**

Treba lepší dôkaz pre to, že je tu **pravý čas pre Tóthovo prorocké slovo?...**

(J. R.)

Životy väčšiny ľudí sú hazard s časom, v celosvetovom meradle. Ale badáme, že v zlých časoch posielal Stvoriteľ jasné a jasavé vodcovské osobnosti. Raz to bol Izaiáš, potom Mojžiš, potom Kristus, potom sv. František, sv. Cyril a Metod, potom sv. Ján z Kríža, sv. Ignác, Martin Luther King, Gándhí, matka Tereza, Ján Pavol II., Hlinka. A teraz len túžime a čakáme. Všetko sa vyhrocuje. A sme tu opustení. Všetko je len v Bohu. (Pavol Strauss)

Enzo Passerini

Vyznanie Tóthovho prekladateľa

Okolnosti života sú nevyspytateľné. Všetko sa deje *náhodou*; *náhodou* sa ocitáme tu alebo tam, vľavo alebo vpravo, dnes alebo zajtra; *náhodou* bol stvorený vesmír, resp. sám sa *náhodou* stvoril *náhodnou* agregáciou všelijakých chemických zložiek a fyzikálnych síl; *náhodou* tu sedím a bojujem o úspešnú transkripciu myšlienok z ľudského mozgu do nejakého elektronického systému; *náhodou* si tieto moje úvahy snáď niekto aj prečíta.

Existuje kategória odvážnejších ľudí, ktorí to slovo *náhoda* by skôr písali s veľkým „N“, čo je už trochu rozumnejším prístupom. *Náhodou* sa im tá *náhoda* nezdá.

A potom sú tí najodvážnejší (ktorí nemusia byť aj tými najlepšími), čo spolu s Pavlom Straussom odhodlane a presvedčene tvrdia, že „*náhody* sú nevyhnutnosťami, ktorých úzadie nepoznáme“

Vďaka *Náhode* sa ja osobne rád zaraďujem do tejto tretej kategórie. Mrzí ma, že dokáže človek len myslieť a žiaľ aj vysloviť tých pár viet, ktoré tvoria úvodný odsek tohto príspevku. Možno by im pomohlo menej myslieť a viac sa stíšiť. Možno by im osožilo aspoň kratučké uváženie o tomto výroku Alberta Einsteina: *pravdepodobnosť náhodného vzniku života na Zemi je asi rovnaká, ako keby ste chceli vytlačiť slovník nemeckého jazyka výbuchom v tlačiarňi.*

Náhoda ma jeden krásny a horúci letný deň viedla až do Gelnice, a to konkrétnejšie do obývačky pána prof. Rybáka. Medzi šálkou kávy a výborným arménskym vínom z granátových jabĺk mi bola ponúknutá iná chutnejšia a živšia štava. Ešte si pamätám, s akým nadšením mi pani doktorka Rybáková kladla do rúk vzácny a nemalý modrý zväzok už otvorený na stranách žalmov. Ešte pred krátkym vysvetľujúcim komentárom hosťujúceho profesora a pred jeho výzvou, aby som si niečo z toho prečítal, možno trochu neslušne som sa zahľadel do vytlačených veršov. Veď to nie sú *Žalmy*, ale parafrázované, prerozprávané a prebásnené žalmy. Snáď ani to nie. Sú to skôr lyrické básne inšpirované najkrajšími a najpravdivejšími Básňami...

To bol môj prvý náhodný kontakt s dielom Mons. Jozefa Tótha, o ktorého existencii a pôsobení som *mea culpa* vtedy ani netušil. Z tej dodnes nezabudnuteľnej návštevy som vyšiel so vzácnym darom v taške: dvojzväzok prózy a poézie J. Tótha, vydaný Slovenským Spolkom Spisovateľov a sprostredkovaný Božou

prozretelnosťou. Ešte raz Strauss: „Knihu si nezadovážiš; kniha si ňa nájde“.

Zvyškom leta ma sprevádzali rôzne postavy, napr. samotní traja košickí mučeníci, kráľovský kapitán Dóczy, zarmútený kostolník Dómu sv. Alžbety, Ďuro Čečko a ďalší. A nechýbali ani napínavé dramatické rozhovory medzi Jóbom a diablom či medzi Judášom a Pánom Ježišom v hĺbke ľudského svedomia.

Ktorá z týchto kníh by mohla zaujímať zahraničného, a to konkrétne talianskeho čitateľa? Ktorá by sa dala bez väčších problémov preložiť? A hlavne, ktorú by som ja vedel bez väčších problémov preložiť? Žalmy a básne sú špecifickou kategóriou. Vyžadujú si prácu prekladateľa - básnika, čo by som nezvládol. *Evanjelium apoštola Judáša* a *Človek Jób hovorí s diablom* sú malé knižočky, ale čo odsek to polhodinové rozjímanie. Ich štýl je akousi zamaskovanou prózou, ktorá nemá ďaleko od poézie. Námety sú tak citlivé, že si vyžadujú najopatrnnejšiu a najvernejšiu reprodukciu v cudzom jazyku; inak by sa mohli stretnúť s nebezpečným nepochopením. *Ďuro Čečko* je snáď príliš lokálnou vecou...

Po krátkom uvážení som sa rozhodol, že najvhodnejšie dielo na preklad je *Spev košického tria*, v podaní jezuitských pátrov Štefana Pongrácza SJ zo Sedmohradska, Melichara Grodzieckeho SJ zo Sliezska a ostrihonského kanonika Marka Križina z Chorvátska, vtedy pôsobiaceho ako správca majetku bývalého benediktínskeho kláštora v Krásnej nad Hornádom.

Samotný autor, Jozef Tóth, viackrát vyjadril svoje obavy, že dielo môže byť za hranicami Slovenska menej zaujímavé, keďže ide o dej, ktorý sa odohral v časovo vzdialenom historickom období a v *ako pre koho* pomerne periférnej oblasti. Bola to len snáď myšlienka podnietená múdrou rozvážnosťou múdreho autora.

Popis, výklad a úvahy Jozefa Tótha o všeobecných historických udalostiach a konkrétnych skutočnostiach týkajúcich sa košických mučeníkov sú jednoznačným svedectvom o tom, že je pojem „náboženské vojny“ jedným z najzavádzajúcich výrazov v ľudskej manipulatívnej i nemanipulatívnej historiografii. Či je toto priamo alebo nepriamo deklarované v knihe, nech to usúdi čitateľ. Isté je, že to kniha vyhlasuje... Posolstvo je teda univerzálne. Netýka sa to len úbohého Uhorska na prelome 16. a 17. storočia,

ale celý svet v akejkolvek epoche, vrátane našej. Veď zabíjať v mene Toho, ktorý nás prikázal nezabiť, je predsa nemožné, nelogické a nemysliteľné. Veľmi krásne to autor vysvetľuje v úvodnej časti diela. A keby to ešte niekto nepochopil, Tóth ponúka dva priame a úprimné odkazy na jeho súčasné dejiny, keď boli kresťania dlho prenasledovaní komunistickou ideológiou:

Všetci, čo sa varili v kotle vražd 20. storočia, všetci tí, ktorých Boh ochránil, že sa v poslednom okamihu prevrhol kotol, vedia, že tento zákon, ktorý zakazuje vraždiť, cítiť pachom smrti, však vonia i vôňou života. Je to zákon zdravujúcej Lásky!

A ďalej na tej istej strane: *I dnes ich vidím: Katolícki kňazi zavesení do evanjelických, českobratských, husitských, adventistických, jehovistických bratov vchádzajú do uránových a uhoľných šacht, do kanálov miest, na stavby komínov, na letecká a na stavby ciest.*

Aké prefíkané klamstvo majstra antikultúry. Presvedčuje ľudí, že nás žiadne iné podnety než hmotný blahobyt a chamtivosť nevedia pohnúť. V takej smutnej a pekelnej materialistickej pasci človek spája duchovno s nezmyslom a náboženstvo s nenávisťou formou zachovania moci. Tešme sa z toho, že túto definíciu náboženstva vytvorila len antikultúra. Horšie by bolo, keby nám ju ponúkala Pravde rovnajúcej sa kultúra. O to aktuálnejšie je toto posolstvo dnes, keď dediči nenávisťného jakobinizmu, zástancovia naivného liberalizmu či kadejakí milovníci lacnej domácej pohody radšej obviňujú *umelo vytvorených bohov* z najhorších zločinov proti ľudstvu. Nepatrí sa klesať na takú nízku rovinu. Hľadme oveľa vyššie a spolu s Jozefom Tóthom kričme: neexistujú náboženské vojny, ale len manipulovanie mocnárov, ktorým je všetko jedno okrem zisku, pýchy a sebalásky! Vecné zločiny za nich páchajú celé rady vojačikov, prvú polovicu z ktorých tvoria indoktrinovaní fanatici a zvyšok bezfarební a falošní *homini* s malým „H“. Tá prvá skupina bude skôr ospravedlnená, kým pre týchto posledných je cesta k Pravde omnoho zatarasejšia.

To bolo iba jedno z mnohých posolstiev obsiahnutých v knihe „Spev košických mučeníkov“. Z tohto hľadiska sa nič nezmenilo od čias sedmohradských kniežat, ktoré využili aj reformu či iné teologické dišputy len pre svoje osobné záujmy. Tiež sa tu nepatrí opakovane menovať tieto vinné a menej vinné historické postavy. Veď na to sú rôzne publikácie o histórii reformácie v Uhorsku.

Jozef Tóth musí uviesť ich mená do svojej knihy; nerobí to však vyčítavo a neodsudzuje ich. Skôr ich používa ako prvky na poučenie pre ďalšie pokolenia.

Tóthovo stanovisko, ktoré dnes nemožno nezdierať, by som zhrnul na pár úvah. Zamýšľa sa nad ľudskou chamtivosťou a bezbrehou ctižiadostivosťou. Prečo rebélia? Prečo sebecko a snaha zvíťaziť za každú cenu? Prečo nedokáže človek pokorne prijať Božiu vôľu a rešpektovať Božiu autoritu? Prečo chce tvrdohlavo búrať to neodbúrateľné? Prečo odmieta to najkrajšie, Kristovu lásku, pokoj a milosrdenstvo? Za čo? Za akú odmenu? Na túto prastarú otázku, ktorou sa začína aj druhý Žalm (*Prečo sa búria pohania? Prečo národy snujú plány daromné?*), majú naši košickí mučeníci jednoduchú odpoveď:

Nekonečné hromady literatúry, historické a náboženské traktáty, prerábanie interiérov kostolov, vyhadzovanie sôch svätých a madon, na druhej strane spurnosť, nadradenosť, násilné zdržiavanie tých, ktorí chceli odísť, zapriahnutie svetскеj a brachiálnej moci do presadzovania náboženských požiadaviek úplne vytlačili Evanjelium, a tým aj evanjeliového Ježiša Krista. Pri týchto prerábačkách a natieraniach základných právd a tradícií už nezostalo nič zdravé.

Už tu nehovorí Bohočlovek, ale človekohoboh!

„Ja som premohol svet,“ povedal Ježiš.

„Preto nám zostala nádej,“ hovoriť traja košickí misionári a v tejto nádeji pod dohľadom svojich odlúčených bratov pokúšali sa dostať veci na ich pravé, i keď nové miesto. Nevytláčali, iba vysvetľovali. Budúce storočia hádam pochopia túto vlastnosť a nazvú ju toleranciou, či demokraciou... Ale na pomenovaní nezáleží...“

A tiež autorov úsudok o histórii:

Žiaľ, náboženstvo a politika v našom 17. storočí sú tak pospájané, až to bolí. Zásada „Cuius regio eius religio“ úplne zrušuje náboženskú slobodu, o ktorú sa bijú zbraňami. Zákoník, ktorý stanovuje, že „každý, kto odpadne od viery, má byť usmrtený“ a iné zákony sú výsmieškom kresťanstva. Ale tento pohľad má teológ i historik až o stáročia neskôr.

A o praktických chybách:

V boji o božiu pravdu a o Boha nespoločíme sa s cisárom. Ak sa na tento kompromis podujmeme, cisár si vezme všetko. Nielen naše hlavy, ale aj naše srdcia. Nezáleží na tom, ako sa volajú vodcovia národov, či cisári, králi, kniežatá... a nezáleží na tom, kedy žijú. Oni sa cítia natolko pánni, že chcú slúžiť len sebe... Lebo najprv sa ide s cisárom za božou

pravdou, a potom aj bez cisára proti božej pravde, alebo s druhým cisárom proti každej pravde...

Pravé kresťanstvo je teda jedinou možnosťou pre ľudstvo. Toto posolstvo samozrejme rezonuje v celej knihe a v celkovej poetike Jozefa Tótha; úžasným až dokonalým dôkazom je dvojstranový monológ mladého Ondreja, študenta teológie v Halle, teda u protestantov (od konca str. 52 až po str. 54; uvádzam ho zvlášť *pod čiarou*). Ide o jednoduchú, nežnú a vyčerpávajúcu reč o tom, aká by mala byť jednota kresťanov. S touto rečou sa iste stotožňuje každý, kto verí, že máme jedného Dobrého pastiera a že všetci patríme do jedného ovčince.

V človeku je dobro i zlo, spravodlivosť i zbožnosť; má dobré úmysly, ale sa často nechá kaziť modlami a pokúšaním „nezávislosti“ od Boha. A opäť sme pri tej rebélii. Túžime po Bohu, po láske a добрote, ale často zabúdame na pravú podstatu vecí a na skutočný zmysel života, na našu zodpovednosť voči Bohu. Darmo skrývame svoju nahotu figovým listom a tvárimo sa, že Boha nepotrebujeme. To predsa nejde! Pozrime sa do akejkoľvek ľudskej revolúcie. Schéma je vždy rovnaká. Diabol zneužíva našu túžbu po добрote a spravodlivosti. Presviedča nás, že za zlo a nespravodlivosť môže jednoducho autorita. Ponúka nám skreslenú slobodu a rôzne ideály, ktoré len vytvárajú zmätok a násilie. V ľudských dejinách je takýchto momentov nespočetné množstvo. Tóth strávil väčšiu časť svojho života práve v jednom z týchto momentov, ktorý trval 40 rokov – a takto uvažuje:

Najväčším nepriateľom človeka je človek a najzvrátenejšie veci v prírode vie robiť iba človek. Zemetrasenie a sopky sú prírodnými živlami, ale majú svoje zákonitosti. Dokonca ich vieme aj predvídať. Ale zlo, ktorého nositeľom je človek, je najzákernejšou sopkou, ktorá nečakane vybuchuje a ničí všetko. I seba. Vybúcha nečakane a všade. Nič nerešpektuje. Pracuje systematicky a najrafinovanejšie i na vlastnej samovražde. Pravda, na začiatku to vyzerá, akoby sa človek púšťal do veľdiela, ktoré má pomôcť ľudstvu. Zapriahne do tejto práce tisíce prostriedkov, materiál, vedu i umenie. Javí sa to ako zlatá gloriola a potom sa kotúľa ako zhrdzavená a prelomená obruč furmanského kolesa. Vybúcha všade a nečakane. Ničí najintímnejšie ľudské vzťahy, pretrháva nemilosrdne všetky vznešené putá dvojíc, rodín, kmeňov i národov. Pracuje podľa antimieri, podľa miery zla. Nezastaví sa ani pred najjemnejším zázrakom tejto planéty, pred dušou vesmíru a človeka

– pred láskou. Ale kto zabíja lásku, zabíja aj seba. Prechádza z ríše človeka do ríše diabla. Diabol nie je výtvar fantázie, ale spoluvorcom ľudských činov, ktoré nás uväzňujú vo večnom gete. V ohavnosti a príšernosti týchto ľudských činov už nenachádzame ľudskú tvár, ale tvár diabla. Kto popiera diabla, je sám diabol.

Všetko, čo je márne sa pomínie, vrátane ľudí. Svet sa pomínie, aj jeho žiadostivosť (1 Jn 2, 17). Pravá a jediná Kristova cirkev a jej praví a jediní predstavitelia a členovia sú veční a pekelné brány ich nepremôžu. Žijú ďalej, žijú naveky. Toto je posolstvo Tóthovho „Spevu košického tria“. Z trosiek daného mesta v danom historickom období sa preslávili len tí, ktorí s úprimnosťou a vernosťou vytrvali do konca, do krajnosti. Spolu s nimi sú davy nevinných a úprimne trpiacich „maličkých“, spoludedičov Zeme. A kto iný než samotný autor by vedel lepšie ukončiť túto úvahu o jednom z veľdiel „maestra“ Jozefa Tótha:

Kto by sa domnieval, že z tejto ohlušujúcej a parádnej oslavy víťazstva vystúpia ako vinníci štyri osoby a z nich traja kňazi? A kto by sa bol domnieval, že keď sa všetci títo husári, pešiáci, velitelia i vznešení mešťania a kazatelia pomínú, zostanú tu stále živí iba títo traja kňazi, pokým len bude stáť toto mesto, ba ešte i vtedy, keby raz zaniklo v popole... Lebo Boh bol, je a bude vždy na strane nevinných a čistých!

Úryvok zo stretnutia medzi mladým protestantským teológom Ondrejom Steinom a pátrom Grodzieczkim.

„V tomto dome som prežil najkrajšie dni svojho života“, začal mladý muž. „V detstve som bol i ja katolíkom. I moji rodičia a príbuzenstvo. Tu sme popri ťažkostiach dňa hovorili aj o Bohu, o smrti a posmrtnom živote. Tu na tomto mieste. Tu sme hovorili o Lutherovi, o Kalvínovi, o kniežatách, o cisárovi a pápežovi, podľa miery informácií... Potom sme sa vo viere rozišli... Ja som Ondrej Stein, na budúci rok skončím teológiu v Halle. Naše osudy sa narušili. Janka už nikdy neuvidím. A teraz odišla aj jeho mama... Páter, budem veľmi stručný. Teta Mária nás počúva a všetko vie. Snažil som sa preniknúť učenie papistov, ako vás nazývajú, i naše. Nechcem sa poddať žiadnym tlakom. Mlčím, študujem a uvažujem. No, a to najdôležitejšie: veľa sa modlím... Kam dospejem? To vie iba Pán. Je mi však protivné každé snaženie, ktorého cieľom je zničiť protivníka a prisojovať si celú pravdu, či už apologetikou alebo silou. Ani jedno, ani druhé nepochádza od Krista. „Kto to môže pochopiť,

nech to pochopí.“ Prečo teda chceme jedni i druhí presvedčiť všetkých iba o svojej pravde... Mali by sme zastaviť príval nenávisť, dišpút, vraždenia, vojen a zostať tam, kde sme boli, v Cirkvi. I s rozdielnymi názormi. Cirkev ako matka stráži celý dom i s jeho pokladmi. Ak niekto potrebuje len časť domu a časť pokladov, prosím. Ak niekto potrebuje viac, prosím. Cirkev je nevyčerpatelná, lebo všetko má z Krista. Zostaňme všetci v jednom dome a po čase, keď Duch Svätý a milosť Ježiša Krista osvieti jedného alebo druhého, nuž pristúpia na to, čo predtým na smrť odmietal. Nechajme pôsobiť Ducha Svätého, nech nás on späť povoláva, ak sme zabúdili a nech zrazí tých, čo súdia a čo karhajú len preto, že nezabúdili. Korene stromov, ktoré sú pri potoku sa dovedy prebývajú zemou a skalami, kým sa nedostane k vode. Nechajme ich rásť v sebe i v iných... Len Pán povoláva. A k Pánovi sa musíme takisto prebiť. „Regnum Dei vim patitur.“ Nebudme malicherní. Možnože Pán Boh nemá záľubu v našej horlivosti, lebo sa nespálujeme pre jeho dom, ale pre svoje ľudské ohľady a pýchu. Mnohé zjavené pravdy sú i pri najlepších výkladoch otcov teológov a tradícií stále nepreniknuteľné... Moja duša zmiera úzkosťou, že reformácia i protireformácia pracujú intenzívne s celou výzbrojou, iba s láskou nie... Rád by som zostal s vami, i keď ma pokladáte za horšieho, možno i za márnotrpného syna... Váš osud je tu na väzkach... a práve preto, čo som spomínal... Nevie, či sa ešte uvidíme, ale moje krédo je také: zmyslom nášho života nie je pápež, nie je Luther, nie je Kalvín ani Zwingli, ale Ježiš... Modlite sa, aby sa zo všetkých stali bratia Ježišovi. Toto som vám chcel povedať, pátre, i vám drahý brat kostolník. Nevie, či ma príjmu moji vlastní s takou teológiou, ale moja hlboká modlitba mi vraví, že sa to musí stať, a že sa to stane, iba neviem, kedy...

A teraz sa pomodlime pri posteli tejto našej sestry spolu modlitbu, ktorú nás naučil náš Spasiteľ Ježiš Kristus: Otče Náš...“

Keď sa domodlili, nastalo ticho. Páter Grodziecki videl až do duše mladého reformátskeho teológa a bol presvedčený, že má čisté srdce a úmysly. Vzal zo stola kríž, dotkol sa ním čela zosnulej a povedal: „Brat Ondrej, polož svoju ruku na tento kríž, i ty Štefan.“ Všetci traja sa dotkli kríža. Potom páter Grodziecki povedal: „Sme rovnako ďaleko a rovnako blízko k pravde. Ale Pravda je vždy rovnako blízko k nám. Nech Boh vypočuje naše prosby. Amen.“

Potom sa objali a páter s kostolníkom vyšli. Teológ stál v dverách a pozeral cez tmavú chodbu do ulice, ožiarenej slnkom...

Z ohlasov

„Nevím..., zda jsem Vám poděkoval za knihu M. Kolečáka věnovanou P. Straussovi a za všechny práce, které jste Vy sám o něm napsal. Jsem moc rád, že mi je posíláte. Nevím, zda z toho, co filosof napsal, dokážu vytěžit to nejpodstatnější, ale pokusím se o to, byť čas je krátký – bojím se, že to nestihnou.“

Nejsem schopen se teď odpoutat od promyšlení vědného paradigmatu „techné hermeneutiké“, ale chtěl bych do mého pojednání (nazval jsem ho „Odysea lidského ducha“) vetkat myšlenky O. Březiny, N. Berďajeva a P. Strausse, kterého spojuje s ruským filosofem pozoruhodná aforistická reflexe – oba netvořili filosofické systémy, ale svým hřejivě lidským, široce asociativním myšlením se nořili do hloubek, do kterých strnulí systematické nikdy nevstoupí. Jak jen to napsat – když mi vše tak dlouho trvá, a když také musím ještě dokončit rozepsanou práci o „Mistru a Markétce“ M. B. – a nevím při tom, kolik času mi ony výše zmíněné vyšší síly ještě poskytnou k životu.

Opravdu se na mě nehněvejte..., že jsem o sobě nedával vědět, jsem „pater langsam“, jak se říká, a bude to asi se mnou s postupujícím věkem čím dál horší. Ale umím si vážit lidí jako jste Vy a jako byl Váš vzácný, nezapomenutelný přítel, básník a filosof, který, myslím – ostatně, že také – stejně jako O. Březina – přišel na tento svět snad z jiných – „hvězdných prostorů“.

(Z listu prof. Miroslava Mikuláška zo dňa 31. 3. 2015)

* * *

„... Srdečná vdaka za ďalšie poodhalenie nám drahého a nenahraditeľného človeka... Robíš veľké veci, prinášaš radosť, nádej, optimizmus, nehu atď. cez jeho myšlienky všetkým, čo si nám ho cez Tvoju lásku k nemu a jeho dielu priblížil...“

Prepájaš nás s ním, osvetľuješ ťažšie zrozumiteľné. Dostal si veľa milostí a aj ja za ne ďakujem Najvyššiemu.

Keď listujem (ešte len) v novej knihe („Posledný rok s Pavlom Straussom“ - J. R.), máš pravdu, vnímam tiež text ako modlitbu. A čítam len tolko, aby som si to šetrila, kým opätovne nepristúpim k štúdiu. (Ak to niekedy vôbec skončím?) Zatiaľ mi to dodáva silu a chce sa mi objímať celý svet.“

P.S.: Na strane 285 v Liste P. Straussa v poslednej vete píšeš „(jedno nečitateľné slovo)“. Ja som to v jeho rukopise rozšíf-

rovala ako „na vejmínku“. – Teda: Ináč žijem ako na vejmínku.

(Maminka bola Češka, často o prababičke v Bělej p. Bezdědem hovorila, že žije u jej matky na vejmínku.)

Ale ty to už iste vieš, ak by nie, tak som možno trafila.

(Z listu Hildy Vechterovej z 13. 4. 2015)

Poznámka. Musím dať Hilde V. za pravdu. A prosím aj majiteľov a používateľov 10. zväzku Zbraných literárnych a umeleckých diel Pavla Straussa, aby si na str. 366 príslušný text v Straussovom liste takto opravili (J.R.).

* * *

„Veľmi ste ma potešili zaslaním ďalšieho čísla Listov PS. Pri ich čítaní vždy pociťujem duchovnú jar, keď po dlhej zime, cez reflexie ďalších obdivovateľov Pavla Straussa, rezonujú v mojom srdci jeho slová. To je ten Boží vánok milostí v tomto dusne dnešnej doby.“

Váš nápad – seminár venovaný vzájomnému porovnaniu myšlienok pápeža Františka s prorocťom P. Straussa – je vynikajúci. Určite slová P. Straussa vyvierajú ako magma aj cez iných ľudí, som si istá, že aj cez nášho pápeža Františka, ktorý má neskutočne otvorené srdce, vyžarujúce nesmiernu lásku a ľudskosť, schopné poňať doň všetku bolesť ľudstva. Ľudskosť, ktorá bola pre P. Straussa takisto pilierom na budovanie vzťahov, na budovanie nového sveta, na pripodobnenie sa nášmu Stvoriteľovi.

„Naša doba je iste jedným z najhroznejších vredov dejín. Kritický prelom a prechod... Život poskytuje závrtné hĺbky a zákruty nízkosti, bezočivosti a sebeckosti. Lahostajnosť človeka k človeku je väčšia než jeho samoláska. A priepasť medzi ľuďmi tvorí bezdno hmoty. Zhnitá a hnilobná nespravodlivosť, ktorá dovoľuje človeku vykorisťovať človeka, nedovoľuje človeku ctíť človeka. Robí z človeka číslo, prostriedok, materiál.“

Kým vládne tento nepísaný leví zákon medzi ľuďmi, nemá miesto vzájomná úcta a základná kresťanská sociálna zásada: nerob iným, čo nechceš, aby tebe robili“ (Život je provizórium).

(Z listu Kristíny Bodnárovej zo 16. 08. 2015)

„Všetko, čo nám bolo dovolené vytvoriť, je večne v nás a s nami. Pre umelca je všetko, čo vytvoril, už nezaujímavé a žije len pre to, čo má pred sebou, čo v ňom drieme a čaká, aby sa vzkriesilo.“ (Pavol Strauss v liste Márii Medveckej z 23. 7. 1986.)

Pavol Ondřík

So Straussom po tridsiatich rokoch

Bol začiatok pôstneho obdobia. Už ich nie málo bolo v mojom živote. Každé iné, svojské, poznačené miestom, kde som sa nachádzal, ľuďmi, s ktorými som intenzívnejšie prežíval daný čas. Vždy je to však jedinečné pozvanie na cestu ísť pece popri pleci s Ježišom, ktorý učí, uzdravuje, len tak sa po krajine potuluje, čelí nebezpečenstvám, sýti zástupy, nakoniec je i zradený, i trpí a bolestne zomiera. Pritom vždy prítomný vo svete, v ľuďoch, v ich osudoch – bolestných či radostných. Škoda by bolo nechať len tak, ako vodu v potoku, preplynúť pomimo seba ten čas...

Skrsla mi myšlienka, pozrieť sa, ako si takéto obdobie prežíval Pavol Strauss. Skoro až drzo nůkavým spôsobom mi padla cez oči do ruky jeho kniha „Odvrátený hlas“. Pred pár rokmi mi ju na moje narodeniny podaroval Julko Rybák. Vydal ju Slovenský spisovateľ, Bratislava, 1994. Sú to zápisy z jeho denníka od 1. mája 1984 do 26. decembra 1985. Deň po dni. Tak som si otvoril aktuálny dátum – 1. marec – spreď tridsiatich rokov – teda roku 1985, a vykročil som na podivuhodnú duchovnú púť spolu s majstrom pera a lekára ľudskej duše, aby som sa ním dal oslovit', ale s ním aj diskutoval, prípadne predniesol svoj skromný názor, ktorý niekedy vstupuje do protirečenia s jeho slovami. Ale to je už údel spolu diskutujúcich. Vzájomne sa obohacujeme a jeden popri druhom rastieme. Hoci v tomto prípade môže ísť reč o raste len jedného z nás, teda mňa...

Ponúkam vám tieto moje krátke zastavenia sa nad niektorými z poznámok Pavla Straussa z roku 1985, za obdobie 1. – 31. marec. Keďže aktuálne je rok 2015, je to moje stretnutie so Straussom po tridsiatich rokoch.

nedeľa, 1. marec

„Všetko, čo zažijeme a prežijeme, je zlo-mok potenciálnych možností a ich varian-tov. Každý život je len odrobinka toho, čo by mohlo byť...“

Uzkostlivo sa držíme, za jediný možný a správny variant považujeme len a len túto svoju odrobinku. Je vážna, lebo je! Je dobrá, lebo je. I krásna je, lebo je... (čo neexistuje, nemôže byť ani dobré, ani krásne). Ale keď vdýchneš z plných pľúc Ducha slobody, pravdy a dôvery, len potom objavíš svoju veľkosť... Dobrá je každá možnosť – potenciálna cesta ľudskeho života. Nehovorím to preto, aby sa človek zabanovane obzeral po svojich možnostiach, ale aby mal odvahu opäť a opäť prijať slobodné rozhodnutie. Rozhodnutie vychádzajúce z pohľadu dopredu a nie len rašiace z aktuálnej „odrobinky“ neraz malicherného skutkového stavu. Rímsky biskup František o.i. 18. októbra 2014 nám pripomenul aj to, že „Boh je Bohom prekvapení...“ Nebojme sa dať sa Ním prekvapiť...

pondelok, 2. marec

„No ktoré z našich myšlienok sú valutou pre večnosť? Kde sa vynoria ich zátarasy, za ktorými priehradami sa zbierajú záva-

ny ducha a v čom sa rozpúšťajú činnosti vážne i nevážne? Čo sa tu a teraz mihotá, môže mať i prieraznosť večnosti. A čo je, nemusí vždy byť, a čo by mohlo byť, už môže vstúpiť do skupenstva trvania, i keď sa nestačilo prejaviť...“

Ako keď sa povetrím šíri slovami nevyjadriteľná, veľmi príjemná vôňa niečoho, čo nevieš špecifikovať, ktorú len ľahu-linko ucítiš; v tom momente zamieraš. Znehybnieš, vzrastieš do priamosti celej svojej výšky, privieraš oči a veľmi opatr-ne sa otáčaš raz na jednu, raz na druhú stranu v snahe uloviť ešte viac z tej bla-hovône krásy, a zároveň sa bojíš, aby si to čo vnímaš nestratil... Každodennost-nú všednosť zušľachťuje Duch Pravdy – Duch Svätý. Duch vdýchnutý do sveta aj Vami, pán doktor Strauss...

utorok, 3. marec

„Bože, ani nevieme, čo vieme a čo by sme mohli vedieť, keby sme sa viac otvorili du-chu...“

Všetko naše poznanie sú nepotrebné „dôležitosti“ – teda zbytočnosti. Lebo najvyššie poznanie (múdrosť) je bázeň Božia (Prís 1,7; 9,10) a Ježiš Kristus, ktorého denne stretám a mám ho len a len milovať. Lebo to je najvyššie poznanie a „skutok, čo jediný je hoden života, bo sám je životom“ (P. O. Hviezdoslav, Zájď, slnko, zájď už!). Sme zamestnaní modali-tou užívania tohto sveta, pochybnou zodpovednosťou za svoje vedomosti a technické zručnosti, čo nazývame talentami. A čo je viac, ako poznať JEHO?! Čo je viac, ako Jeho milovať? Najväčším poznaním je teda láska! Veď tu na svete neostane po mne ani jen jediná stopa, odtlačená do blata tejto zeme... I ono zanikne, ale jediné zostáva... Sv. Pavol o tom napísal: „Láska nikdy nezani-kne. Prorocktva prestanú, jazyky zamĺknu a poznanie pomíne.“ (1Kor 13,8)

streda, 4. marec

„Oficiálne názory životnej stupidity...“

... – a život sa nemení, ani stupidita sa nemení... Nie žeby v nás nerezonovala blízkosť smrti, ale že sme hluchí a slepí k blízkosti života. A ním je Kristus – „Emanuel, Boh s nami“ (Mt 1,23)...! My sa radšej okolo „kanálov smrti budeme šmýkať“, než na „zvísľu oblohu“ – nebo – pozerat'...

štvrtok, 5. marec

„Len to má cenu, čo nás presahuje...“

I keď „ja“ prestávam byť „ja“ – možno vtedy začínam byť najviac „ja“. Je výstavbou vnútra „vykašlat“ sa na ľudí (ich názory a pohľady) a na celý svet (jeho názory a pohľady), byť slobodný...?

Aj na názory a pohľady tých, čo „oficiál-ne reprezentujú Cirkev“? (resp. cirkev...) Či tých, čo reprezentujú „oficiálnu cirkev“? Nikdy nie na tých, kto sú – kto je – Cirkev...

piatok, 6. marec

Nádej! „I na steblo slova sa udrží svet... i na dychu dobroty a pochopenia...“ „... či nespádneme do seba – zbytoční...“

Mám dojem – teraz! – že sa o to netra-siem, nebojím sa toho. Nevieť ale, ako sa rozochvejem, keď bude treba skočiť...

sobota, 7. marec

„Na úver hudby stratí sa aj slovo...“

Hudba – ako tušenie nových horizon-tov bytia, nového života (úplne nahé-ho!) – skutočnosti, ku ktorej smerujeme – smerujem – isto – iste!!! Len byť trpez-livý, vytrvalý a verný! Viem to, že moja skutočnosť – naplnená, zavŕšená, koneč-noplatná – „ako milienka“ – čaká na mňa od večnosti...

nedeľa, 8. marec

„I pri nespoznaní svojej cieľovosti sa (sln-ko) vynára do prostredia, ktoré ho očakáva...“ „Hrotom tieňov si ustelie každá skutočnosť...“

Hlboké, tajomné. Na pochopenie zložité... Všetko je v neustálom premieňaní sa vo svojich pozíciách – Boh – človek; Cielená tajomnosť? Aby sme azda ne-nadobudli pocit, že „sme pochopili“... Potom by už nemohlo byť „čo Boh pri-pravil tým, ktorí ho milujú...“ (1Kor 2,9) A všetko má svoj zmysel, svoje miesto; je chcené, túžené a milované. Ak celý vesmír (objektívny i vesmír našej zeme), o čo viac človek – miláčik Boží, najväčšia jeho radosť a hrdosť...!???

pondelok, 9. marec

„Najzložitejší sa zdá návrat k jednodu-chosti. Opustiť niečo a dôjsť k niečomu je to isté...“

Všetko nové je zároveň aj strata sta-rého... – myslenie, spôsoby, poznanie, život. Čím viac si nárokuješ na niečo „čo mám“, tým som neslobodnejší (ne-schopnejší) prijať niečo, čo môžem mať. Aké závrtné možnosti v oblasti ducha...! A Ducha!?? Také jednoduché a také zložité...

utorok, 10. marec

„Tak zdoľať duchovné prielohy...“

Čože to za úlohy – Pavol Strauss – na nás kladiete...?

streda, 11. Marec

„Nik a nič nie je rovnako turgorózne...“

Čo je to „turgorózne“? (turgescencia → turgescencia, zdurenie; turgidus → tur-gídny, zdurený; turgor → stav napätia tkanív živého organizmu (kože)).

Jeden človek je vlastne celý svet – hoden nielen všetkej našej lásky a úcty, ale hoden lásky samého Boha! Zo životného prúdu, ktorý je nepojatý a nevtesnateľný do našich kategórií – si ako z hrubého kameňa sekerou svojho sebeckva odštepujeme „niečo“ pre seba. A keď sa niekedy podarí odvaliť si „väčší kúsok“, hneď si myslíme, že sme ho už pojali celý...

štvrtok, 12. marec

„Len stopy večnosti dávajú všetkému spásny rozmer. Preto sú všetky úsilia a márnomyseľnosti i všetky dosiahnuté méty ničím, pred správnym posledným výdychom.“

Lebo tento posledný výdych sa stáva zároveň aj prvým nádychom pre život v novej dimenzii. V rozmere večnosti, v rozmere Boha a jeho života a slávy, v rozmere šťastia a radosti a naplnenia, ktoré „oko nevidelo, ucho nepočulo...“ (1Kor 2,9). Dýchame len na kyslíkový dlh. Potom príde to uvoľnenie – cez hlboký a plný nádych posledného výdychu, po bezkonečnom fikaní a zadúšaní sa...

piatok, 13. marec

Nič sa nestratí, všetko je „evidované vo „hviezdach“...“ Lagerlöfová – freska Luca Signorelliho...!

Tejto téme som sa raz – žiaľ! len povrchno venoval. Treba sa k nej rozhodne vrátiť...! „Kto vie, akou modlitbou alebo akou myšlienkou sa v nás prevalí večnosť...“ Je to neskromné, keď poviem – ba napíšem! – že ja pevne viem a poznám tie momenty, kedy sa to prevalilo u mňa...? Viem!!!

sobota, 14. marec

„Význam človeka... sa transponuje do duchovnej oblasti, ako jedinej, čo má presah nad jeho holú existenciu.“ „Zmysel života každého človeka je jeho odtlačok do sféry ducha.“ „Lenže niekto sa musí stať ničím, aby bol niečím.“

Duch a duchovné dielo človeka prežíva a formuje aj naše životy – povznáša, akoby za ruky nás berie a vedie v ústrety Absolútnemu. Požehnaný, kto to vníma! A pre tých „iných“ má Pán svoje cesty. Naozaj „spoločenstvo svätých“ – reálne, bezprostredné, nevyhnutné. Veď načo je to potom všetko a aký by bol zmysel života? Ale aj zmysel krásy – hudby, poézie, obrazu, lásky...? Podivuhodný Boh sa podivuhodnými formami zjavuje človeku...

nedeľa, 15. marec

„Voláke trčí jar môjho života...“

Toto ešte nepoznám, nemám Straussove roky. A možno to ani nepochopím. Sme rôzni. Jar môjho života je tu; každý deň, bezprostredne na dosah. Ostatné akcenty pozemského „zatiaľ“ s úľubou pozorujem. Ďakujem Pánovi za dar „nekomplexnosti, ale i nekomplexovanos-

ti...“ Hovorím ale „zatiaľ“. Nevie, čo bude zajtra. Ináč, považujem to za ďalší zo Straussových „paradoxov“. Zvnútra vychádza moje deklarovanie pokoja...

pondelok, 16. marec

„Pretože neha a utrpenie tak susedia, leží ľudská veľkosť na ich križovatke.“

– Nádherne! Jedno i druhé môžeš „rozumieť“ len s pokorou, láskou a bážňou. Len vybavený takýmito atribútmi sa môžeš k jednému či druhému priblížiť, aby si neublížil, aby si bol akceptovaný a aby si adekvátne „bol prítomný“. Vtedy ti dovoľia – nakoľko je to len možné – zostúpiť až na dno samého srdca, to jest – „poznať ho“, „pochopiť ho“ – v miere našej ľudskej schopnosti. Môže byť niečo viac vo vzťahu človeka k človeku?

utorok, 17. marec

„Keď sa splejú relácie, prečnievajú vždy odnože neprístojného do vyprázdneného priestoru očakávania.“

„Spleť“ – ako zapleť, spoja, alebo spleť ako popleť, vymenia, opačne prisvojajú??? „Relácie“ – ako programy, alebo charakteristiky či správy? – Jáj, veď to sú vzťahy! (Filozofia nás učí, že každé bytie má jednu substanciu a deväť akcidentov – prípadkov: qualitas, quantitas, relatio, actio, passus, tempus, locus, situs, habitus...) „Odnože neprístojného, do priestoru (vyprázdneného) očakávania“ – tak, ako v podobenstve o vymetenom dome a siedmich zlých duchoch, horších, ako bol ten prvý sám (Mt 12,26)...??? „Priestor“ – ako ľudské srdce, či ako tento svet??? To ma nateraz neprekonateľne presahuje. Už rozumiem Julkovi R., že čas od času zatúži stretnúť sa s Pavlom Straussom, aby sa ho opýtal na zmysel...

streda, 18. marec

„Nie celkom život a nie celkom neživot. To sú tie čierne diery duchovného vesmíru. Len v úzadí zazorí nádej, že veľké vesmírne slnko zasa vyjde...“

A hoci človek „len“ je, predsa len „je“! Aj to patrí do výbavy jeho statusov, ktoré nám pomáhajú lepšie poznať a pochopiť seba. Nie len v každodennej konštelácii svojej neschopnosti, ale najmä v dimenzii svojej potenciality, ktorá musí často i dlhé noci čakať, kým ju „veľké slnko“ privedie do rozkvetu. Vesmírne slnko, preberajúce najrozličnejšie podoby... A nevieš sa prestať čudovať, pre aké veci si stvorený a povolovaný k bytiu práve ako človek. Živý človek – obraz Boha...

štvrtok, 19. marec

Nádherný a hlboký opis Betlehema a Narodenia... „Pestré stromy obstali dom...“ Vyzdobené stromy – vianočné stromy... „dom, do ktorého sa malo všetko pomestiť...“ Všetko – t.j. Boh. „Vesmírny ohorok...“ – kométa – Betlehemska hviezda.

„A najmilší svätý stál...“ – predsa dnešný oslávenec – svätý Jozef!!! Aj ja Ťa, sv. Jozef, dnes pozdravujem. „... a bedlil nad dychom vesmíru duší.“ Výdych radosti zo splnenia spásnej nádeje. Celé človečstvo, a nielen ono, od počiatku sveta, až po jeho zavŕšenie. „Hanblivá noc“ rovná sa svätá noc. Tichá noc, svätá noc, hanblivá noc... „Všetko bolo, ako malo byť.“ Zrazu všetko bolo, ako malo byť... Všetko je, ako má byť...

piatok, 20. marec

„Keby sa tak odstránila záatarasa vesmírnej hanblivosti, ktorá zdržiava najvnútornejšie zámedzie našej duševnej zvedavosti, aby sme sa mohli rozletieť do tých končín poznateľnosti, kde sa pretínajú svety viditeľné a tie podstatné. O kolko by narástol zmysel človeka...“

O nič, pán Strauss... O nič! Lebo človek v sebe nesie schopnosť vidieť až do samých končín poznateľnosti... Veď tie svety nám predsa otvoril Kristus! Vierou spoznáваме až po samý kraj vesmíru i času – ba až za ich hranice... Lebo ľudstvo nosí v sebe „integrálnych“ jedincov, ktorí vidia a vedia. „Záatarasy“ sú odstránené. Škoda je ale, že im nikto alebo skoro nikto neverí. Tak ako ani Jemu. Namiesto obdivu prieniku všetkého s Podstatným, sme aj Jeho zredukovali a zbanalizovali. Prispôsobili na budovanie pozemských (teda ani nie kozmických) systémov. Význam človeku určil a ako svoj podiel mu ho daroval Boh vo svojom zámere s ním, ktorý dovedol do vrcholnej podoby skrze svojho Syna Ježiša Krista.

sobota, 21. marec

„Teším sa z budúcnosti, i keď ma chvíľami naplňna obavami. Ale imanencia Ducha vo všetkom je garancia jej hodnotových výbuchov. Nevadí, že raz všetko bude iné. Sladké je očakávanie...“

Rozum sám o sebe pracuje proti človekovi a človeka dokáže zničiť. Nie len zbraň, ale i technika – počítače, kybernetika, doprava, informačné technológie... Len morálka vie ukočírovať rozum a všetky jeho výdobytky. (Túto myšlienku vyslovil Jozef Tóth 26. marca t.r. v Prešove.) Ale je tu ešte duch, odvodený od Ducha. „Viektor veje, kam chce; počuješ jeho šum, ale nevieš, odkiaľ prichádza a kam ide. Tak je to s každým, kto sa narodil z Ducha...“ (Jn3,8) - a tak i do zdanlivej ničoty privieva semená z božej záhrady pravdy, ale najmä lásky. Život je neuchopiteľný a nepochopiteľný, vymykajúci sa akejkolvek ľudskej kontrole. Život je emanácia Živého – Boha. Nie dopravný prostriedok, ktorý by nás mal priviesť... – k smrti...

nedeľa, 22. marec

... „a hrozí ladová doba úplnej izolovanosti. Tak sám medzi toľkými podobnými človek ešte nebol... Babylon v nás na prestole.“

Je vzácne, keď si ľudia rozumejú. A nejde tu o zrozumiteľnosť „bytovú“, ale bytostnú! Lebo tá je podstatná. Navonok uhladený svet je často len klietkou pre neskromných a nepokorných, egoisticky zdvočelých jedincov. Babylon – ako yperit – paralyzuje celý svet, rodinu, cirkev... Je vzácna každá oáza čistej vody pravdivosti človeka. Aspoň občasný „jeden dúšok“ nádychu pravdy, nádychu podstatnej reality... Lebo virtualita a imidž sa volá Babylon!

pondelok, 23. marec

„Trpezlivosť je odsunutá odnož lásky. Keby sa pospájala s ostatnými žiarivými výhonkami duchovného podhubia, zem by sa pokrýla pletivom možných zajtrajškov, presvetlených neutúchajúcimi erupciami netušených novôt. - Veľká sila vedieť čakať na slnko, v noci, v chorobe, v porobe, v daždi. Slnko nestojí. Slnko je živý slub. Vychádza spoza chmár, spoza utajených srdc.“

Nič, len čistá nádej...! Nevysloviteľná nádej pre pozemské i pre nebeské (veď vždy ide o to isté) – vyslovená pár slovami. A Slnko je!

utorok, 24. marec

„Kým sa človek s vynovenou rečou nepriblíži k životu, je si sám väzením. ... A vo chvíli, keď sa to naučíme, sme si svoje vyplnili a staneme sa zbytočnými a naša podmanená reč môže prejsť v mlčanie.“

V posvätné ticho vášnivých akordov oslavy a chvály pôvodcovi všetkého – Bytia „per se“, v jedine a jedinečné zjednotenie v súzvuku večného trvania v láske a šťastia prameniaceho zo vzájomného splynutia. Človek to môže nazvať trebárs mlčaním, tichom, posvätným tichom srdca, čo i za života skusujeme... On ale je a Jeho šťastie je okrášlené o moju ničotu, ktorá sa v ňom stáva završením. Je čas zahovoriť „vynovenou rečou“. Je čas! Teraz je deň spásy!; lebo Božie kráľovstvo je...

streda, 25. marec

„Večnosť sa k nám preborila cez chrám čistoty.“

... „a ona počala z Ducha Svätého...“ Boh zostúpil do ľudského života a prešiel celú jeho cestu, aby sme sa my konečne naplnili hrdosťou, že kráčame po tej istej ceste – ceste života, ktorou sám Svätý prešiel... Mária je bránou, cez ktorú do sveta vstúpil Boh. A asi to môže platiť aj naopak... Veď prečo by potom bola taká silná úcta a úprimná láska ku Panne Márii, tak pevne vrastená do srdc toľkých ľudí...?!

„Posol si krídla poranil...“

štvrtok, 26. marec

„Lodivod života je smrť. Pomáha nenaraziť na plytčiny.“

Héééj! Kapitán! Kde si?! Príd už koneč-

ne...! Je málo prežiť „dobrý“ život len kvôli strachu zo smrti a pred ňou, resp. tým, čo je za ňou... Aj toto je akási plytčina... Lodivodom života je Život! Kristus! A smrť je len Jeho poskok, sluha, poslíček, ktorý môže niečo šťastu ozrejmiť, ale rozkazy a poriadok sú od Neho... Nehnevajte sa Pavol, dnes s Vami nebudem súhlasiť. A nie len preto, že som unavený...

piatok, 27. marec

„Život pozostáva z návratov... Tak sú návraty objavy. Pretože sme iní, ten starý svet sa zrkadlí novým odrazom...“

... a to je pohyb života, jeho krása a tiež rast ducha. Odvečný zákon, Bohom daný; tou istou cestou chodiť a vždy viadať na nej nové krásy... Vyrásť v blanky až belasý, prežiť svet a nebo zrieti... Takto ťa kolobeh života neunaví. Podstatou tohto objavy nie je vonkajšia rôznorodosť, neustále nové prekvapenia schystajúca, ale vnútorná premena, ontologický rast.

sobota, 28. marec

„Keď si obídeme celý svoj život, mali by sme na konci zakotviť na mieste východiska.“

„Ja som Alfa a Omega, Prvý a Posledný, Počiatok a Koniec.“ (Zjv 22,13) Kristus je Pôvodcom i Završiteľom všetkého... Keď celého vesmíru, o kolko viac človeka, ktorého z lásky (každého a jedného!) privádza na tento svet a vedie ho k sebe...? Otázka ale skôr znie, že čo to je ľudský život – ten v čase a priestore tohto sveta...? Skúška? Príprava? Predchuť neba? Alebo večnosť, ktorá sa realizuje v čase, aby bol Boh ešte väčšmi oslávený, nie len „povinnou“ hmotou, ale vedomým rozumom a slobodnou láskou...? Či snáď nutnosť, aby sa „zaplnilo“ nebo...? Veď človek – túžiaci žiť a túžiaci po šťastí – sa môže len takto uskutočniť! Život (ten pozemský) je klíčenie a rast neba. Začiatok a koniec života, i život sám, je to isté. Len miera poznania je iná... Aj túžba žiť a byť šťastný je poznanie. Zásadné poznanie! „Lebo v ňom žijeme, hýbeme sa a sme...“ (Sk 17,28)

nedela, 29. marec

„Ale i to najzvláštnejšie ľudské dielo je vari len skomolenina svojej pôvodnej vidiny.“

I to tušené je vlastne poznané, len cez obmedzenosť možnosti vyjadriť nie je schopné sa vyjadriť. Ako hudba, ktorú počuješ, a ako nemuzikant ju nemôžeš zinterpretovať. Ale vieš, že je. Hoci i tvoje rozprávanie o nej je chabé, často nezrozumiteľné a neraz vlastne ani nevyjadriš to, čo si spoznal...

pondelok, 30. marec

„Na kraji závisť pučí ambícia.“

Ambícia – aká „nevinná“ črta človeka...?! Niečo znamenať, čosi dosiahnuť; zanechať hoci aj maličkú, ale predsa len stopu

– ryhu v tomto svete... Opozitom ambície je ... – Kristus. Veď je to jasné! Je hlúpe kresliť na vodu, je nerozumné robiť obrázky z bublifukových bublín...! A „poznačiť“ tento svet, ľudí, dobu – keď to všetko podlieha neustálej zmene tvárnosti, a na konci prejde úplnou premenou...?! Postaviť si dom na piesku... (Mt 7, 26-27) Stavať na skale (Mt 7,24-25) znamená hľadať trváčne. Toto časnosť zeme a mienka človeka vôbec neponúka. Jedine Kristus. Jeho poslušnosť Otcovi (Jn 6,38-39) až na smrť, až na smrť na kríži (Flp 2,8) bola Jeho najvyššou ambíciou. To je pravzor – prototyp – každého človeka... Zjavne nie svetského, ale svätého... S radosťou – hor sa do „večnej“ bezvýznamnosti, pokory a neúspechu!!! ...t.j. – všetko je ničím, len On je všetko!

utorok, 31. marec

„Je hrozné, akoby na jednej vete visel život. Je hrozné, keď na jednej nálade visí osud. Je hrozné, keď plody objektivity vyrastajú zo stromu subjektivity.“

Áno. Taký je svet, jeho osud, daný do rúk človeka. Ale Boh naň nezabudol, neodložil ho a ani sa s ním roztopašne nezháňa. Taký je svet objektívny – vesmír a zem, taký je svet subjektívny – osud jednotlivca, často väznený v moci iného jednotlivca. To nie je len história strašných vojen a v nich osudov národov, rodín a jednotlivcov. Je to permanentná skúsenosť života na zemi. V každej sfére – svetskej i cirkevnej – žiaľ... A ak máš schopnosť „byť nezávislým“, máš neustálu možnosť sa takým aj stať. Ale riskuješ osud Tóthovho Judáša. „Pane, viem, čo si mi priniesol. Ja budem prvý, ktorý pocíti ťarchu tohto daru. A poznám i meno tejto ťarchy... Prijímam tento kríž, ktorý všetci zahodili. Bez neho sa nesplnia Písma. A ja som v nich iba medzerou medzi slovami.“ (Evanjelium podľa Judáša, II. kapitola) Všetko stojí a padá na zacielení. Keď je ním Kristus, tak naozaj nemôže neplatiť Pavlovo „Kto nás odlúči od Kristovej lásky? Azda súženie, úzkosť alebo prenasledovanie, hlad alebo nahota, nebezpečenstvo alebo meč? Ako je napísané: „Pre teba nás usmrcujú deň čo deň, pokladajú nás za ovce na zabitie.“ Ale v tomto všetkom slávne víťazíme skrze toho, ktorý nás miluje. A som si istý, že ani smrť ani život, ani anjeli, ani kniežatstvá, ani prítomnosť, ani budúcnosť, ani mocnosť, ani výška, ani hĺbka, ani nijaké iné stvorenie nás nebude môcť odlúčiť od Božej lásky, ktorá je v Kristovi Ježišovi, našom Pánovi.“ (Rim 8,35-39) Hoci si za to vyslúžim nálepku neposlušného anarchistu...

Na väčšiu česť a chválu a slávu Božiu...

V Kluknave 28. mája 2015

Rozlúčka s Vendelínom Lacom

(31. január 1932 - 7. august 2015)

Pavol Strauss: Náš priateľ, otec Laca, sa vyznačuje výrazným príklonom a láskou k prírode, k všetkému, čo rastie a žije, ale i k tomu, čo už bolo narastené alebo vytvorené. Jeho vonkajší i vnútorný zrak je obrátený na naše hory, predovšetkým na naše veľhory, Tatry. Ale i na všetko duchovné zo sveta myšlienok, na duchovné veľhory tvorby teologickej i filozofickej, i literárnej. Jeho bystrému oku a pozornosti neunikne nič cenného.

Niet horolezeckej gurmandízy, ktorú by nepoznal a nenaučil poznávať svojich vzácnych priateľov i priateľiek. No i jeho duchovný svet sa uberal a nech sa uberá vášnivou rušnosťou, ako u sv. Pavla, a nech pomôže svojou nástojčivosťou vniesť lávu svojho rozžhaveného vnútra do liene kresťanskej nábožnosti, svojou múdrou duchovnosťou do vyššej fázy reálneho vnútorného i vonkajšieho života.

+

Vendelín Laca: Bolo by potrebné preštudovať celé jeho dielo, každú vetu z neho a aj každé slovo, aby sa mohlo opodstatnene rezumovať, že MUDr. Pavol Strauss bol mystikom 20. storočia. Totiž on odkrýval, objavoval na základe meditácií, kontemplácií vždy viac a viac tajomstvo trojjediného Boha, a zároveň aj štruktúru psychosomatického bytia človeka. Aby sme sa všetci po ňom pozostali mohli s Bohom identifikovať, čo bude najlepšou cestou k Bohu. Potom niet sily, ktorá by nám zabránila riešiť aj dnešnú ekonomickú krízu, lebo ona vznikla a existuje z našej nedostatočnej úrovne spirituality.

Najdôstojnejší otec biskup, ctení duchovní otcovia, vážení priatelia!

Dostalo sa mi smutnej pocty prihovoriť sa vám niekoľkými vetami na rozlúčke s našim milým Vendom. Ťažko hľadám slová. Som Bohu vďačný, že mi doprial tohto vzácneho človeka poznať a tešiť sa z jeho priateľstva. Všetci, ktorí sme v živote Vendelína stretli, vieme, že bol človekom s neobyčajne veľkým srdcom. Jeho dom, ktorý sa nachádzal len kúsok od tohto chrámu, bol miestom, kde sa dvere nezatvárali. Bol miestom, ktoré bolo pre mnohých smutných, opustených, chorých, či navštevovaných inými druhmi kríža oázou povzbudení a nádeje. U Vendelína vždy našli prívetivé slovo povzbudení, dobrú radu, mnohí ľudia vystrčení na okraj spoločnosti aj materiálnu pomoc. Bol skutočným advokátom chudobných a zástancom utlačaných. Ako právnik mnohým pomohol nadobudnúť stratenú časť a ľudskú dôstojnosť, ako kňaz mnohým pomohol vrátiť sa z kľukatých ciest života bez Boha k Nebeskému Otcovi.

Vendelínov dom bol ale taktiež miestom osvieženia pre všetkých, ktorí sa iba potrebovali porozprávať a načerpať povzbudenie do každodenného života. Duchovnú radu u neho hľadali napríklad takí veľikáni slovenskej kresťanskej inteligencie, ako bol prof. Jozef Vrablec či Dr. Pavol Strauss.

Vendelín bol nielen mojim blízkym priateľom, ale, a to možno predovšetkým, mojim učiteľom. A viem, že to hovorím taktiež za mnohých z vás. Vendelín nás učil umeniu žiť ako verní Kristovi nasledovníci. Boli sme jeho žiakmi, ktorí niekedy iba s odretými ušami prechádzali z ročníka do ročníka v škole nasledovania Krista. Ale verím, že všetci sme si od nášho Venda zapamätali to podstatné, ktoré opakoval ako základnú poučku zo svojej životnej učebnice: „Boha nemožno milovať izolovane. Boha môžeme milovať len cez našich blížnych.“

Hoci jeho život nebol prechádzkou ružovou záhradou, nenechal sa zlomiť ani komunistickými žalármi a ani ďalšími životnými údermi. Do poslednej chvíle si zachoval svoj príslovečný zmysel pre humor a neveriteľný dar sebaíronie. Jeho schopnosť odľahčiť vtípom aj tú najťažšiu situáciu bola naozaj neobyčajná. Ešte aj vo chvíľach, keď zomieral, dokázal nás, ktorí sme sa stretali pri jeho lôžku, rozosmiať.

Asi všetci sme poznali Vendelína ako veľkého milovníka kníh, ktoré nielen s chuťou čítal, komentoval, ale vo veľkom ich pre povzbudenie iných rozdával ako darček. Zväčša do nich dopísal ako venovanie svoju krátku myšlienku a tieto venovania, spolu s hlbokými myšlienkami takmer legendárnych vianočných a veľkonočných pozdravov, ktoré

Vendo posielal spolu so svojou sestrou Magdalénou mnohým svojim priateľom, by zaiste vytvorili bohatú zbierku jeho životnej múdrosti. Dovolím si odcitovať venovanie v knižke, ktorú som od neho dostal na sviatok sv. Matúša v roku 2009. Vendelín v ňom napísal: „Evanjelium sa nedá žiť jednotlivo, ani vo dvojici – iba Boh a ja. Evanjelium opravdivo možno žiť iba trinitárne – Boh, ja a blížny.“

Vendelínove úvahy o otázkach súčasného kresťanstva i Cirkvi v dnešnej dobe boli neveriteľne inšpirujúce a bohaté na zrelé teologické postrehy, očistené jeho dlhoročným statočným nesením kríža. Veľmi často zdôrazňoval, že podľa jeho presvedčenia je najväčším hriechom súčasného kresťana tak veľmi rozšírené zanedbávanie dobrého. Azda nikdy nezabudnem na slová z jednej jeho homílie, keď povedal: „Dobro, ktoré nevykonáme, už nikdy nebude môcť byť uskutočnené. Zostáva po ňom na tomto svete prázdne miesto. Boh nás pozyva robiť dobro a nevyužitá šanca sa nemusí opakovať“. Ešte po poslednej sv. omši v jeho živote, ktorú celebroidal na nemocničnom lôžku onkologického oddelenia nitrianskej nemocnice v nedeľu 2. augusta nám, ktorým bola dopriata milosť byť na nej zúčastnení, s vypätím posledných síl povedal: „Najrevolučnejšia vec, ktorú nám zanechal Druhý vatikánsky koncil je, že na začiatku obnovenej svätej omše vyznávame, že sme veľa zhrešili zanedbávaním dobrého“.

Vendelín sa snažil dobro vo svojom živote nikdy nezanedbávať a neustále ho preukazovať svojim bratom a sestram. Nezabudnime na tento jeho odkaz.

Vendelín ďakujeme Ti za Tvoje svedectvo ozajstného človeka. Nech Ťa Matka Božia, ktorú si si osobitne uctieval v jej čenstochovskej podobe, privedie do náručia Jej Syna, ktorému si celý život tak verne slúžil.

Martin Michalíček

+ + +

„Kto chce byť prvý, nech je posledný zo všetkých a služobník všetkých“ (Mt, 9,30-37).

JUDr. Vendelín Laca bol dlhoročným priateľom našej rodiny, a preto môžem zodpovedne deklarovať jeho celoživotnú nezištnú pomoc blížnym - a hlavne trpiacim ľuďom. Bol obdivuhodnou postavou v dnešnom egocentrickom svete. Jeho život bol doslovným naplnením evanjeliového posolstva: „Byť služobníkom všetkých“.

Vendo (ako sme ho všetci volali) prežil život, ktorý si zaslúži nielen obdiv, ale vydanie monografie. Určite by nebola núdza o autentické svedectvá ľudí, kto-

rým v kritických obdobiach života naozaj nezištne pomohol - aj za cenu vlastného ohrozenia. Pritom sám mal permanentne množstvo vážnych problémov. Bol sledovaný a vyšetrovaný ŠTB. K týmto udalostiam sa nerád vyjadroval, len raz okrajovo spomenul, že zauchá, ktoré počas výsluchov dostal, mu nahnali strach. Musel nastúpiť k PTP. Neskôr mal problém sa zamestnať a bol aj nespravodlivo vyhodnený zo zamestnania. Dlhé roky pôsobil ako organista vo Vrábloch pri Nitre. Mal problémy dostať sa na školu i študovať. Až ako starší dialkovo vyštudoval právo. Osobne som sa s ním zoznámil, keď pracoval ako právnik v podniku Zdroj Nitra. Bolo mi nápadné, že mal mimoriadne teologické vedomosti, ktoré vedel aj prakticky zakomponovať do rozhovoru. V podniku aj doma ho navštevovalo nápadne veľa ľudí - vtedy som to pripisoval jeho optimistickej povahe a iskrivému humoru. Vedel som, že je vášnivý horolezec a milovník hôr. Sám som sa viackrát zúčastnil turistických výletov pod jeho vedením. Najnezabudnuteľnejší z nich bol výstup na Roháče asi v roku 1983, kde sme sa okrem iného zhromaždili na chate. Bola tam svätá omša, ktorú celebroid kňaz, ale na moje prekvapenie Vendo odrazu prebral homíliu. Ale ja som ani vtedy nepochopil, že je vysväteným kňazom. Dozvedel som sa to až

po roku 1989. Nenapadlo ma to možno aj preto, lebo som vedel, že Vendo bol ženatý a manželka Františka mu náhle zomrela ako 36-ročná na srdcovú príhodu počas pobytu v kúpeľoch. Vendo na ňu vždy s láskou spomínal, manželkina smrť bola pre neho určite celoživotnou traumou. Až neskôr sa ukázalo, že bol tajne vysvätený za gréckokatolíckeho kňaza s povolením slúžiť aj omše rímskokatolíckeho rítu. Určite bolo pre neho veľmi ťažké udržať po celé roky totalitu toto tajomstvo a pritom aktívne pôsobiť medzi ľuďmi. Po roku 1989 (ešte stále nebola odhalená jeho identita) začal priateľom a známym posilať každý rok k Vianociam a k Veľkej noci nezabudnuteľné príhovory, ktoré dnes môžeme pomenovať ako pastierske listy. Až vtedy som začal šípiť, že mám do činenia s duchovnou osobou. Povestné boli aj jeho ďalšie príhovory na 1. mája, kedy organizoval výlety na vrch Žibrica a tieto príhovory pomenoval „Hlaváčik jarný“.

K Vendovi ma najosobnejšie viažu dva momenty, kedy pomohol môjmu otcovi MUDr. Pavlovi Straussovi. V roku 1984 otec veľmi ťažko ochorel a bolo potrebné neodkladne zohnať vtedy ťažko dostupné špeciálne antibiotikum. Musím podotknúť, že viacerí kolegovia, ktorí mi pomôcť vedeli a mohli, mi predčasne kondolovali, ale nepodnikli nič. Akonáhle sa Vendo o tejto udalosti dozvedel, zapojil

všetkých svojich známych a ešte v tú noc mi zohnal antibiotikum z centrálného skladu z Pezinku - a to zachránilo ockovi život. Druhý moment bol v deň otcovej smrti 3. júna 1994; Vendo ho v ten deň (asi v neznámej predtuche) dopoludnia vyspovedal a podal mu sväté prijímanie. Vtedy bol ocko ešte pri plnom vedomí a nič nenasvedčovalo tragédii, ktorá sa o niekoľko hodín stala realitou.

Paradoxom je, že Vendo veľa trpel počas totality, a po jej skončení zostal nepochopený aj ako kňaz. Bol už vtedy starší a chorý a necítil sa už na pastoračnú prácu. Navyše cítil celoživotné poslanie nezištne pomáhať ľuďom ako právnik, ako duchovný otec, a v rámci možností aj materiálne. Napadla ma paralela medzi Vendom a mojím otcom. Pavol Strauss napísal knihu, ktorú pomenoval „Človek pre nikoho“. Takto sa asi cítil aj Vendo pri postoji niektorých ľudí.

V mojich očiach i v očiach celého zástupu ľudí, ktorých v živote stretol, zostane Vendelín Laca príkladom pravého kresťana, úprimného priateľa, ochrancu, nezištného človeka. Česť jeho pamiatke!

MUDr. Jozef Strauss

Poznámka. Podrobnejšie sme o Vendelínovi Lacovi písali v Listoch PS 21-22 (2013), str. 10-14 (red.)

Posledný rok s Pavlom Straussom

(Textový podklad pre rozhlasovú reláciu „Literárna kaviareň“ na rádiu Lumen, 7. jún 2015; skrátené.)

Dnešná Literárna kaviareň bude – nie prvý raz – venovaná Dr. Pavlovi Straussovi, známemu lekárovi – chirurgovi, liečiteľovi nielen ľudských tiel, ale aj duší, básnikovi, mysliteľovi, prorokovi... Po tieto dni sa naplňa práve 21. rokov, čo sa odobral od nás k svojmu – ako ho on od svojho krstu nazýval – Nazaretskému bratovi.

Za podklad pre náš rozhovor s ním nám posluží nová publikácia Julka Rybáka, Straussovho priateľa a ctiteľa: „Posledný rok s Pavlom Straussom“. Knižička obsahuje Rybákove denníkové záznamy z onoho posledného roku: od júna 1993 do mája 1994. Tretieho júna 1994, ako vieme, nás Pavol Strauss opustil, ale keďže – ako on dal názov jednej svojej knižke: „Život je len jeden“ – život tu i tam je len jeden, tak iste sprevádza milované Slovensko u Najvyššieho a u Sedembolestnej Matky, patrónky Slovenska, svojím neustálym orodovaním...

Keď raz už bol Rybák **posledný** rok s Pavlom Straussom, musel byť aj prvý, a nejaké roky medzi tým.

Prvý rok sa datuje od jedného júlového dňa 1982 – teda pred 33 rokmi, keď dostal poštu od priateľa Blažeja Krasnovského knižičku Pavol Strauss: Zákruty bez ciest – a prvý raz držal v ruke text autora, ktorého meno nikdy nepočul. A pritom taký text, že si po prečítaní pár stránok musel do Zápisníka poznamenať:

„Som šokovaný, že taký Slovák, chirurg existoval (či existuje?), a ja o ňom nič neviem. – Je skutočne nepochopiteľné, že takéto veci úplne vypadajú z krvného obehu národa...“

A o deň neskoršie si píše: „Je to fantastický muž, Pavol Strauss! – Veď je to heroický život, ktorý by si zaslúžil zariadenie do Žizni zamečateľných ľudí! Veď uňho musí byť rozsiahle rukopisné dielo! Denníky! Poznámky! Korešpondencia!“

Slovensko! Vari naozaj nemáš o to záujem?“

Pripomeňme, že toto volal Julo Rybák, keď držal v rukách Straussovu útlu 90-stranovú knižičku, a Straussove dnes

vydané Zobrané literárne a mysliteľské diela predstavujú desať monumentálnych zväzkov!

Šťastie, že v tom čase prvého stretnutia so Straussom mal Rybák vypestovaný zvyk života so Zápisníkom, či dokonca „do Zápisníka ako do dutej vrby“, ako sám hovorí – a že všetky tie ďalšie roky jeho vzájomného „spolužitia“ so Straussom od prvého stretnutia po rozlúčku sú na stránkach jeho zošitov zachytené a postupne sa prevetľujú do série knižičiek „V dotyku s Pavlom Straussom“.

Teraz teda máme v rukách publikáciu, ktorá mapuje finále tohto ich spolužitia. Zalistujeme si v nej.

***

Usmiať sa možno už nad vstupnou fotografiou, kde pri Pavlovi Straussovi stoja z jednej strany Milan Rúfus, z druhej Julko Rybák; všetci traja Liptáci, ba priam z jedného hniezda, veď Rúfusova Závažná Poruba a Rybákova Partizánska (vtedy Nemecká) Ľupča sú od Straussovho Liptovského Svätého Mikuláša len na skok!

A nad to: všetci traja drali – s príslušným časovým odstupom – lavice jedného a toho istého chýrneho Mikulášskeho gymnázia.

O tom, ako si Strauss a Rúfus hlboko vážili svoje vzájomné priateľstvo, svedčí aj tu znova uverejnený list, ktorý Rúfus napísal v júni roku 1985 – a potešený Strauss sa musel ním „pochváliť“ a poslal ho hneď aj Rybákovi so slovami: „Dostal som nasledovný list od Milana Rúfusa, „náhodou“ v ten deň, keď mi vrátili už sľúbené rukopisy.“

Milý pán primár,

Keď som po prvý raz zalistoval vo Vašom Rekvie, rozhodol som sa, že si to odložim na neskôr. Ja sám som vtedy ako baráber lámal tvrdé skaly a trochu som bol pri žile, bál som sa to prerušiť. Teraz som zistil, že som sa múdro rozhodol nechať si na to čas, keď ma to pustí zo služby. Pripravili ste mi veľmi pekné chvíle. Čo o nich povedať? Tušil som, že Vy sa po prosekúre nebudete môcť pohybovať ako úradný koroner-ohliadač mŕtvol, ktorý je šerifovi po ruke. Predpokladal som, že sa budete musieť brániť a že sa budete brániť tak, ako sa bráni perlorodka ostrému zrnku, ktoré sa jej dostalo do organizmu.

Bránili ste sa presne tak. Nevieťm si spomenúť na nikoho, kto by ešte vedel u nás hovoriť o tejto téme tak múdro a tak básnicky.

Ďakujem Vám za to a pozdravujem Vás.

Váš M. R.

K tomuto Rúfusovmu listu sa hodia Straussove slová: „Sú vzácne duše, ktoré sú nám pridelené. Stretáme sa s nimi po kadejakých okľukách a náhodách. Sú s nami spiate, ako spojené nádoby. Aj keby sme ich chceli odsunúť a oni nás, vždy sú tu. Pri týchto spojeniach panujú nepreskúmané zákony atraktivity a spolupatričnosti. Neviditeľné závislosti a synchronizácia vnútorných oblastí. Od pocitu telesnej i duševnej zodpovednosti až po neviditeľné obetovanie, zacláňanie žičlivosťou až po modlitbu. A tak svet vždy rastie len láskou. Preto toľko vrážd a iného zla vyšlo naprázdno.“

***

Julo Rybák pripísal túto publikáciu – ako píše vo venovaní – „Vzácnemu priateľovi a učiteľovi Mons. Jozefovi Thóthovi, ktorý nám dáva príklad, ako treba s báznou stáť pred „horiacimi tabuľami radiačného evanjelia“ Pavla Straussa.“ Venuje mu ju k 90. výročiu narodenia (20. 3. 1925 v Haniske pri Košiciach).

Za tým nasleduje citát z Jozefa Tótha o Straussovi, ktorý by bol hodný vytesania do kameňa: „Strauss nebol snílko, ani primitívny veriaci, Strauss bol nielen charizmatik, prognostik, unikátny hlbín-

ný psychológ, lekár, filozof zo školy večnej múdrosti, literát, hudobník, ale hlavne bol prorokom moderného veku, ktorý práve týmto komplementárnym videním, úsudkom a asistenciou Ducha Božieho rozložil tu sieť na lov, aby zachytával ľudí pred plodiacimi sa žralokmi v kresťanskej Európe a vo svete!

A tak mám stále pocit, že nie som hoden, aby som mu podával skalpel na maligné mravné nádory, ani obracal noty na klavíri, kde sa rodili jeho meditácie, ani strácal slová pri týchto horiacich tabuľkách radiačného evanjelia. Vyčítam si, že som sa o to vôbec pokúšal!“

Čo si to Jozef Tóth „vyčíta“, nech nám ukáže jeho vstupná skladba Posol, venovaná „prorokovi a poslovi dnešného sveta, Pavlovi Straussovi“:

„Do sveta prázdneho, uhneteného z cesta a hlíny, priniesol recept na život, vydaný ešte v raji, ako dar na všednosť i na hostiny. Mnoho je totiž na svete smútku a ľudia hľadajú šťastie, o ktorom v duši vedia, že ho raz mali a že ho stratili a odvtedy si jeden druhému pri falošnom úsmeve siahajú na žily!

Do tohto sveta prázdneho, uhneteného z cesta a hlíny, prišiel muž. Prorok, ktorý neumiera. Ktorý žije síce ako my, ale celkom, celkom iný. Vie, kde je skrytý poklad. Poklad, čo všetci hľadajú, ale nie tam, kde to treba.

A kričí ako prorok pri Jordáne: šťastie nerastie na zemi, šťastie vždy padá z neba!

A muž, čo poklad priniesol zo strateného raja,

sa skryl za menom Šavol, lebo bol od Pána „vyprosený“ a našiel toho, ktorý mal prísť, zo ženy narodený, a starý svet padol.

A preto odkryl poklad a šťastie, ktoré človek cez tisícročia čakal, a stratil sa v ňom smútok a od radosti plakal.

Veď stal sa zázrak – proroctvo sa splnilo a stratené sa vrátilo.

No ešte sa hnal na tátošovi zachrániť staré a zlomiť raj nový, na tátošovi...

No kosi sa nad ním v prudkom svetle pri Damašku nahol

a oslovil ho ako otec syna:

Šavol, Šavol,

všetko si pochopil.

Choď, aby to všetci pochopili, aby našli, čo hľadali.

Už netreba čakať, veď už dosť čakali.

A priprav ich na videnie,

na obrátenie, na katarzu.

A nebudeš sa volať už Šavol,

ale apoštol a brat Pavol z Tarzu.

A tvoje Rekvie za živých sa na pieseň lásky zmení a zaznie ako chorál a ako hymnus pri vzkriesení.

***

Náhoda chcela, že pri vstupe do posledného roku s Pavlom Straussom, v júni roku 1993, Julo Rybák držal práve v rukách Straussovou rukou napísaný text diela „Za mostom času“, obsahujúceho Straussove denníkové záznamy od prvého dňa do posledného roku 1983. – A to bol práve rok, keď sa začala svojho času rozbiehať vzájomná korešpondencia medzi Pavlom Straussom a Julom Rybákom.

Tento rukopis – ako sa to stalo už nie po prvý raz – zveril Strauss Rybákovi na preklepanie v akomsi straussovskom „vysunutom sekretariáte“ na Katedre jazykov Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. (To preklepávanie vzhľadom na Straussov náročný rukopis nebola jednoduchá vec.)

V istej chvíli Rybák pochopil – citujeme jeho slová: „Začínam si uvedomovať, že Strauss mi neposielal svoje rukopisy len tak, aby si to aspoň niekto so záujmom prečítal – ale v snahe, aby sa aspoň niekde – veď sa v tej dobe mohlo všeličo porobiť! – tie rukopisy uchovali.“

Nečudo teda, že sa na stránkach knihy Posledný rok s Pavlom Straussom budeme hojne stretávať s citátmi zo spomínaného Straussovho rukopisu, a s tým, čo jeho myšlienky a úvahy u jeho čitateľa a ľuštiteľa vyvolávajú. Obráťme sa k týmto stránkam...

(5. jún 93)

Včera som v Straussovom „Za mostom času“ čítal, že „Na dne lásky je nenávisť“; a čo ako som sa snažil predstaviť si podobnú premenu, nijako sa mi to nedarilo. – Nebude skôr pravda, že na dne čoho je nenávisť, nemôže byť láskou?...

Najprv si zavčas rána prečítajme Straussov Júl, a potom sa pustíme do edičného návrhu. – A Strauss ma hneď núti povedať „To ste Vy! - na okraj slov: „*Formát človeka sa dá posúdiť podľa rozmerov krásy a dôležitosti, ktoré prikladá všetkému jestvujúcemu, podľa rozlohy obdivu. Čo prevyšuje jeho samého, to nezbadá.*“ Ale to má hneď aj pokračovanie: „*Viem si predstaviť vnútorne jasavého a šťastného človeka, ktorý je mlčanlivý. A iného, ktorý sype vtipy a je vnútorne vyprahlý a smutný.*“

Palko sa mi pri našich stretnutiach neraz snažil povedať, aký mi je vďačný, a ja mu nemôžem dať najavo, ako sa mi on nesmierne odvdčal.

Ako asi vnímali prítomní na prešovskom kongrese moje slová, že „Všetko zlo na svete je z toho, že ľudia nie sú na svojich miestach“ - uvažujem, keď čítam Straussove slová: „*Bieda doby: malí ľudia na veľkých postoch.*“

Áno, nejako tak si predstavujem náš spoločný život, ako Palkovo „údobie načúvania“: „*Až si človek dopovie, čo si mal povedať a čo chcel iným povedať, nastane údobie načúvania. Z vesmírneho ticha zalietajú do nás vlnenia, ktoré sa v nás rozlejú do šťastného uvedomenia seba samého i v konfrontácii so všetkým, čo svet môže obsiahnuť. A tá konečná zámlka bude jeho vyvrcholením.*“

Nemôžem sa ubrániť, aby som – ako o našom stretnutí – nečítal Straussove slová: „*Všetko je jednoduché i zložité. Žije zo seba, ale má korene mimo seba. Všetko vyzera prirodzené, ale i neprirodzené, skôr nadprirodzené. Všetko má koniec v sebe, ale je nezničiteľné. Všetko sa rodí bez príčiny, ale je plné zmyslu. Všetko plynie úchylkami, ale výsledok je priamy. Všetko je riadené potrebami, ale stály zdroj všetkého ostáva láska. Všetko sa uberá*

prestávkami, ale vo všetkom je nutnosť a plán.“

Prišla mi do rúk knižočka Carla Carrettu „Iba láska...“. Otváram si ju od zadu. Keď Carretto spomína slová, ktoré Pán riekol Ananiášovi, keď mu dával pokyn, aby pokrstil Pavla: „...*Chod, lebo on mi je vyvolenou nádobou, aby zaniel moje meno pohanom a pred kráľov a k synom izraelským.*“ – nemohol som nemyслиť na Pavla Straussa; vôbec by som sa nečudoval, keby pán kanonik Kozár, ktorý krstil Pavla Straussa, bol počul tie isté slová.

To miesto v mojej prešovskej prednáške, kde narážam na skazu Titanicu, mi Strauss pripomína slovami: „*Aj na topiacej sa lodi sa rujú potkany o kúsok mäsa. Aj na topiacom sa svete sa rujú ľudia o ideológiu. Dobrá je tá, ktorá sa snaží o zachovanie života.*“

Strauss nás volá zhorieť v láske: „*Vesmírna láska duši letí ako tušenie, ako nádej, ako cit spolupatričnosti i ako priateľka smrti. Nič nie je definitívne, ani človek. Všetko je stav.*“

Príprava na smrť je usmernenie na Krista vo všetkom a všetkým, i na vesmírneho Krista v Teilhard de Chardinovom chápaní. Len dostať sa do tej nesmiernej intenzity rozletu, ktorá nemôže naraziť na hranice, lebo penetruje všetko. Keď nezhoríme v atómových plameňoch, zhorme v láske!“

Dnes som sa už raz stretol s obrazom Titanicu – v úvodníku „Kultúrou proti kultúre“ Mariána Luckého (Literárny týždenník 1993, č. 23): „*Končí sa druhé tisícročie Kristovej éry. Zdá sa, že ľudský rod je na vrchole svojho besnenia. V Európe sa opäť objavil kanibalizmus od hladu a my sa iba ticho prizeráme. Naša naivnosť a hlúposť akoby nemali hraníc. Tancujeme, pojedáme koláčiky, hudba vyhráva a podpalubie lode, na ktorej spokojne sedíme, sa rýchlejšie a rýchlejšie zaplňa vodou. Áno, Zem sa mení na Titanic.*“

A teraz sa znova s Titanicom stretám v Straussovom „Za mostom času“: „*Svet omámený dobrobytom a zábavami je Titanic pred katastrofou. Boh môže svet zachrániť a ľudstvu pomôcť. Len zaceliť veľkú ranu medzi nebom a zemou – modlitbou, adoráciou a láskou.*“

To Rybákovo čítanie Straussovho rukopisu Za mostom času trvalo do tých čias, kým si 2. júla 93 nenapísal: „Palkov Most (Za mostom času) je dočítaný. Slovensko sa má na čo tešiť!“

Keď sme už spomínali Straussovu prácu Za mostom času, na jej príklade sa v texte knihy Posledný rok s Pavlom Straussom môžeme presvedčiť, akými kľukatými cestami museli prejsť Straussove rukopisy, kým sa dostali do nejakého vydavateľstva a uzreli svetlo sveta.

S naklepaným textom Za mostom času – a s mnohými otázkami k tomuto textu – sa Julo Rybák vybral 18. júla 93 do Nitry za Straussom. Svedčia o tom takéto záznamy:

(19. júl 93; druhý deň strávený u Straussom)

Prvá vec ráno: odtiahnuť záclonu, vytiahnuť hore roletu – a otvoril sa mi pekný výhľad na Straussovie záhradku. – A teraz do čítania (rukopisu Za mostom času), pretože včerašiu porciu sme s Palkom prešli.

Musím povedať, že Palko sa včera veľmi čudoval tým červeným škrtom v rukopise, a vôbec si nevedel spomenúť, kto ich (a teda aj zásahy tužkou) robil.

Ako povrchno som čítal – nie prvý raz – nasledujúci zápis, a teraz ma o h r o m i l jeho závatný zmysel (18. 9. 83): „*Keby sa zastavila tendencia k auto-deštrukcii ľudského plemena, mohlo by to viesť k symbiotickým tendenciám, ako vo svete protobunečnom, kde žijú jednotlivé živé kategórie už len keď sa vžijú jedni do druhých.*“

(Z včerašieho spoločného čítania.) Palko sa neraz – najmä pri tých červených škrtoch – hľbil do textu (trpezlivo som ho nechával čítať) – a ani raz (!) nereagoval: toto vypustíme. – Výnimku tvorí text, na ktorý som ho sám upozornil – ale mám pocit, že nebyť toho, bol by ho tam nechal. (Bolo to cítiť v tom zlostnom škrte perom po okraji.)

Áno, aj tu sú miesta, ktoré som nechápal, a Palko mi namiesto ich vysvetlenia povedal, že to môže ostať tak. Spolahnem sa naňho.

Keď prišla reč na Palkov systematický neporiadok – pýtal som sa ho, či by sa dal nájsť pôvodný rukopis Za mostom času – padla na mňa ako obrovský balvan veta: „*Veď to po smrti budeš musieť usporiadať.*“

Tu sa uhnúť nedá.

Prešli sme spolu predposlednú dvadsiatku strán. – Keď sme boli na str. 72, Palko sa začítal a hovorí: „*Neuveriteľné, že to bolo len pred desiatimi rokmi!*“

– A je pekné, že to vyjde práve v tomto roku, jubilejne, – podotkol som ja. On na to: „Zaujímavé, ako nás to vedie za ručičku ten Pán Boh.“

Úprava nám ide vo vzácnej zhode – aj na tých najproblémovjších miestach.

Keď som navrhol, že Karol Strmeň by mohol k tej knižke napísať úvod, Palko sa s potešením toho chytil, a že by sme mu mohli hneď napísať spolu. (Hotový list nesiem kvôli šťastnej ruke na poštu do Košíc.)

Palko hovoril, že Strmeň je na Slovensko urazený, a obaja sme sa zhodli, že má prečo. – Od Bátorovej vie, ako v Zajacovom ústave nemajú za nič ani Rúfusa, ani Strmeňa... Iba Silana že ako-tak berú za milosť...

„A kde to tí Košičania vytlačia?“ – pýta sa Palko, plný chvejivého očakávania, či sa mu podarí tú knižočku podržať v rukách. (Ja hovorím, že to vydanie môže prekonať Rekviem za živých.)

Chutná príhoda. Keď sme včera prišli do Straussov, malá Terezka si postupne – a dosť smelo – začala osvojovať priestor, ale od Palka s akousi bážňou bočila. Lejka (mama) jej na to hovorí: „Ty si si s ujom akosi nie načistom.“

Palko na to pohotovo reagoval: „To mnohí.“

Často sme sa v rozhovore navracali k Bátorovej. Palko veľmi chválil jej knižku Roky úzkosti a vzopätia (mám ju pred sebou na stole)...

Konečne som (od Jožka) počul, že jeden kňaz v Nitre začal kázeň citátom zo Straussa! Blahoželám mu!

Musím sa priznať, že som mal pocit mučiteľa, keď som nútil Palka zamýšľať sa nad úpravami – a naozaj som ho musel znásilňovať, aby sa odpútal od textu. (Aj som sa mu výslovne ospravedlnil; on ma uspokojil, že je to v poriadku.)

Dvaja chlapi sme si za stolom nevedeli rady s jednou muchou, až to donútilo Palka zobrať plácačku – to je už čo povedať! – ale aj tak myslím, že najskôr odletela z vlastnej vôle.

Keď sa pri obede – už po kolký raz! – obaja sťažovali na susedov: tých zdola, čo chovajú tolku hydinu, aj tých zhora, čo vysadili vysoké hrušky a Straussovie vinohrad z tej strany prestáva rodiť – som poznamenal: – Majú tí vaši susedia šťastie, že susedia s vami, lebo strom s knihami ani nikomu netieni, ani nezapácha, ani neodoberá koreňmi živiny zo susednej záhrady.

Palko ma upozorňoval na to, že Rilke vytušil mnohé problémy fyzikálnej podstaty sveta.

„No, s Božou pomocou!“ – zakončil Palko našu úpravu rukopisu. A na Poznámky k nemu mi dal súhlas.

Mária, Matka dobrotivá, daj, aby sa Palko Strauss dožil tejto knižky!

(Froncovi musím povedať.) Tá knižka musí byť vydaná tak, aby dostala cenu, a urobila by vydavateľstvu meno! (Aj Košice by si mohli ustanoviť výročnú cenu za umelecký čin.)

Domov si nesiem ďalší Straussov rukopis na preklepanie: jeho tohoročný denník „Listy sebe“.

***

Čitateľom Rybákovho Posledného roku s Pavlom Straussom iste neujde, s akým potešením, ba priam rozkošou vychutnáva autor situácie, keď môže v inom autorovi objavovať črty obrazu Pavla Straussa; akoby veril, že takouto okľukou sa nám často – naším videním – podarí postihnúť Straussa skôr, ako keď ho máme pred sebou priamo zoči-voči...

Výstižne nás o tom presvedčia záznamy, sprevádzajúce čítanie Hanusovho prekladu knihy Petra Lipperta „O láske aj bolesti“:

(3. august 93)

V Hanusovom úvode ku knihe Petra Lipperta („O láske aj bolesti!) je neskutocne vystihnutý Pavol Strauss i jeho poslanie v tomto národe:

„Prichodí nám veriť, že každý časový prielom má svojho majstra, povstávajúceho z anonymného lona ľudu zvládnuť Leviathana a klásť po kuse základy nového duchovného sveta, ktorý má byť domovom nastávajúceho pokolenia. Dvadsať storočie prihrmelo svetovou vojnou ako apokalyptická obluda, ktorá urobila otázku európsku existenciu, trvanie staroústálených poriadkov. Nepomer síl oproti príkrostiti problémov černie sa pred zrakmi ako nemý vrch. Všetky vedúce mysle sú zapriahnuté do hľadania ciest a súvisov, do omakávania pôdy. Ide najmä o existenciu kresťanského človeka v situácii povojnovej od základov zmenenej: ako uplatniť dedičstvo kresťanské, ako zasadiť doň a ako z neho vybudovať dnešného človeka tak roztrhaného a mučeného rozporami. Výsledkom nemá byť polotvor umele pospájaný, ale človek živý, harmonický, pevne zakorenený v skutočnosti, pospájaný s živou pospolitosťou. Tomuto problému sa venujú dnes najlepšie hlavy...“

Áno, Strauss je osudovo zviazaný s tým, čomu sa tu hovorí „osud európskeho človeka“.

To je pekná téma: „Podiel Pavla Straussa na stavbe slovenskej duchovnosti.“ (Hanus: „Najmä teraz, keď sme zodpovední za stavbu slovenskej duchovnosti, cítíme ostrie týchto problémov.“)

Straussova nádej a budúcnosť je v tom, ako bude v nás narastať „vlastná núdza“. Potom ľahko prídeme k tomu, že „riešenie svojich rozporov musíme hľadať v duchovných dielňach iných, ktorým bolo dané prv pretrpieť, ale aj prv prekonať ťažoby svoje“ (Hanus). A jeho knihy sa nám stanú „dôvernými priateľmi“, ktorým budeme ďakovať „za veľa svetla a utvrdenia“.

Nakoniec nájdeme v Hanusovi prorocké slová, ktoré sa takým zázračným spôsobom naplnili: „**Lahko si vieme predstaviť, že spomedzi nás vyjde slovenský Lippert.**“

Téma, na ktorú som ešte nikdy – a priam nepochopiteľne! – nepomyslel: že Straussovo dielo vykvitlo z plnosti slovenského ducha jeho doby, zo vztľaku onej magmy, ktorá si nakoniec našla tento priechod. (Kto je súci na túto tému; Bátorová?)

(4. august 93)

Ako nemyslieť na Pavla Straussa pri Lippertových slovách: „Potom myslíme, že už jeho prostá prítomnosť robí svet jasným a krásnym, aj vtedy, keď v skutočnosti neutíšil nijakú našu biedu. Áno, môže byť, že dobrota takého človeka nám dáva nazrieť na inú stranu pozemského života, do akéhosi neba, tak že myslíme, že sme zostali stáť pre samým Bohom. Áno, je možné, že pre takého človeka aj v Boha veríme, v Boha naozaj dobrého. Azda toto je najhlbšia a najživšia viera v Boha, viera, ktorá má svoje korene v zážitku dobrého človeka.“

Andrej Červeňák v úvodníku „... matka múdrosti“ (Lit. týždenník 93, č. 27) dobre vystihol súčasnú podobu idey slovanskej vzájomnosti. Mne by sa však žiadalo ísť ďalej: nielen duch, kultúra, ale povedať aký duch, aká kultúra, ktorej nosnou kostrou by malo byť Slovanstvo.

Odpoveď by sme našli, keby sme hlboko preskúmali pocity Hanusovej generácie – čo to bolo, čo robilo pre nich Lipperta slovanským, ba priam slovenským mysliteľom a básnikom?

Zhodou okolností v tom istom čísle LT nitrianska ruská lektorka Margita Sirotkinová v odpovedi na otázku, čo sa jej na Slovensku páči, akoby trafila na odpoveď, o ktorej hovorím vyššie: „A ešte jedna vlastnosť Slovákov – zvláštna otvorenosť k svetu, detská dôverčivosť, ako keby národ pozeral vôkol seba očami dieťaťa: rýchlo sa učí, spoznáva, trochu sa bojí, ale tvrdošijne verí v dobro a v to, že sa v živote všetko skončí dobre a šťastne. Táto viera v šťastie a nádej na lepšie časy poskytovala a doteraz poskytuje silu aj ruskému srdcu.“

V tomto čísle mal malú úvahu aj Pavol Strauss: „Úsmevný pohľad“, v ktorej akoby si ruku podával s M. Snitkinovou. Porovnajme záver: „Máme pred sebou silné svetlo nádeje, a to je lampáš prozreteľnosti. Beethoven zvoláva vo svojom teste: Čo by sme boli bez nádeje! Nádej nie je útek pred zlom. Nádej je výraz toho, že môžeme tvoriť dobro, krásu a odhalovať pravdu. V tom je krása každého veku a do tých vekových kategórií sme zaradení aj my, staršie ročníky. Končím tento článok vetou: Šťastie je križovatka dobra a krásy, prístupná každej vekovej hranici.“

(17. august 93)

Čo som sa ja už nauvažoval o prekonaní prírody v sebe, o tom, že sme ešte jednou nohou v prírode a druhou v človečenstve – a Lippert (v eseji „Príroda a nadpríroda“ v knihe O láske aj bolesti) to tak nádherne vysloví, že mi ostáva len zastať v údive nad jeho múdrosťou a plesať nad jeho krásou.

Áno, denno-denne sa o tom presviedčame, že „napätie medzi prírodou a nadprírodou siahajú najhlbšie“ a „má najväčší vplyv na stváranie nášho života“. – Že v tomto napätí spočíva „úloha a záhada svetohybnej veľkosti“, ktorú nám je dané prežívať „v celej jej trpkosti“.

Ako príklad nadprírody uvádza Lippert Kristovu „Horskú reč“ – ako „mravný program nadprírody“, kde naozaj všetko odporuje zdravému prirodzenému rozumu. (To isté platí aj pre Matúšovo evanjelium O láske, okolo ktorého krúžieme v Letokruhu 60.)

Najvyšším zákonom nadprírody je láska, najvyšším zákonom prírody je jej opak – to potvrdzuje naše konštatovanie v Letokruhu, že láska žiada obrátiť všetko hore nohami...

Bolo by treba povedať so všetkou rozhodnosťou a plným hlasom: princípy trhového hospodárstva sú prirodzené zákony v ľudskom spoločenstve!

Nádherne dialektické poňatie vzťahu prírody a nadprírody: „Príroda musí byť nadprírodou: 1. rozvinutá, 2. stvárnená, 3. prekonaná.“

K tomu, čo sme si vyššie hovorili o trhovom hospodárstve, treba z Lipperta odcitovať – čujte, čujte ľudia! – slová: „Niet pochyby, že príroda musí byť v nás stvárnená, sformovaná, áno, spútaná. A toto formovanie a sputnávanie je podstatné, áno, jedine v rukách a silách nadprírody. Dnes už neveríme vo formujúcu silu civilizácie, prirodzeného pokroku; po toľkých úpadkoch do najhoršieho barbarstva, ako sme ho zažili ešte v našom dvadsiatom storočí, nemôžeme už veriť, že masa ľudí, národov aj ich vodcov holým ohľadom na pokrok, národ, alebo trievym uvažovaním o obecnom dobre, v ktorom je zahrnutý aj vlastný ošoh, dospeje k prenikavému formovaniu svojej prirodzenej divosti, svojej neprírodnosti.“

(V tej chvíli záblesk: veď z tohto treba urobiť úvod k rozhlasovému pásmu o Straussovom Za mostom času! – Bože dobrotivý, ako si si ma v toto dnešné ráno k tomu viedol!)

Krásna je Lippertova pasáž o tých ľuďoch, čo boli „veľkí priatelia a služobníci Boží, svätí minulosti a Krista milujúce duše prítomnosti“. – Krajsšími slovami sa o Pavlovi Straussovi ani nedá povedať: „Ľudia, ktorým sa sputnanie prírody, jej divých a ukrutných síl najlepšie podarilo, boli ľudia nadprírody, ľudia, ktorí obcovali ako deti Božie, ľudia, ktorí sa kajali a pred obrazom Ukrižovaného oplakávali svoju vinu, ľudia, ktorí prichádzali z veľkého ticha svojich modlitieb, ktorí boli predýchnutí a oživení milosťou Božou. Neboli to ľudia nádherného zdravia, defenzívni a geniálni ľudia tohto sveta, ale boli to ľudia omilostení, ktorí horeli láskou svojho Boha, ľudia božského pôvodu lásky, pred ktorými sa sami anjeli klonili a hovorili: Buď pozdravený! Milosti si plný.“

***

Jednou z centálnych tém, ktorej sa Pavol Strauss sústredene venoval hneď od vstupu do slovenského publikačného priestoru po skončení druhej svetovej vojny, je kríza modernej doby, kríza tejto civilizácie a človeka v nej, príčiny tejto krízy a základné princípy, ktorých sa treba držať, ak má mať Európa a celý svet nádejnú budúcnosť.

Nečudo teda, že sa so Straussovými myšlienkami a úvahami na túto tému stretávame aj v knižočke Posledný rok s Pavlom Straussom.

(4. september 93)

Zápis (9. 4. 85) o tom, ako sa v tomto svete každý „nežne láska so zlom“, je úžasne pravdivý – a z neho treba odvodiť reformu nášho prístupu k svetu, najmä prístupu cirkvi. (Posledné vystúpenia pápeža to už naznačujú.)

Pamätajme! Pamätajme! – „Nič sa nemôže stratiť z toho, čo je. Nič sa nemôže stratiť, lebo nie je. A to, čo je, podlieha metamorfóze, i naše výtvyry i naše životy, ale do nenávratna sa nemôže prepadnúť.“

Straussove slová z r. 1985 treba vzťahovať aj na dnešnú dobu: „Vo všetkom treba vyčkať dobu normálneho dejepisu.“

To je nádejné! – „Karta sa obracia bez nášho pričinenia. Život je len pred prebudením.“

No veď to je Andrejevova Ruža sveta! – volám pri Straussových slovách: „Jediná perspektíva života je v tom, že dôjde k jednotnej celosvetovej vláde, ktorá by sa starala o to, aby celá zemegula bola racionálne obrozená a ľudstvo riadne vyživované. O reprodukciu sa už postará samé.“

Akosi mi – za nás – dobre padne táto Straussova nezvratná istota: „Som. Sme. Lebo sme mali byť. Sme stále plní začiatkov. Vypadli z nás ustaté spomienky. A len hanblivo narážame na kamenčie pôvodu. Všetko akoby z noci do noci a v roztúžení po zdroji všetkého. – Ale sme. A to je záväzné. Uvedomelá závislosť je forma vďačnosti. Jasnorzivým srdcom uhádnúť všetko. Šepotom istoty sa udržiavame.“

V zápise z 5. 5. 85 vyslovuje Strauss víziu budúceho možného apokalyptického vývoja – a vývoj budúcich storočí ukáže, nakoľko mal pravdu... Pripúšťa, že môže nastať „éra komputero“, v ktorej sa „človek stane zbytočným“ – a pokračuje: „Táto éra, ktorá hrozí, môže ovšem skončiť v netušenom debakli, keď duchovné hodnoty prevýšia schopnosti svetového parku živých strojov a zničia ho. A starý svet myšlienok, citov a ľudskosti zastaví tento šialený nový svet novej reči. – V apokalypse možno vyčítať koniec sveta ohňom, no môže to byť oheň ducha, ktorý sa preváľa cez neduchovný svet. A tým, že ho zničí, zachráni ho.“

Naozaj, aké je to detinské utiekať sa ku kapitalizmu, kde je už všetko vyriešené a keď ho dosiahneme, aj my budeme bez starostí – a nemyslieť vôbec na takéto možné apokalyptické konce, na ktorých nemal socializmus ani najmenšiu zásluhu.

Ak nejakej Straussovej požiadavke úplne vyhovujem, tak je to táto: „*Netreba sa brať príliš vážne, i keď sme zamestnaní okolo vážnych vecí a problémov.*“

(5. september 93)

Keď čítam Straussovu otrasnú predtuchu budúceho vývoja (zo 4. 6. 85), uvažujem, že na zastavenie tejto úžasnej lavíny, „čo sa na nás valí z popieraného neznáma“, už ľudské sily nestačia. – Tu pomôže naozaj len Najvyšší Materinský princíp, ktorý podľa predpovede Daniila Andrejeva prestúpi postupne všetky svetly a zasiahne aj k nám.

V procese poznania zákonov okolitého sveta vlastne ešte stále zostávame v rámci prírody, zakliati v nej ako príslušníci zvieracej ríše. Poznávame svet – aj zvieratá tak robia! – v záujme čo najdokonalejšieho prežitia.

Proces poznania sa stáva skutočne ľudským, opustí prírodné hranice vtedy, keď sa človek obráti *k sebe*. To je to, čoho v ostanej prírode niet: *sebapoznanie*. To všetko mi začalo chodiť hlavou, keď som čítal Straussove slová: „*Keď sa uváži komplexnosť biologických poznatkov a zrovná s roztrieštenosťou a neúplnosťou poznatkov psychologických a vývoja kognitívnych znalostí z oblasti umenia a ducha, ostáva len radostný pocit z budúcich vedomostí. Lebo čo môže byť, je vždy potenciálne prítomné.*“

(19. september 93)

K Straussovým úvahám o dnešnej civilizácii, ktorými si chcem otvoriť púchovskú prednášku, sa prosia slová proroka Izaiáša: „*Hľadajte Pána, kým ho možno nájsť, volajte ho, kým je nablízku. Nech zanechá bezbožný svoju cestu a zločinec svoje zámery, nech sa vráti k Pánovi a on sa nad ním zmiluje, k nášmu Bohu, lebo on veľkodušne odpúšťa. Lebo moje myšlienky nie sú vaše myšlienky a vaše cesty nie sú mojimi cestami, hovorí Pán. Lebo ako vysoko je nebo nad zemou, tak vysoko sú moje cesty nad vašimi cestami a moje myšlienky nad vašimi myšlienkami*“ (Iz 55, 6-9).

V rozhovore s Nikodémom je aj znamenité Straussovo: „*Duch veje, kam chce.*“ - „*Nečuduj sa, že som ti povedal: Musíte sa znova narodiť. Vietor veje, kam chce; počuješ jeho šum, ale nevieš, odkiaľ prichádza a kam ide. Tak je to s každým, kto sa narodil z Ducha.*“ (Jn 3, 7-8)

Áno, až sa tak fyzicky hmatateľne znovuzrodíme ako Pavol Strauss, potom pocítíme – opäť fyzicky – onen vietor, ktorý veje, kam chce, ktorého šum počuješ, ale nevieš, odkiaľ prichádza a kam ide.

Jediný zmysel hluku našej civilizácie je prehlásiť š u m tohto vetra.

(13. október 93)

V Nitre. Keď sme chvíľu s Maňkou osameli (Palko šiel so Strážnickým na Zobor ešte čosi natáčať), teta znova začala rozvíjať obraz hrôz z medzinárodného nástupu pekelných síl, pre ktoré má vyvinutý mimoriadny zmysel... (Bojí sa, že tlupy skinhedov môžu prepadnúť ich dom, ublížiť ich deťom – najmä keď uvidia to stelesnené Dobro na TV obrazovke...)

A mne až vtedy začalo dochádzať, že to treba brať vážne, že naozaj prudko narastajú príznaky blízkeho veľkého stretu síl dobra a zla (nebeských a pekelných) – že teda ten rok 2000 nebude len taká náhodná časová hranica...

Ja to osobne vítam, lebo inakšie sa táto druhá ospanlivá strana nezobudí, kým neuvidí pred sebou tie zovreté, jednotné, pevne organizované šíky satanských hord...

(2. december 93)

Bože, aká nádej je v tom, že ľudstvo zastalo na pokraji záhuby. – Veď ak by sa tak nestalo, ako by si nám dokázal, že Pravda je opak toho, ako sme žili?

Včera šiel na TV výborný nemecký film o skleníkovom efekte a ozónových dierach. – Aká je to kritika nami tak zbožňovanej spoločnosti slobodného trhového hospodárstva! Aké je to potvrdenie Straussovho presvedčenia, že sa nič z človekových činov – ani dobrých, ani zlých – na svete nestratí!

Nebodaj sa potvrdí aj to, že je už „5 minút po dvanástej“ (Strauss): veď všetky splodiny, ktoré sme naakumulovali do ovzdušia, vykvitnú ako skutočné kvety zla až po mnohých desaťročiach – a ich rast sa už ničím zastaviť nedá.

Čuďuješ sa potom, ako sa v Straussových denníkoch z týchto rokov podchvíľou opakuje: „*Zmiluj sa nad nami!*“?

***

Ubývanie síl sa v poslednom roku života u Pavla Straussa prejavilo aj výrazným poklesom vzájomnej korešpondencie, ktorá bývala po iné roky intenzívna, ako sa o tom možno presvedčiť v X. zväz-

ku Straussových Zobraných literárnych a mysliteľských diel.

V knižočke „Posledný rok s Pavlom Straussom“ už nájdeme zachytené len tri Straussove listy Julovi Rybákovi. Poslednému listu sa budeme venovať zvlášť. A tie prvé dva znejú takto:

Drahý Julko!

Už je po tej televíznej pohrome. Tak vytrhnúť človeka z tej už obligátnej samoty. Oboch nás trápi, že si odišiel z prichystaného obeda. Ja som s nimi musel ísť za kolegom. V stredu som mal voľno a včera tá celá čeliadka zas došla. Už aj knihy odfotografovali, a tým je koniec. Pri tom som zistil, že už nemám Zápisky diletanta.

Dúfam, že na to celé zabudnú. V takejto rozvirganej dobe je príhodná tá moja vyskúšaná kútiková existencia. Ešte voľačo napísať, voľačo vyhľadať a amen. Dnes sa ohlásil pán ing. Kubík na budúci týždeň. Ešte donesie pár knižiek, nemal som ani 10 kusov.

Ľúto mi je, že ešte Karol Strmeň neposlal svoj úvod. Asi neverí, že to už tak zhurta ide.

Z fázy veľkého výdychu Ťa od srdca pozdravujem

Paľo

Nitra 15. 10. 93

Drahý Julko!

Žijeme v totálne pomýlenom svete. Nielen v našom parlamente je tolko psychopátov, ale pozrime na Rusko a na Talianov a na Ameriku.

Kde sa vysťahovať. Pre nás je jediná garancia v našich rokoch. Už sa len úkosom možno prizerať na dianie u nás ale i vo svete.

Darmo hľadať normálneho a poriadneho človeka. Sú osobnosti, ktoré ako diablov magnet pritahujú tolké podradné osobnosti. My sme už stratili zmysel na pochop ľudskej uvážlivosti a slušnosti. Všetko horí okolo nás a v nás. Antikrist je tu. Či aj v nás?

Okrem hudby je všetko odporové. Diabolská je samota. Človek zbavený všetkého.

No a teraz sa musíme sami seba opýtať, ako pomôcť tomu svetu. Ja som človek modlitby a čo také slabé netvory zmôžu u božstva. Má to písanie voláky zmysel? Ako všetko je rozdelené sú tu samé kliky, čo organizujú záujem čitateľstva. Moc tých veľdlied nemajú. A čudné sú aj postavy tých priaznivcov. Kresťanstvo vypadlo z ich evidencie.

Určite nie sme jediné vzory. Ale máme v sebe Krista. Len to je nádej sveta.

V tom Ťa od srdca pozdravujem

Paľo

Nitra 14. 4. 94

Posledný mesiac posledného roku s Pavlom Straussom – máj 1994 začal pre Jula Rybáka – ako sa neskoršie ukázalo – akýmisi zlovestnými signálmi...

Už to, že v tomto čase na III. výcho-doslovenské akademické dni v Prešove chystal prednášku pod názvom „Straussova oslava pohanenej smrti“; čitateľ si ju v tejto knižočke nájde ako prílohu – akoby nás mala chystať na Straussov odchod.

Porovnajme niektoré zápisníkové záznamy k spomínanej prednáške:

(29. apríl 94)

(K prednáške o Straussovi.) ...Príklad veľkej kresťanskej integrujúcej osobnosti, ktorú Slovensko darovalo svetu, aj keď ju samo nepoznalo. Táto prednáška si kladie za cieľ aspoň o kúsok zmierniť tento paradox.

Nasledujúce Carrettove slová treba spojiť so záverom Straussovej Kolísky dôvery. Carreto: „*Nie, sestry, nie, bratia, buďte presvedčení: exodus sa začína, keď prijímame krst, ktorý normálne pozostáva z vody, a končí sa vtedy, keď budete pokrstení svojou vlastnou krvou, ale všetkou, všetkou, všetkou.*“

Strauss: „*Všetku zažitú krásu prírody, umeleckú, všetku prepožičanú tvorivosť vraciam, Pane, do Tvojich rúk a do Tvojho milostivého srdca. Život nie pre seba, ale pre všetkých. Spása nie pre seba, ale pre všetkých.*“

(2. máj 94)

(K prešovskej prednáške.) Musíme biť na poplach na záchranu Smrti!

Aký umelec zobrazí raz (a v akom žánri umenia) Pavla Straussa na nitrianskej patológii! – V čase, keď my naponáhle zahrabávame svojich mŕtvych, on dlho hľadí do ich tváří, a...

Múdry Režisér nevyhovel Straussovej žiadosti, aby ho ponechali po 70-ke pracovať; myslel totiž na nás a na to, čo má pre nás ešte vykonať.

V noci – pri spomienke na rad radom kopené Straussove vznešené prívlastky k Smrti – mi napadlo, že z toho by sa dali stvoriť *Litánie k Smrti!* (Ktovie, možno sa ich raz budú ľudia modliť.)

Veď sú to naozaj *litánie!* *Litánie k smrti!* Len-len že za každou charakteristikou nemá človek chuť zopakovať:

„Oroduj za nás!“

„Domov života.“

„Hlavné kritérium života.“

„Lúčavka ľudskej zloby.“

„Krásne pozadie života.“

„Filtrovaná stanica večnej životnej obnovy.“

„Informátor našich pomýlených očí.“

„Posledný odrazový mostík našej nádeje.“

„Ústie do ríše pravdy.“

„Brána do večnej slobody.“

„Hlavný program života.“

„Vrchol budúcnosti.“

„Vyústenie do absolútnej skutočnosti.“

„Najzaujímavejší, najtrvalejší a najzáhadnejší kút života.“

„Najlepšia učiteľka skromnosti.“

„Najľahšie pochopená spravodlivosť.“

„Záchranca našich životov.“

„Ktorá dávaš životu cenu, tvárnosť i tvar.“

„Cez ktorú môže človek lepšie dovidieť do seba.“

„Ktorá si len deformovanou láskou.“

„Ktorá vraciaš životu jeho podstatné rysy.“

„Ktorou život vrcholí.“

„Pre ktorú nie je nič dôležité.“

„Ktorú Kristus prijal do seba a urobil z nej dvere k sebe.“

„Ktorá si ako ochotné padanie listov, ako vrávorajúci tieň, ošial podstaty všetkého, opelená bunkami budúceho života.“

„Ktorá si večne mladá...“

Veď o to pôjde v mojej prednáške: skúsiť uveriť, že je to možné a že by to mohla byť cesta k preporodeniu ľudstva – skrze SMRŤ! – volám teraz, keď si znova čítam Straussove slová: Život. „*Je nenaplnený odliatok tisícich možností. Tie najlepšie a najväčšie ostanú v ňom nezobudené, ako v básnikovi tie najkrajšie básne – nenapísané. Keby sa tak život dal obrátené žiť, od smrti po narodenie, dopadlo by mnohé ináč. To by bolo možné len v pomyselnom antisvete. Kde by sa dal obrátiť i formát i závažnosť prežitého. A keby k nemu došlo v celosvetovej a celodejinnej relácii, keď by sa malé i veľké projektily vrátili do svojich hlavní a zbraní a tie by sa vrátili do svojich výrobní, továrne by voľnili úrodnú pôdu a všetky individuálne aj medzinárodné spory by sa skryli do nenarušeného svedomia.*“

To treba priamo spojiť s víziou Carla Carretta v práci „Prečo, Pane?“ – Veď

podľa neho vstúpiť do Božieho kráľovstva možno iba po naplnení, úplnom rozvínutí týchto možností. Akú nepatrnú časť ich za života realizujeme (spomeňme si na Carrettov klíček!) – a aký ohromitánsky priestor PRÁCE nás teda v posmrtnom živote čaká!

Žeby nás teda Smrť oslobodzovala od všetkého, čo nám v tom veľkom ÚKOLE bráni?

Žeby aj dokonalé naplnenie našej jednoty bolo programom našich životov na tej odvrátenej strane?

Skúsme si to predstaviť! – Nemá toto súčasné *pohanenie* smrti vlastne za cieľ zabrániť, aby sa Smrť stala živou vodou, kriesiteľkou života?

Veď ak je tento svet „totálne pomýlený“, ako píše Strauss v poslednom liste, potom skutočným svetom môže byť len jeho *antisvet!*

(10. máj 94)

Pri práci nad prednáškou o Straussovi mi blesla hlavou otrasná predstava: „Aby nás našla Straussova smrť pripravovaných – v tom je jadro zmyslu môjho vystúpenia. Aby nám došlo, koho to k nám, Slovákom, Milosť poslala, čo nám chcela jeho ústami zdeliť a aká je naša povinnosť vo vzťahu k tomuto odkazu – pred sebou, pred svetom a pred Bohom!“

Keď som čítal Straussov zápis: „*Mŕtvym sme vždy rovnako blízki, akí sú nám oni blízki nielen v dušičkový deň. V dušičkovej atmosfére treba prežívať život. Kolko rečového a skutkového balastu by spadlo*“ (Odvrátený hlas) – zrazu mi napadlo: Naozaj, ako by sa zmenilo chovanie našich poslancov v parlamente a našich politikov, keby si uvedomili, že nielen oči t o h t o národa hľadia na nich na druhom konci televízneho kanála, ale že – priamo tam v sále! – uprene hľadia na nich nezmlúvavé oči všetkých generácií Slovákov pred nami.

Kdeko náka teraz Slovensku spásu. Pamätajme však, že ak je nejaká perspektívna nádej pre Slovensko, tak je ona v tom oslovení Božou milosťou, ktorého sa tomuto národu dostalo skrze jeho veľkých duchov, ako sú zo žijúcich Strauss, Rúfus, Strmeň, Turčány... – Porovnajme k tomu Straussove slová: „*Na uzdravenie sveta sú zameraní mnohí ľudia a mnohé skupiny a strany. Ale vždy ide len o cestu z vonkajška do vonkajška. Veď všetko vychádza z prechoreného jadra človeka i celej prírody. I (z?) roztopaše pseudoslobody a vytvárania prebytkov sa začínajú kumulovať odpady v nás i okolo nás. Len duch oživuje, ozrejmjuje, ba vykupuje. Lebo z tej celosvetovej biedy, duševnej*

surovosti, kriminality, sexuálnej anarchie a s tým všetkým súvisiacej deštruktívnosti pramení úbohosť človeka a prírody v ňom i okolo neho. *Infirmas nostris saeculi.*“

(16. máj 94)

(K prednáške.) Dôležité upozornenie: zvolený uhol pohľadu („oslava“, „óda“) by nám nemal zabrániť v poznaní, že všetko, čo budeme u Pavla Straussa čítať o smrti, je výsledkom jeho – rúfsovsky povedané – ťahu na pravdu, že je – špecifickým spôsobom vydobytou – PRAVDOU o ľudskom bytí. – Len čas ukáže, aké je nesmierne dôležité, že v dobe zlomu svetov, keď sme zastali na prahu civilizácie Pravdy a Lásky – slovenský duch núka svetu toto poznanie vynesene z najhlbších prúdov bytia.

***

Julo Rybák bol s prešovskou prednáškou „Straussova oslava pohanenej Smrti“ spokojný natoľko, že sa jej upravenú podobu do chystaného zborníka odvážil poslať aj Pavlovi Straussovi.

Rozhodnutie o tom padlo 19. mája 94.

Včera sme dokleпали do zborníka príspevok „Straussova oslava pohanenej smrti“. Písali sme ho ako oslavu Lásky. – Čítam si ten príspevok znova, a keď som došiel k Enzesbergerovým slovám: „Regulatív samozachovania je vyradený, nepôsobí...“ – náhle som si uvedomil otrasnú pravdu: veď telesný AIDS postupuje paralelne s duchovným! (Treba s tým porovnať Rúfusovu báseň AIDS.)

Môj pocit po novom prečítaní tohto príspevku: Je to pekne *vyspievané*. – Asi sa odvážim poslať ho Straussovi.

Ako krásne sme sa s Paľkom stretli! Dnes mu v liste (spolu s kópiou príspevku) posielam aj môj zápis z prechádzky (o objatí Božej lásky v našej smrti) – a v texte Kolísky dôvery, ktorú práve čítam, on hovorí: „...Ale nepochopiteľný múr Nedozierna bol stále medzi mnou a čnel z Neviditeľna do Neviditeľna. Nevedel a nevidel som z čoho to je, ale dnes viem, že je to večná a neotrasiteľná Božia láska. Netreba mať strach a úzkosti, to je zábezpeka života terajšieho i všetkých minulých životov.“

(Môj spomínaný zápis.) Možno najväčšou premenou, akú podstúpime v smrti, bude, že pocítíme v plnej miere a do poslednej čiastočky svojej bytosti to objatie Božej lásky, pre ktoré nám tak chýbali apercipčné orgány v živote a ktorému sme sa tak silou-mocou bránili.

Nečudoval by som sa, keby ten, kto raz úplne pochopí Straussovú veľkosť, videl ho v jednom rade s prorokmi, hlavne s Izaiášom, ku ktorému sa tak často navracia. – Ako aj teraz, keď prijíma jeho závažnú víziu Kráľovstva Lásky: „Utrím každú slzu z očí a nebude už viac smrti, ani žiaľu, ani náreku, ani námahy viac nebude, lebo predošlo sa pomínulo.“ K čomu Strauss dokladá: „*Týmto smerom obetovať zajtrašky. Lebo Boh si nás chce zamotať do svojej lásky, ako kedysi matka dieťa do odedzi.*“

(Pred očami mám hneď Máriine matky, držiace deti zabalené vo vlniakoch v náručí.)

V Nitre na Zobore však taká spokojnosť so spomínanou prednáškou nebola. To sa prejavilo aj v denníkových záznamoch:

(24. máj 94)

Paľko mi prichystal jedno z našich známych rozladiení: po telefóne oznámil, že mi dnes písal – reakcia na kópiu príspevku do prešovského zborníka, ktorý som mu posielal. A keď som spomenul, že dnes dávam recenziu Kolísky do Verbumu, *požiadal ma*, aby som počkal, kým nedostanem list. – Čo ako sa tomu bránim, rozladenie ma premáha...

Až nakoniec prišiel 30. máj 94 a Julo Rybák si musel značiť do Zápisníka:

Paľkov obávaný list, ktorý nechodil a nechodil, sme nakoniec objavili v schránke. Znie takto:

Drahý Julko!

Priznám sa ti, že sa mi ťažko prehltať veci o sebe. No, ale všetko by som bol prijal až na riadky na 5. strane ...sa zdvihne geniálny básnik a mysliteľ... „nemá v dejinách myslenia páru...“

Toto musíš vypustiť. Hnusil by som sa sám sebe.

Neviem, čo sa so mnou robí. Ale už sa sám sebe nerátam. Veď som už nemožný. Už pol roka som nebol v meste. Aj som chorý, aj nie som celkom. Hádám sa zotavím.

Ako bude tak bude. Je to vec hlavného plánovacieho úradu, nad nami.

Dopisujem ten denník. Napísal som 2 eseje. Proroci, to som poslal do Verbumu. Prípadne sa ich opýtaj. Druhú: Úsmev, som poslal do Brat. Listov.

Ináč žijem ako na vejmínku.

Vrúcne Tvoj Paľo

Nitra 24. 5. 94

(Čitateľ nájde tento list v knižke aj v pôvodnej podobe.)

Paľkovi hneď pišem list – a posielam mu ho aj s minulým listom a kópiou článku „Straussova sponď Slovensku“.

„Pozerám sa na Paľkov posledný list na stole, - poznamenáva si Julo Rybák 2. júna 94 – a už to písmo na obálke ma malo hneď vyburcovať: Okamžite ísť do Nitry!“

Nestalo sa. Ako hovorí Pavol Strauss – „*Život je neraz len veľká ilúzia a smrť jej urobí koniec. Tu sa ukázu pravé hodnoty života. Hodnota, pravá hodnota je len to, čo sa nedá kúpiť. A dnešný človek myslí, že sa dá všetko a každý kúpiť. Ale smrť je colnica, ktorá nič okrem svedomia a duchovej prelesti neprepustí.*“

(4. jún 94)

Ako zobrať tento zošit do rúk? Zostali sme sirotami. Včera v podvečer nám Paľko Strauss skončil.

Paľko môj, tak ako sme neregistrovali tvoje signály o blížiacej sa smrti, ktorá hrozí ľudstvu, neregistrovali sme ani jasné signály o blížiacej sa Tvojej smrti. A už si nám to výrečnejšie naznačiť nemohol.

Musíme sa uspokojiť slovami z jeho posledného listu: „*Ako bude, tak bude. Je to vec hlavného plánovacieho úradu nad nami.*“

Ako osudovo teraz zazneli slová, ktoré som si zapísal pred dvoma dňami, keď som sa chystal Pavlovi Straussovi poslať zbierocku Lásky a smrť, venovanú Márii Medveckej: „*Cítim, že toto objatie s Marienkou je to, čo teraz Paľko potrebuje najviac.*“

ZÁVER

Našu dnešnú literárnu kaviareň venovanú poslednému roku s Pavlom Straussom, môžeme uzavrieť Rybákovým zápisom z 8. novembra 1993:

Národ, ktorý si zaslúžil takého mysliteľa, akým je Pavol Strauss, sme nie my dnešní Slováci, ale *poslanie Slovenska* vo vývoji európskeho ducha, ktoré nám je dané Vyššou mocou. – V takom zmysle si čítam jeho slová v zápise z 19. 5. 85: „*Keď sa nespamätáme, nevybrádneme z bahna prízemnosti. Každý národ si zaslúži takých mysliteľov, takých literátov a takých eskamotérov lži, akých má. – Až sa prehľbi dno našich očí o tisíc rokov, dotkne sa nového východiska, ktoré je zatiaľ zapadnuté malosťou, zákernosťou a zlovôľou. A až prestane byť vlastný plot horizontom života. Až sa nám srdcia znovu rozletia silou ducha a láskou.*“

Áno, vlastnosť Pavla Straussa je Slovensko rozletených srdiec silou ducha a lásky!

Naša nová webová stránka www.pavolstrauss.sk

Súbor Upraviť Zobrazit' História Záložky Nástroje Pomocník

Domov | MUDr. Pavol Strauss

www.pavolstrauss.sk Hľadať

"Ludia sa boja, že stratia tento svet, keď nazrú do vyššieho. Ach, keby len vedeli, že len z nadprirodzených perspektív je tento svet o záj krásny."

MUDr. Pavol Strauss

MUDr. **Spolok priateľov Pavla Straussa**
...viem, komu som uveril

Úvod O diele Zobrané lit. a mysl. diela Listy PS Multimedia Kontakt

Menu

- » Úvod
- » Životopis
- » O diele
- » Zobrané lit. a mysl. diela
- » Úvahy nad dielom PS-a

Úvod

Oznam

Pozývame všetkých na valné zhromaždenie Spolku MUDr. Pavla Straussa, ktoré sa uskutoční **dňa 10.10.2015** v **Liptovskom Mikuláši** s nasledovným programom:

1. **10:30** – sv. omša v kostole sv. Mikuláša
2. **13:30** – pracovné rokovanie v múzeu Janka Kráľa

Vyhľadavanie

Najnovšie články

» [Pavol Strauss – Velikán slovenského národa očami pamätníkov](#)

Start ListyPS27 Adobe InDesi... Doručená poš... Domov | MUD... SK 18:11

Menu

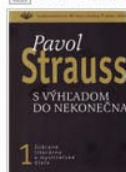
- » Úvod
- » Životopis
- » O diele
- » **Zobrané lit. a mysl. diela**
- » Úvahy nad dielom PS-a
- » Iné úvahy, reportáže...
- » Príbuznosti ducha
- » Strauss na tému
- » Listy PS
- » Multimedia
- » Povedali o Straussovi
- » Spomienky na P. Straussa
- » Korešpondencia PS-a
- » Prečo blahorečiť PS
- » Cena Pavla Straussa
- » Spolok

Zobrané lit. a mysl. diela

1. S výhľadom do nekonečna

Publikované: 24. september 2015

V článku je možnosť čítania knihy. [Čítajte viac →](#)

Kategória **Zobrané lit. a mysl. diela**

2. Hudba plaší smrť

Publikované: 24. september 2015

V článku je možnosť čítania knihy. [Čítajte viac →](#)

Kategória **Zobrané lit. a mysl. diela**

Vyhľadavanie

Najnovšie články

» [Pavol Strauss – Velikán slovenského národa očami pamätníkov](#)

» [Slávnostný koncert \(úryvky\)](#)

» [J. Pašteka: Rozlúčenie s Pavlom Straussom](#)

» [Teofil Klas: Poctivý prorok básnik](#)

» [J. Pašteka: Básnické ambície Pavla Straussa](#)

Facebook

Spolok priateľov MUDr. Pavla Straussa • LISTY PS - Reg. číslo: MK SR 3209/2004, číslo 27, október 2015. Pripravili: Pavol Ondrik, Július Rybák, Tomáš Dzurov a Jozef Šišila. Adresa redakcie: Múzeum Janka Kráľa, Námestie osloboditeľov 31, tel.: 044/5621 580, e-mail: zuslm@svslm.sk, číslo účtu: 2923832760/1100, IČO: 37907751, tlač: Print Master, Lipt. Mikuláš, e-mail: printmaster.lm@gmail.com. Počet výtlačkov: 500.

